

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1947.

Andra kammaren.

Nr 3.

Lördagen den 18 januari.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Justerades protokollet för den 13 innevarande januari.

§ 2.

Fortsattes den från gårdagens sammanträde uppskjutna överläggningen rörande Kungl. Maj:ts propositioner, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1947/48 och, nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Enligt förut skedd anteckning lämnades därvid ordet till

Herr **Ljungqvist**, som anförde: Herr talman! Under gårdagens debatt gav visserligen finansministern uttryck åt en viss oro över inflationshotet, men man fick ändå en känsla av att han liksom till hälften vände bort ansiktet från inflationens risker. Han underströk också, att regeringen icke kunde se lika pessimistiskt på inflationsrisken som oppositionen gör. Finansministern jämförde våra förhållanden med andra länders, men det är att märka, att de länder som fingo tjänstgöra som jämförelseobjekt befinna sig i en helt annan situation än vårt land, eftersom de genomkämpat ett krig, ja, flera av dem två världskrig.

Nu konstaterar emellertid finansministern t. o. m. själv i statsverkspropositionen, att det inflatoriska sjukdomstillståndet har förvärrats. Det går icke att komma förbi konjunkturinstitutets besvärande vittnesmål om effekten av inflationspolitiken. Konjunkturinstitutet konstaterar, att en fortsatt ökning av de nominella inkomsterna är sannolik, att produktiviteten sannolikt icke kommer att i högre grad förbättras under året, att de nominella inkomsternas ökning utöver produktionen sannolikt icke kan i större utsträckning utjämnas genom import, att man sålunda icke kan få hjälp i detta hänseende i nämnvärd omfattning genom handelspolitiken och att — som slutsats av det hela — en väsentlig försämring i den samhällsekonomiska balansen kan befaras.

Vidare säger finansministern i statsverkspropositionen, att man kan enas om att inflationsriskerna äro tillräckligt allvarliga för att ge stöd åt allt som hittills blivit gjort för att möta dem och väl motivera att man överväger de steg, som ytterligare i detta hänseende kunna tagas. Finansministern talar om avvägning mellan olika önskemål, när det gäller att finna utvägar ur det iråcade läget. Men han kommer, såsom tidigare många gånger understrukits, icke med något målmedvetet program.

Klimax nås, då i propositionen förklaras följande: »Ingenting kan förhindra ett folk att bevilja sig självt ökade inkomster i pengar. Ingenting utom insikten att därmed intet vinnes för en höjning av den reala levnadsstandarden.» Det skulle ha varit tacknämligt, om finansministern tidigare, bl. a. här i kammaren, låtit sig besjålas av uppgiften att med den älskvärda och charme-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

rande intensitet, varav han är mäktig, utbreda denna insikt, som kommit till uttryck i statsverkspropositionen. Men med givmild hand har han överlåtit åt oppositionspartierna att fullgöra denna för samhället livsviktiga men i förhållande till de många rösterna otacksamma uppgift.

Jag citerade nyss uttrycket, att »inflationsriskerna äro tillräckligt allvarliga för att ge stöd åt allt som hittills blivit gjort för att möta dem». Man kan onekligen starkt ifrågasätta, om icke det väsentliga som »blivit gjort» haft en obetydlig, ingen eller negativ verkan. Regeringen har intagit en vacklande hållning, visat brist på fast och målmedveten linje. Den har snarast varit benägen att betrakta påpekanden om inflationsfaran som överdrivna. Man arrangerar kredit till främmande land av hittills i vårt land osedd omfattning, varigenom varor komma att pumpas ut ur landet; och vi få alltså icke de behövliga tillskotten i valutareserver eller varor i stället. Samtidigt som man så minskar varumängden i landet höjes nationalinkomsten. I längden måste ju en sådan politik bli ineffektiv och skadlig. För att använda en bild: man kan säga att det är som att förtvivlad springa uppåt i en nedåtgående rulltrappa, som rör sig med större fart än den springande. Ena gången säger herr Myrdal, att man i inflationsbefrämjande syfte bör införa importreglering. Andra gången säger herr Wigforss — såsom nu i propositionen — att reglering av exporten är att föredraga framför reglering av importen. Ena stunden vill man skärpa beskattningen för att beskära köpkraften, andra stunden genomför man åtgärder för att stärka köpkraften. För några månader sedan kommenderade man cellulosa- och pappersexportörerna att sänka sina priser med vissa procent. Sedan retirerar man och återställer priserna. Nu återigen ifrågasätter man i propositionen en högre värdering av våra exportvaror för att öka förrådet av främmande valutor. Det är berättigat att säga, att det är underliga milstolpar med motsäggande inskrifter på inflationsbekämpandets väg som vi få passera. Resultatet har blivit: betalningsmedlen öka i förhållande till varumängden; valutareserverna krympa samman, och därmed minskas också importmöjligheterna. Och nu är alltså finansministern nödsakad att konstatera, att man hamnat i en bristande ekonomisk samhällsbalans, men han underlåter synbarligen att själv göra klart för sig, att detta icke minst beror på att han följt minsta motståndets lag i stället för att föra den fasta ekonomiska politik, som hade varit på sin plats.

Så stå vi nu, för att tala med konjunkturinstitutet, i en situation, där stegringen av den nationella nominalinkomsten vida överstiger ökningen av realinkomsten. Det är ingen överdrift att konstatera det ledsamma förhållandet, att förtroendet till penningvärdet är rubbat, förtroendet till sparandets effektivitet är rubbat och förtroendet till finansministerns och regeringens framsynthet är, åtminstone i vida kretsar, rubbat. — Jag hoppas — jag vill säga det med anledning av vad som förekommit under gårdagens debatt — att detta konstaterande av det bristande förtroendet icke måtte tolkas som ett bristande förtroende för det demokratiska styrelsesättet. En förutsättning för att man med förtroende skall omfatta detta är ju, att man får ge fritt uttryck åt ett bristande förtroende för en förd politik utan att det skall misstolkas. — Krigsrisker och ekonomisk katastrof ha vi under de gångna åren klarat oss igenom under samverkan av alla goda krafter. Nu när vi klarat utifrån kommande, skadegörande krafter och hoppas gå mot normalare tider välla vi genom våra egna åtgärder en försvagning av vår samhällsekonomiska ställning. Jag skulle vilja likna den ekonomiska politiken under krigs- och efterkrigstiden vid ett stafettlopp. På samlingsregeringens sträcka har man ansträngt sig att föra stafetten vidare så framgångsrikt som möjligt och har lämnat över den till partiregeringen med goda utsikter till

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

segerrikt resultat. Men partiregeringen slarvar med stafetten och ger upp före mållinjen.

Mot bakgrunden av en sådan politik — eller, om man så vill, denna frånvaro i alltför stor omfattning av en inflationsbekämpande politik — ter sig exempelvis beslutet om en sjukpenning av 3:50 år 1950 ganska sangviniskt. Vad är dennas värde då, om utvecklingen skall få fortsätta som hittills? Ingen tvivlar på herr Möllers sociala patos, men vad blir det för effekt av herr Möllers socialpolitik, när regeringens inflationspolitik eller brist på antiinflationsåtgärder riskerar att göra den mer eller mindre verkningslös?

Så kompletteras inflationspolitiken med det i dessa dagar framlagda skatteförslaget, som jag icke skall uppehålla mig utförligt vid — det har ventilerats utförligt under den förda debatten. Jag vill emellertid vidröra det något då även detta skatteförslag i vissa avseenden kan verka inflationsbefrämjande. Man behöver bara tänka på att den skattepolitik, som kommer till uttryck i detta förslag, bl. a. givits den principiella innebörden, såsom också tidigare påpekats, att sparandet skulle medföra en skuldsättning till staten. »Spara icke, ty då kommer du i skuld till staten», måste bli medborgarnas slutsats. »Gör av med pengarna i stället.» Det är en ganska underlig metod att bekämpa inflationen. Det är att inställa sig på ett resonemang, som allvarligt kan skada den ömtåliga sparmekanismen och försvåra dess funktionerande. Det räcker kanske här med de korta reflexionerna, att då den personliga dugligheten verkar företagsframdrivande får man icke beröva den stimulansen, och då omsorgen om efterlevande och anhöriga eggas till sparsamhetsåtgärder måste man vårda sig om att icke förkväva denna naturliga och sunda strävan. Man får icke, såsom det också uttryckts, vålla skadegörelse på de välståndsskapande faktorerna. Kvarlätenskapskatten är talande nog. Att genom arbete skapa kapital för företagsbildning, att förkovra dessa företag med tanke på sina anhöriga, dessa syften motverkas direkt genom denna konfiskatoriska skatt. För att icke tala om att likviditetssvårigheter när det gäller skattebetalningen vid inträffande dödsfall kan medföra ett akut socialiseringshot. Kan icke staten få sitt på annat sätt, sker det måhända genom övertagande i erforderlig utsträckning av äganderätten till företagen. Finansministern har själv häromdagen erkänt, att det icke går att bilda kapital mycket snart med den nuvarande inkomstbeskattningen. Den fördröjer alltså för den enskilde att höja sin levnadsstandard. En jämförelse med 1939 års skatter, en jämförelse som man på regeringshåll mycket ogärna gör, visar att de tilltänkta skatterna, både när det gäller små och stora inkomster, så gott som överlag ligga över 1939 års skattenivå. Och ändå hade vi väl alla förutsatt, att om möjligt en återgång skulle ske till förkrigstidens mera moderata skattepolitik. Ett jämförelseår som 1939 ligger därför mycket nära till hands att tillgripa.

En skattepolitik av den art, som nu skall introduceras, innebär också att gamla företag, som under andra och gynnsammare förhållanden vuxit sig starka, premieras, då de ofta lättare förmå uthärda det skärpta skattetrycket. Konkurrensen försvagas därigenom och framåtskridandet fördröjes.

Den skärpta bolagsbeskattningens verkningar riskera att hämma bildandet av nya livskraftiga företag. Genom den höga skatten minskas ju företagens möjligheter att genom successiv fondavsättning konsolidera sig. Även detta gör, att den nyskapande verksamheten kommer att alltmera koncentreras till redan bestående företag, som hunnit växa sig starka, medan tillkomsten av nya, livgivande och konkurrensstimulerande företag hämmas. Då uppstår frågan: är en sådan utveckling önskad av de maktägande? Ur vissa utgångspunkter kan det tänkas, att man därmed vill grundlägga vägen till ytterligare socialisering, eftersom den omständigheten, att det finns bara ett fåtal starkt ut-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

vecklade företag inom en bransch, ofta tages som förevändning för socialiseringskrav — alldeles oavsett att förekomsten av en mångfald företag också i centraliseringens namn får tjäna som skäl för socialisering.

I går jämförde finansministern i skattehänseende vårt land med bl. a. England. Det underströks då, att jämförelsen icke höll. Jag vill också för min del framhålla detta. Sålunda finnes det i England icke någon speciell förmögenhetsskatt, icke heller, såvitt jag vet, någon skatt på realisationsvinster, icke heller någon dubbelbeskattning av bolagsmedel — sådan förekommer ju här genom att man tager skatt både hos bolaget och hos utdelningsmottagarna. Överhuvud taget fick man en liten chock, när finansministern förbigick dessa omständigheter, trots att påpekande gjordes därom på Nationalekonomiska föreningen för ett par dagar sedan.

Det finns också en annan synpunkt, som icke låter sig avvisas i detta sammanhang, och det är rättvise- och rättskravet. Enligt tidningsreferat har finansministern på Nationalekonomiska föreningens sammanträde, som jag nyss omnämnde, när fråga var om barnbidragen och barnavdragen, sagt sig ej vilja uttala sig om huruvida ändringen var rättvis eller ej; huvudsaken för honom var att den uppbars av en allmän opinion i riksdagen. Om referatet är riktigt, är det alltså icke här i första hand fråga om statens behov av skatter, icke ens fråga om rättvisa. Det förefaller vara ganska tydligt, att man i detta sammanhang förväxlar begreppet demokrati med begreppet majoritetsvälde. Demokrati kräver emellertid hänsyn även till minoritetsfolket. När finansministern höll sina anföranden i går, förföll han ideligen till kvantitetstänkande. Den gruppen är bara så och så många tusen, den gruppen så och så många tusen, hette det. Beklagligtvis synes det alltmer här i landet utveckla sig en maktfilosofi efter någon sorts majoritetsprincip. Det förefaller, som om man på sina håll skulle ha nytta av att friska upp minnet av Menenius Agrippas fabel om alla lemmars betydelse för kroppen.

Härtill kommer, att regeringspartiet både före och efter maktövertagandet bedrivit en direkt socialiseringsoffensiv — något som en talare här sökt bagatellisera — syftande till ett statens direkta övertagande av viktiga områden av vårt näringsliv. Det har ofta tidigare erinrats om, vilka områden det gäller, och jag skall icke trötta med att räkna upp dem. Låt mig blott nämna skoindustrien, försäkringsväsendet, sockerindustrien, oljehandeln m. fl. Så skapar man på detta sätt en atmosfär, som är ägnad att medföra osäkerhet i vida kretsar, ägnad att medföra att duktigt folk i viss utsträckning söker sig från hotade företag, kanske också söker sig utomlands. Regeringen borde i tid studera icke minst det sistnämnda fenomenet. Den som har kontakt med företagarkvärlden vet, att igenjörer, arkitekter och andra, tekniker framför allt, resa utomlands för att studera, driva affärer, måhända taga tillfällig anställning o. s. v. Hur många som komma tillbaka — och vi önska att alla skola komma tillbaka — beror i icke ringa utsträckning på hur regeringspolitiken bedrivs. Man måste peka på riskerna härvidlag. Efterfrågan på teknisk arbetskraft är enorm i alla länder, och den svenska arbetskraften är eftersökt. Det gäller här att se upp, så att det icke blir fråga om en intellektuell emigration.

Till sist skulle jag med några ord vilja understryka de värderingar, här tidigare berörda särskilt av herr Hagberg i Malmö, som inflationspolitiken medför för sparandet. Det må tillåtas mig att illustrera vad jag menar genom att hänvisa till de hundratusentals människor i detta land, som frivilligt genom vårt försäkringsväsende för skilda ändamål uppsamla ett sparkapital.

Jag vill därvid som utgångspunkt ta ett konkret exempel. Antag att en person som år 1930 var 45 år gammal då tagit en försäkring att utfalla vid dödsfall eller senast vid 65 års ålder. Beloppet, låt oss för enkelhetens skull säga

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

10 000 kronor, skall då senast utfalla år 1950. Han får för sin 10 000-kronorsförsäkring betala i årspremie 474 kronor 60 öre. Givetvis vill han då att de 10 000 kronorna skola ha ett motsvarande köpkraftsvärde år 1950, men med den hittills förda politiken och den utveckling som ligger inför oss kan man konstatera, att han bedrar sig om han tror detta. Ty inflationspolitiken ger ett helt annat utslag. Man kan konstatera, att index gått upp med 47 % från år 1930 till år 1945. För att få det åsyftade efterlevande- och ålderdomsskyddet måste han åtminstone under åren 1940—44 teckna tilläggsförsäkringar — man kan möjligen kalla dem »Wigforssförsäkringar», om man vill vara litet elak — som medföra en ökning av den årliga premieutgiften från 474 kronor 60 öre till 1 018 kronor. Vid oförändrat penningvärde hade han icke behövt ta någon tilläggsförsäkring och sålunda icke behövt betala någon merpremie alls. Gör han det icke trots pågående inflation, så får han ett i motsvarande grad minskat realskydd. Inflationspolitiken har berövat honom en väsentlig del av det skydd han velat skaffa sig. Ett skyddsbehov av 10 000 kronor år 1930 blir alltså 14 700 kronor nu. Han har satt in goda pengar och får mindervärdiga i stället. Och detta gäller icke bara livförsäkringstagarna utan i tillämplig omfattning alla dem, som på grund av skadefall — trafik- och andra olyckshändelser — åtnjuta livräntor. Det exempel jag här anfört kan för övrigt illustrera sparandets risker i alla dess former under den nu rådande politiken för pensionstagare, bankinsättare, obligationsinnehavare o. s. v.

Nu kan man ju säga att detta vad livförsäkringsväsendet beträffar kan botas genom att livförsäkringsskyddet kompletteras. Mot detta kan för det första invändas att många kanske icke kunna påtaga sig ökade kostnader. En försäkringstagares ekonomiska förhållanden — en affärsmans t. ex. — kunna ha förändrats därhän på grund av affärernas dåliga utfall, att han icke har råd att göra större premiebetalningar. Hans hälsotillstånd kan också så ha försämrats under försäkringstiden, att han får betala högre premie eller måhända icke kan få någon höjning alls av sitt försäkringsbelopp.

Dessutom är ur samhällets synpunkt inflationsekonomien en dålig ekonomi även därför att den medför ökade kostnader i här berörda avseende. Det talas ju så mycket om försäkringsbolagens onödigt höga kostnader. Vi vilja ha så låga kostnader som möjligt. Men kostnaderna stiga på olika konton under inflationens tryck. Det gamla beståndet av försäkringar, det redan en gång tecknade beståndet, blir dyrare att förvalta, och därmed minskas även de gamla försäkringstagarnas vinstmöjligheter; även på så sätt inträder en försämring för försäkringstagarna.

Det säges i statsverkspropositionen, att det sparande vi vilja ha måste eftersträvas på frivillighetens väg, om vi vilja undvika andra mindre önskvärda alternativ. Det kan vara på sin plats att erinra om att livbolagens stora fältorganisation är eller borde vara ett ingalunda oävet instrument i kampen mot inflationen. Livförsäkringens fältmän skulle, om man finge garanti för en mera sparsam inställning från herr Wigforss och andras sida, kunna bli bland finansministerns bästa hjälptrupper mot inflationen. Regeringen säger sig uttryckligen önska i första hand ett frivilligt sparande. Varför då icke söka kontakt med bl. a. livförsäkringsväsendets mönstrmän? Borde icke gemensamma överväganden här kunna vara av värde? Sådant samarbete har skett i andra länder i inflationsbekämpande syfte, exempelvis i Amerikas förenta stater. Något av värde skulle måhända kunna komma fram, om man sökte närmare kontakt med dessa sparandets målsmän för att med dem överväga om vad som i inflationsbekämpande syfte kan göras med deras medverkan. Då det tydligen är ganska svårt för det allmänna att komma fram med uppslag, ber jag att på mitt lilla privata initiativ få bidra med detta upp-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

slag. Man borde kunna pröva det desto hellre som, om man stimulerar sparatet i denna form, detta ju innebär, att sparkapital undandrages konsumtionen. Ty för placering av livbolagens bundna reserver gälla sådana bestämmelser, att detta bundna kapital i största utsträckning »steriliseras», d. v. s. konsumtionen av detsamma skjutes på framtiden. Och det är ju det som är viktigt just nu; detta tycks alla vara ense om. Förutsättningen för ett effektivt samarbete i kampen mot inflationen måste då vara att regeringen i sin penningpolitik uppträder med en fasthet och målmedvetenhet, som alstrar förtroende.

Nu förhåller det sig tyvärr på det sättet, att herr Wigforss tidigare synes ha underskattat inflationens risker, vilket har lett till att han i det längsta har undvikit att tillmötesgå inviterna till en s. k. »rundabordskonferens» i dessa ting. I gårdagens debatt har man meddelat, att överläggningar med oppositionspartierna skola äga rum. Finansministern föreföll visserligen icke särskilt optimistisk i fråga om dessa överläggningars utgång, men man har nu, som sagt, i alla fall velat pröva vägen. Därmed förknippades emellertid, syntes det mig, ett villkor. Finansministern är villig att överlägga om åtgärder, såvitt de icke strida mot de socialdemokratiska huvudprinciperna eller programmet. Då uppställer sig frågan, om inflationen skall anpassa sig efter det socialdemokratiska programmet eller om programmet skall anpassas i inflationsbekämpande syfte. Det hela föreföll något dunkelt uttryckt. Man kan icke bekämpa inflationen, om man utgår från en politisk läras doktrinära synpunkter. Nu kan man säga, att det är gott och väl med den konferens, som skall äga rum. Det är bara det, att den givetvis borde ha kommit till stånd långt förr. Man kan måhända ifrågasätta, om det icke är för sent — väl sent är det i varje fall. Man kan icke värja sig för intrycket att en förskjutning av tidpunkten har skett av taktiska skäl betingad av en de många rösternas politik. Rädslan för en impopulär politik därvidlag synes ha varit större än rädslan för inflationen.

Jag vill, herr talman, sluta med att ånyo beröra sambandet mellan regeringens socialpolitik och regeringens ekonomiska politik. Jag hoppas, att ingen tar illa upp om jag gör det i bildens form. Jag tar mig friheten att återkalla i mina ärade kammarkollegers hägkomst en saga, som är för alla välkänd, nämligen H. C. Andersens saga om kejsarens nya kläder, som voro obefintliga och därför också osynliga, ehuru man i det längsta försökte låtsas som om ingenting märkvärdigt vore å färde. Vår regim, synes det mig, bemödar sig om att ge alla åskådarna det intrycket att den alltjämt tågar fram iförd välfärdens vackra dräkt; men denna skyler icke längre inflationens nakenhet, som nu börjar passera revy inför våra ögon. Slutuppgörelsen kommer man icke ifrån. Det är, herr talman, emellertid angeläget att man vet, var det politiska ansvaret för inflationsutvecklingen ligger, även om det finns andra faktorer, liggande utanför politikens domvärjo, som verka inflationsstimulerande. Och det politiska ansvaret för inflationsutvecklingen ligger hos den socialdemokratiska regeringen.

Vidare yttrade:

Herr **Svensson** i Ljungskile: Herr talman! Både i denna kammare och ute i landet har under rätt lång tid förts en diskussion om demokratien. Jag ber att få yttra några ord i det ämnet.

Beträffande kommunisterna och demokratien vill jag för min del icke säga många ord. Jag tycker, att med människor, som icke kunna skilja på den ryska diktaturstaten och en demokrati, tjänar det icke mycket till att diskutera det ämnet. Om nu inställningen beror på att de icke kunna eller att de icke

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

vilja skilja på diktatur och demokrati är ju i och för sig tämligen likgiltigt för den ståndpunkt man intar. När det gäller partier, socialklasser och grupper av olika slag i övrigt — jag bortser då naturligtvis ifrån de rena nazisterna — så kan man icke säga, att det går några absolut rena och klara gränser. Det finns människor, som antingen därför att de äro fula fiskar eller därför att de äro för blöta i ryggen kunna råka på villovägar, var de än äro bokförda, och vårt folk har ju lika väl som andra varit utsatt för en oerhörd påfrestning under den världskris som har varit. Jag tror, att i stort sett får man räkna med demokratiens självrensning i det fallet, och man får hoppas, att denna svenska demokrati är så pass frisk i sin rot, att en sådan självläkedom ganska snart skall inträda.

Det finns emellertid ett drag av mera konstitutionell art i det svenska samhällslivet, som jag tror det kan vara värt att fästa uppmärksamheten på i detta sammanhang. Man brukar ju tala om Organisationssverige, och det är nödvändigt för varje vaken och allmänt intresserad person att vara ansluten till en mängd olika organisationer. Dessa organisationer ha var sina stadgar och var sina mål att främja. Det är då, synes det mig, alldeles nödvändigt, att varje organisation begränsar sina anspråk på den enskilde medborgaren till att gälla vad som anges i vederbörande organisations stadga, ty ifall olika organisationer skulle börja ställa längre gående krav på medborgarna än som föreskrives i de stadgar, på vilkas grundval man har anslutit sig, så kan ju en demokratisk medborgare helt enkelt icke fungera på ett tillfredsställande sätt i detta land. Nu är det tydligen en stark frestelse på olika håll att i vissa sammanhang nyttja organisationerna för andra syften än dem de egentligen äro skapade för. Fackföreningarnas kollektivanslutning till det socialdemokratiska partiet kan från denna synpunkt icke sägas vara anmärkningsfritt. När de politiskt övertygade socialdemokraterna besluta om en sådan kollektiv anslutning följa alla de politiskt likgiltiga med och även kanske en grupp politiskt intresserade av annan åskådning, som dock icke äro tillräckligt intresserade för att föra en egen strid för sin åskådning. Och när man nu i fjol beslöt, att varje fullt betalande fackföreningsmedlem skall erlägga 20 öre i veckan till den socialdemokratiska tidningsfonden, så innebär det, att man använder organisationen för ett annat syfte än den har skapats för och tvingar en del människor att främja syftemål, som de själva icke ha något intresse av att främja.

Det finns liknande företeelser på annat håll. Jag fick för några dagar sedan i mina händer ett brev. Det innehåller icke mer än tre rader i texten, varför jag kanske kan få läsa upp det. Det är ställt till jordbrukare, som icke äro anslutna till RLF, och lyder så här: »Härmed uppmanas Ni att före den 20 maj d. å. inkomma med skriftlig anmälan om inträde i RLF. Efter nämnda datum kommer Ni att bojkottas både i fråga om arbetshjälp och att få Edra djur betäckta.» Brevet är undertecknat av två RLF-föreningar. Man skriver alltså till icke medlemmar och ålägger dem att inträda; i annat fall skola de svältas ut. Detta är ett missbruk av organisationen, som icke kan förenas med hyggliga demokratiska former inom Organisationssverige.

När jag tänkte på detta blev jag verkligen glad, då jag lyssnade på herr Pehrsson-Bramstorp i går. Han bekände nämligen för sin del, att han vill vara med om att främja en utveckling, enligt vilken vi få en så självständig och fri bondebefolkning, som överhuvud taget är möjlig, och jag förmodar, att denna strävan att skapa fram en så självständig och fri bondebefolkning som möjligt måste åt bondebefolkningen även inrymma friheten att ingå i de organisationer man vill och hålla sig utanför de organisationer man icke vill gå in i. Jag tror både med anledning av detta brev och andra liknande som vi sett, att

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet kan ha anledning att uppmana lantbruksstyrelsen att se efter, så att statsunderstödda tjuvföreningars medel icke missbrukas, eller så att föreningar, som äro statsunderstödda, icke missbrukas för ovidkommande syften. Det finns överhuvud taget hos de yrkesorganisationer, som numera i så hög grad prägla vårt land, en tendens att fostra fram en underdånighet och en följsamhet hos sina medlemmar gentemot organisationens egna översåtar, som icke är bra när det gäller att fostra fram en kritisk, vaken och fri medborgartyp. Denna följsamhet på vissa områden överflyttas lätt även på det politiska området.

Jag ber, herr talman, att även få säga ett par ord om den fråga, som mest dominerar dagens debatt, nämligen inflationen. Jag tycker det är underligt att den svenska riksdagen både år 1942 och år 1946 tillämpat den ordningen, att man först fattar vittgående ekonomiska beslut och därefter börjar diskutera penningvärdet. År 1942 fattades på sommaren beslutet om den stora militära femårsplanen. Sedan tog man på hösten upp frågan om prisstopp och andra åtgärder för att försöka klara upp den ekonomiska situationen. Jag hade för min del den gången den uppfattningen att man så mycket som möjligt borde främja den aktuella värnkraften men i största möjliga grad undvika investeringar för en längre framtid. Den dåvarande försvarsministern och riksdagen hade emellertid en annan mening. Detta gällde även den omstridda frågan om kryssarbygget. Det var från början uppenbart att detta icke skulle ha någon betydelse under det pågående kriget, men ändå skulle det drivas igenom. Vidare fortsatte man med en hel del såvitt jag kan förstå alldeles meningslösa befestningsarbeten ända fram till 1944. Sommaren 1944 höll man på att slå upp stolpar och vira taggtråd här och var, där man klarat sig utan sådant under de mest kritiska skedena. Man ödade bort arbetskraft och material i betydande mängder. Ännu på våren 1945, då kriget var i det närmaste slut, förbrukade vi 40 miljoner kronor i god dollarvaluta för att inköpa flygplan från Amerika, vilka man senare skulle kunnat inköpa för konkursauktionspriser. Den politiken har i åtskilliga hänseenden försvagat den grund, på vilken vi nu skulle bygga.

Även i den nuvarande situationen tycker man något kunde göras på det militära området, även om det inte finns anpassningar av den storleksordning som tidigare varit fallet. Jag framställde under höstrikdagen en interpellation, där jag frågade, huruvida man skulle kunna inställa repetitionsövningarna och efterutbildningsövningarna för de äldre årsklasserna. Svaret blev nej, och försvarsministern upprepade i går argumenten för denna negativa hållning. Jag kan för min del inte finna att dessa argument på något sätt vunnit ökad styrka under julferien, utan jag anser dem precis lika svaga och lika litet bindande som i höstas. Man säger att det blir en lucka i utbildningen, om dessa 13 resp. 18 procent av äldre årskgrupper inte inkallas. Jag tror inte att det går att övertyga så värst många människor utanför försvarsdepartementet om att detta är någon bindande argumentering. Försvarsministern framhåller att han inte mot de militära myndigheterna kan förelägga riksdagen förslag om ett sådant inställande av efterutbildningsövningarna. Jag hade för mig, att när den svenska demokratien genomförde praxis med en civil försvarsminister, var meningen den att de civila synpunkterna skulle kunna göra sig gällande och avbalansera de militära redan i försvarsdepartementet. I detta fall hade det enligt min mening inte varit den minsta risk att handla mot de militära myndigheterna. För övrigt har jag talat med åtskilliga militärer — inte i så högt uppsatt ställning men sådana som ha kontakt med de värnpliktiga — vilka ha funnit dessa övningar meningslösa. Det finns även socialdemokrater som äro av precis samma uppfattning. Jag har läst en mängd uttalanden i socialdemo-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

kratiska tidningar i denna riktning, och det är nog alldeles riktigt, som försvarsministern nämnde i går, att en viss opinionsbildning mot dessa övningar försiggår ute i landet. Denna opinion bäres till väsentlig del upp av försvarsministerns egna meningsfränder.

Det var med så mycket större tillfredsställelse man hörde försvarsministerns meddelande i går, att förslag kommer att framläggas om försöksvis avkortning av värnpliktstiden för den årsklass som inkallas i vår. Jag ber att få betyga den tillfredsställelse jag själv känner över detta, och det är säkert många som dela denna tillfredsställelse. Den ekonomiska situationen är ju sådan, att allt bör göras som utan större risker kan lätta situationen.

Samma handlingsprincip som år 1942, men i ännu mera utpräglad grad, tillämpade man i höstas, då det gällde det stora kreditavtalet med Ryssland. Först genomdrev man detta avtal, som nästan på varje punkt måste skärpa svårigheterna i vår nuvarande ekonomiska situation. Nog tycker man att finansministern, som är den främste övervakaren av den ekonomiska utvecklingen i landet, borde ha haft så mycket förutseende i somras att han satt in all sin kraft på att i varje fall starkt begränsa detta kreditavtal, som ju så illa passar med vårt nuvarande ekonomiska läge. Vad resultatet kan bli på olika områden kan ju inte helt förutsägas, men säkert är att människorna ute i landet bli i hög grad betänksamma, när man å ena sidan signalerar importbegränsning, därför att valutorna inte räcka, och så i samma andedrag genomför kreditexport till höga belopp. Eller när man inställer elektrifieringen av de svenska järnvägarna, som ju i hög grad är ägnad att lätta den ekonomiska situationen, samtidigt som man exporterar stora mängder elektrisk materiel. Det är säkerligen svårt att övertyga allmänheten om att detta är planhushållning.

När man haft tillfälle att lyssna på förkunselserna från regeringsbanken, framför allt från finansministern, och göra sin jämförelser, blir man allt mindre och mindre imponerad av de många och långa beskrivningarna och definitionerna på ekonomiska situationer, beskrivningar som egentligen inte leda till några fasta ståndpunkter. Under de första krigsåren förkunnades ju med stor skärpa att man skulle spara. Då skulle man låna staten pengar, därför att man skulle få goda pengar tillbaka, när kriget var slut. Det fanns naturligtvis ingen ekonomiskt skolad människa som fastnade på den kroken, men det var en hel del mera mindre initierade som nappade. Det ursprungliga programmet att återföra penningvärdet till vad det var före kriget visade sig snart omöjligt att genomföra, och jag tror för min del inte heller att det hade varit lyckligt att försöka sig på det, med tanke på de oerhörda omvälvningar på olika områden som ägt rum. Men från och med våren 1944 diskuterade man i alla instanser ett nytt ekonomiskt program. Det härrörde från vår penningvårdande myndighet riksbanken. Det diskuterades mycket ingående i den efterkrigsplaneringskommission, som hade professor Myrdal till ordförande. Experter från olika håll voro tillkallade i denna kommission, och man filade och vägde de olika uttrycken i programmet för att det skulle kunna bli ett riktigt uttryck för en fortsatt handlingslinje. Programmet innebar att man skulle försöka stoppa nominella lönehöjningar med undantag för mycket begränsade grupper av de sämst ställda, och så skulle man få reallönehöjning i den mån varutillgången ökades och importförhållandena lätade.

Finansministern accepterade för sin del detta program och lade fram det för riksdagen i en proposition på våren 1944. Det godkändes av riksdagens båda kamrar, och man hade sålunda för två och ett halvt år sedan ett nytt program, genomdiskuterat i alla instanser och godkänt av statsmakterna.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Såvitt jag vet har man inte gjort ett enda försök att fullfölja detta program. Det kastades under bordet, innan man hade försökt att tillämpa det. Med sådana erfarenheter blir man inte så värst imponerad av det vittsyftande talet om planmässig ledning och hushållning i fråga om landets ekonomiska liv. Finansministern fann tydligen att detta program inte passade för den politiska linje som han ville följa. Han hittade på ett annat sätt att uttrycka saken, nämligen att lönerna gärna finge stiga men att priserna inte skulle få stiga. Med andra ord, de vinstmarginaler som kunde finnas skulle arbetarna pressa sig till, men mera skulle det inte bli. Samtidigt bedyrade finansministern var gång saken var på tal, att hur stor denna vinstmarginal var och hur stora löneförhöjningar som kunde tålas inom det ekonomiska systemet, det visste han inte, och det visste ingen annan heller. Men det är ju uppenbart att den lönepolitiken inte innebar något hinder för att de ekonomiskt bäst ställda grupperna fortsatte att gå i täten. Detta var beroende av hur det låg till på olika fronter av näringslivet. Den inkomstutjämnande politik som man förut sökte föra och som man i någon mån lyckades genomföra under kriget uppgav man rent principiellt genom att man övergick till denna nya linje. Därmed rullar utvecklingen vidare, och det är klart att man riskerar att även prisstoppet brytes ned. Det har det väl delvis redan gjort på olika vägar, men även den synliga frontlinjen kan ju lätt brytas ned. Situationen är fortfarande densamma; man vill inte på något sätt ingripa på detta område, utan utvecklingen går vidare mer eller mindre slumpvis. Om nu resultatet i fortsättningen skulle bli att man genomför betydande nominella lönehöjningar på arbetsidan, är det givetvis omöjligt att hindra att motsvarande inkomsthöjningar genomförs även på andra områden. Jag tänker t. ex. på jordbruket. Man har under kriget minskat löneklyftorna mellan lönearbetarna i jordbruket och andra arbetargrupper, och det kan ju inte på något sätt vara rimligt att utvecklingen skulle få taga en sådan riktning, att dessa löneklyftor på nytt börja vidgas.

I detta sammanhang skulle jag vilja säga ett par ord som vända udden åt ett annat håll. Jag tror för min del inte att man kan säga att någon av de stora grupperna — arbetarna, tjänstemännen eller jordbrukarna — är den sämst ställda i landet. Man kan nämligen inte bryta ut någon av dessa stora grupper och skära den över en kam. Utan man får nog räkna med att det är vissa mindre fraktioner inom de stora grupperna som ha det sämst ställt. Det är dessa mindre grupper som man i första hand borde intressera sig för. Om man fortsätter på den nu inslagna linjen och låtsas som om lantarbetarlönen är den enda indikatorn på jordbrukarklassens ekonomiska läge, kommer man att hamna i en fiktion, och i det långa loppet kan man inte grunda betydelsefulla ekonomiska beslut på fiktioner. Det fordras nog en mera kringlyst och allsidig bedömning när det problemet skall lösas. Det gäller för jordbruksbefolkningen lika väl som för andra stora grupper, att om vi skola kunna tygla den ekonomiska utvecklingen och på samma gång skapa rättvisa, måste vi i första hand taga sikte på de sämst ställda inom olika grupper.

I detta sammanhang vill jag beröra en fråga, som inte, det erkänner jag, är någon stor fråga, men som dock passar in i sammanhanget. Jag avser borttagandet av lantsmörsbidraget. Detta lantsmörsbidrag har utan tvivel till väsentlig del kommit en grupp till godo, som tillhör de ekonomiskt svagaste. Det hade funnits en möjlighet att genom att bibehålla bidraget i någon mån minska klyftan mellan mejerileverantörer och lantsmörsproducenter. Riksdagen uttalade strax före jul sin sympati härför så jordbruksministern hade full täckning från riksdagens sida för ett beslut om att låta bidraget vara kvar. Jag beklagar att så inte skedde utan att man tog bort bidraget. Visserligen innebar

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

det inte något prisfall på lantsmörproducenternas varor, men hade det fått vara kvar, hade man genomfört en i och för sig mycket rimlig förbättring av deras läge.

Man håller för närvarande på att linjera upp en framtida social mönsterstat här i landet. Det är väl socialministerns fullt förklarliga ambition att få föra det arbetet till slut. Vi äro också allesammans intresserade av att så må kunna ske. Det skulle emellertid vara rätt vemodigt om den ekonomiska utvecklingen går i riktning mot försämrat penningvärde, med risk för att det stora sociala välfärdsprogrammet inte hinner bli färdigt, förrän det redan är i viss grad urholkat och försvagat. Det är emellertid detta som kommer att ske, om den ekonomiska situationen inte kan bemästras. Det är utan tvivel ett intresse för alla grupper i landet, att man här tar sikte på framtiden och inte för skenbara tillfälliga vinster låter utvecklingen taga en ogynnsam vändning.

Herr Thapper: Herr talman! Även om man kan hysa vissa farhågor för den ekonomiska utvecklingen i vårt land, d. v. s. i inflatorisk riktning, så tror jag man kan konstatera, att oppositionen målar i medvetet mörka färger, när det gäller att skildra faran för en inflation. Och man gör det medvetet i avsikt att försöka framställa regeringen som mer eller mindre handfallen inför den ekonomiska utvecklingen. Jag tror därför, att oppositionen i sin iver att komma åt regeringen har gått till sådana överdrifter, att om huvudsyftet är att få fram åtgärder mot en inflation, så har man med sitt tillvägagångssätt inte gagnat detta syfte. Man har i onödan så att säga målat den lede på väggen, och håller man på med det för länge, så mister han sin skrämmande verkan. Jag tycker t. ex., att denna karakteristik mycket bra passar in på herr Ljungqvists utförande av detta konstverk i hans anförande nyss.

Enligt den tabell över den procentuella förändringen i partiprisindex för vissa länder, som återges i den till statsverkspropositionen fogade redogörelsen från konjunkturinstitutet, är utvecklingen i vårt land mycket gynnsam i jämförelse med de flesta andra länder, även om man inte därav kan draga alltför långtgående slutsatser. När man ser på dessa uppgifter bekräftas intrycket, att det sker en medveten svartmålning från oppositionens sida. På arbetarhåll måste vi också bli litet misstänksamma mot oppositionen, när man i första hand uppehåller sig vid lönerna, och man gör det på ett sådant sätt, att andra inkomststegringar komma så att säga i skymundan.

I uttalandet om den ekonomiska utvecklingen i statsverkspropositionen konstateras i anledning av den framlagda finansplanen, att de nominella inkomsterna från 1944 till 1946 undergått en mycket betydande ökning. »Bakom denna utveckling ligger såväl ökad sysselsättning som höjda individuella inkomster», heter det. Konjunkturinstitutet, säges det vidare, »anser sig nu böra räkna med sannolikheten av en fortsatt uppgång i nästan samma takt, väsentligen på grund av höjda individuella inkomster.» Det bör understrykas, heter det vidare i motiveringen för finansplanen, »att detta antagande gäller både vinster och arbetslöner, eftersom bakgrunden för utvecklingen förutsättes vara en högkonjunktur med snabbt stigande varuefterfrågan; i själva verket har stegringen av företagsvinsterna under de två senaste åren varit väsentligt starkare än uppgången i övriga inkomster».

I redogörelsen för det ekonomiska läget från konjunkturinstitutet heter det ordagrant: »Eftersom vinstläget åtminstone inom industrien under de senaste två åren i allmänhet snarast torde ha förbättrats, synes den kostnadsökning, som ägt rum, knappast ha skett på bekostnad av vinsterna.»

Vad som måste göra oss misstänksamma på industriarbetarhåll, när vi höra herr Ohlin och övriga borgerliga talare göra sina utläggningar om inflations-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

faran, är som jag förut sagt att de närmast synas vilja vända sig mot lönerna och arbetarnas löner i synnerhet såsom den största inflationsfaran. Företagsvinsterna vill herr Ohlin helst förbigå med tystnad, även om de, som konstaterats i statsverkspropositionen, stegrats »väsentligt starkare än övriga inkomster». Vi visste förut på arbetarhåll vilka intressen herr Ohlin och folkpartiet företräda, nämligen företagarnas och särskilt storföretagarnas, men herr Ohlins uppträdande i den senaste tidens ekonomiska debatt har ytterligare på ett betydande sätt klarlagt detta.

Herr Ohlins och den borgerliga pressens, kanske särskilt den folkpartistiska pressens, taktik att på allt sätt misstänkliggöra regeringen och dess ekonomiska politik har emellertid haft en rakt motsatt effekt mot den man räknat med. Den har på ett alldeles särskilt sätt svepsat samman arbetarna, och den har lärt oss att det gäller att enigt möta denna svenska borgerliga opposition och slå vakt om regeringens politik. Även om vi också på arbetarhåll erkänna, att det kan förefinnas en risk för penningvärdesförsämring, så får inte denna risk vid alla tillfällen tjäna som en förevändning för att hindra arbetarna att ta ut den högre lön, som icke minst företagets vinster för närvarande säga oss är både möjlig och berättigad, och därmed förskaffa sig en höjning i levnadsstandarden. Situationen är och måste nu vara en helt annan i detta hänseende än under krigets avspärrningsförhållanden.

Jag skulle, herr talman, vidare vilja konstatera, att Sveriges arbetare under krigsåren ha varit medvetna om sitt ansvar både för vår försörjning och i omsorgen att förhindra en inflation och ohejdad prisstegring. Den solidaritet som därvidlag visats är erkännansvärd. Men man kan inte, som jag förut framhållit, driva den satsen hur långt som helst, att det alltid skall vara arbetarna, som härvidlag skola sitta emellan. Finns det möjligheter till en högre levnadsstandard, så är det naturligt att arbetarna ta ut sin beskärda del av densamma. Personligen tror jag också, att den stegring som har kunnat konstateras i varuefterfrågan t. ex. under 1946 i mycket stor utsträckning har haft sin naturliga förklaring. Under krigsåren har det för stora grupper av vår befolkning, och detta gäller i första hand arbetarklassen, helt enkelt icke varit möjligt, dels kanske på grund av bristande inkomster och osäkerhet om framtiden, dels genom den rådande varubristen, att vare sig underhålla sina kläder och andra nyttigheter eller göra erforderliga nyanskaffningar. De ha av nödvändigheten tvingats att nu genom köp komplettera vad som har förslitits.

Sanningen är helt enkelt den, att för mycket stora grupper av vårt folk är levnadsstandarden ännu långt ifrån tillfredsställande. För dessa är det fullt motiverat med en lönehöjning och därför naturligt att de utnyttja de möjligheter härtill som nu synas föreligga. Detta står också fullt i överensstämmelse med vad som yttrats i vårt efterkrigsprogram. Detta program är ingalunda, som högerledaren herr Skoglund för någon tid sedan försökte göra gällande, för arbetarna ett föråldrat program. Den borgerliga oppositionen mot programmet och oppositionens tillvägagångssätt skola endast sporra vårt lands arbetare att säkra programmets genomförande genom en allt starkare uppslutning kring vår regering. Jag tror, att detta är en sak som även oppositionen mot regeringen gör klokt i att taga med i sina beräkningar. Herr Skoglunds resonemang i debatten i går klarlade ju med all önskvärd tydlighet vad vi bergsäkert visste förut, att han har liten eller ingen föreståelse för t. ex. industriarbetarna och med dem jämställda grupper. Detta framgick bl. a. av hans uppräknings här i går av de grupper, som enligt hans mening skulle få sitta emellan, därest arbetarna skulle erhålla en — enligt min mening — berättigad förbättring i sina löner, en uppräknings som jag sett att även högerledaren i första kammaren har gjort. När herr Skoglund gör sig till tolk för

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

spararna bör han inte glömma, att förhållandena för stora grupper medborgare i vårt land ha varit och fortfarande äro sådana, att deras inkomster inte ge någon möjlighet till sparande.

Inte heller högerns farhågor för att den enskilda äganderätten skulle vara hotad ha hittills besannats av det verkliga förhållandet. Herr Ljungqvist sade i sitt anförande nyss, att om det finns för få företagare, kommer detta att tjäna som förevändning för socialisering, och om det finns för många företagare, kommer även detta att anföras som motiv för en socialisering. Ja, med dylika resonemang lägger man det synnerligen bekvämt till rätta för sig. Jag förstår inte i vilket sammanhang herr Ljungqvist har kunnat utläsa detta. Han måste tydligen läsa vårt program som en viss potentat läser bibeln.

Enligt tillgänglig statistik ha både antalet inkomsttagare öfver 20 000 kronor och antalet miljonärer visat en fortsatt ökning här i landet. Herr Skoglund borde kunna förstå, att en sådan omständighet i varje fall inte har den rätta psykologiska effekten på människorna med lägre inkomster här i landet, när man säger till dem, att de måste hålla igen på sina relativt blygsamma anspråk.

Herr Ohlin konstaterade i debatten i går, att vill man verkligen hindra en inflation, så räcker det inte med en investeringskontroll, utan då gäller det att kontrollera även löner och andra inkomster. Jag har det intrycket, att herr Ohlin här avsiktligt talar med två tungor. I det ena fallet skynder han sig att tala om, att han inte är motståndare till en reallöneförbättring, medan han å andra sidan varnar för lönestegringar. Han var i detta sammanhang inne på tanken att begränsa alla inkomststegringar. Drabbar inte en sådan åtgärd kännbarast folk med små inkomster, som i första hand äro i trängande behov av förbättringar? En skärpt beskattning på större inkomster har inga inflationsbekämpande följdverkningar, sade herr Ohlin i går. Nej, herr Ohlin, det är kanske möjligt. Det är tydligen så, att de större inkomsttagarna och deras inkomster spela för herr Ohlin ingen roll när det gäller inflationsfaran, men de äro enligt hans resonemang de allra värdefullaste när det gäller sparandet. Herr Ohlins resonemang kring skatteförslaget här i går har varit utomordentligt värdefullt för att klarlägga var folkpartiet verkligen står i denna fråga. Vi ha fått ett otvetydigt besked om att det är storfinansens och de större inkomsttagarnas intressen som folkpartiet företräder.

När herr Ohlin i går också försökte göra sig till riddare för den fria pressen genom att komma med påståendet, att det sker en centraldirigerad påtryckning för att få bort borgarpressen ur arbetarhemmen, som herr Ohlin uttryckte saken, så vittnar detta resonemang om hur fullständigt främmande herr Ohlin står när det gäller arbetarna och deras sätt att reagera. Tror ändå inte herr Ohlin, att den skamlösa trafik som bedrivits av den borgerliga pressen med folkpartipressen i täten mot regeringen och vissa dess ledamöter har medfört rent spontana åtgärder nedifrån? Jag har själv sett många exempel på en sådan reagens. Här behövas sannerligen inga påtryckningar uppifrån. Arbetarna inse alltför tydligt tillvägagångssättet, framför allt i folkpartipressen, när denna press, avsiktligt eller av oförmåga, inte kan skilja på sak och person i den politiska debatten. Här behövas som sagt inga påtryckningar. Den sunda reaktionen från den enskilde medborgaren mot denna trafik har i stället tagit sig glädjande uttryck i en stark ökning av arbetarpressen.

Verkligt kostlig tyckte jag herr Ohlins attityd var när han i slutet av sitt första anförande här i går ställde uppmaningen om en humanisering av den politiska debatten. Är verkligen herr Bertil Ohlin rätte mannen att i denna kammare ställa den uppmaningen? Har han själv föregått med gott exempel? Jag ställde mig verkligen denna fråga, och jag behöver inte upplysa kammaren om svaret.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Till sist några reflexioner med anledning av herr Hagbergs i Luleå uttalande i går om kommunisternas ställning till efterkrigsprogrammet och deras framtida politik. Det har konstaterats tidigare men det blir därför inte mindre riktigt, att nog är det underligt att det kommunistiska partiet kan fortleva endast genom att annektera ett annat, partis program utan att på egen hand kunna prestera något alternativ. Måste det inte i längden ändå för väljarna framstå som ett klart fattigdomsbevis? Herr Hagberg ställde i går frågan: om socialdemokratien gick tillbaka vid fjolårets val, hur skulle det då komma att gå, om den vid ett kommande val skulle få även kommunisterna som motståndare? Ja, herr Hagberg, min bestämda uppfattning är den, att en sådan ställning skulle bli mycket besvärande för kommunisterna själva, ty då skulle man ju inte längre kunna åka snålskjuts på socialdemokraternas efterkrigsprogram. Jag tror att kommunisternas nuvarande inställning till socialdemokratien belyses utomordentligt väl, om jag anför ett bekant uttryck: Gud bevar oss för våra vänner, våra motståndare komma vi alltid till rätta med.

Herr **Skoglund** i Doverstorp, som på begäran erhöll ordet för kort gemäle, anförde: Herr talman! Min ärade sockenbo herr Thapper beskyllde mig för att ha liten förståelse för industriarbetarna och ännu mindre förståelse för att de vilja nyttja den nuvarande situationen för att förbättra sin levnadsstandard. Detta förvånade mig något, eftersom vi båda äro hemmahörande i en stor industribygd och båda leva som jag tror i god kontakt med stora industriarbetargrupper.

Hur det verkligen ligger till med industriarbetarnas löner kan man inhämta i fackföreningsrörelsens tidskrift, som jag här har i handen. Där redovisas en lönestegring på 48 procent för samtliga industriarbetargrupper under åren 1939—46. Sedan har det ju skett en ytterligare förhöjning. Det gäller nu lönerörelse för kanske 1 miljon, kanske för 1 200 000 löneanställda med krav på 10 till 15 procents löneökning. Byggnadsarbetarna, som redan förut ligga på en ganska hög nivå, kräva i vissa fall ännu större förhöjning.

Jag har sagt att jag anser det omöjligt att vi skola gå till överläggning om den nuvarande ekonomiska situationen och försöka få till stånd en bättre balansering med mindre än att vi i resonemanget taga med representanter för de stora fackföreningsorganisationerna. Av uttalandet i finansplanen kan man lätt få det intrycket, att finansministern anser, att det är först när dessa grupper ha genomfört vad de önska som samhällssolidariteten skall till och man skall resonera om vad övriga medborgargrupper få tillåta sig. Finansministern förklarade i går att detta uttalande icke skulle tydas på det sättet. Han var beredd på att förhandlingarna skulle röra sig över hela vida fältet — alltså även arbetsmarknadens spörsmål — vilket jag tackade honom för.

Herr **Thapper** erhöil likaledes på begäran ordet för kort gemäle och yttrade: Herr talman! När herr Skoglund till sitt försvar återopade mig som sockenbo, vill jag vitsorda att samarbetet inom vår kommun är mycket gott. Samtidigt vill jag emellertid öppet konstatera, att jag har mycket svårt att känna igen kommunalmanen Skoglund i högerledaren Skoglund. Det är enligt min uppfattning två skilda personer.

När det utlovats en förutsättningslös överläggning kring de ting det här gäller, är även jag medveten om att det kanske kommer att betyda eftergifter för samtliga berörda parter. Det fick man emellertid ingen som helst uppfattning om av herr Skoglunds tidigare anförande utan han riktade sig närmast, i likhet med högerledaren Domö i första kammaren — om jag läst

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

referaten av deras anföranden rätt — mot att en ökning av industriarbetarnas löner skulle gå ut över andra medborgargrupper. När jag hört oppositionens talare här i kammaren har jag gjort den reflexionen, att när oppositionen tidigare har försökt att pressa regeringen till en rundabordskonferens och när man som herr Ljungqvist i sitt anförande nu beklagar, att den kommit för sent eller i varje fall något sent, har det varit därför att man har gått vissa andra intressens ärenden än de rent politiska genom att försöka att på ett tidigt stadium engagera regeringen i att motsätta sig nästan varje ökning av industriarbetarnas löner. Detta är enligt mitt förmenande så mycket mer omotiverat när vi, som jag förut sade, ändå veta att företagen ligga inne med stora vinster. Man kan där peka på ännu vackrare resultat än herr Skoglund nämnde beträffande industriarbetarna. När man alltså vet detta bör det vara möjligt för arbetarna inom dessa företag att ytterligare förbättra sin levnadsstandard. Det är så jag ser på denna fråga, och det har jag åtminstone tidigare inte kunnat uppfatta någon förståelse för från herr Skoglunds sida.

Herr **Svensson** i Ljungkile, som jämväl på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Inför påståendet att man vill vända udden mot arbetarna skulle jag vilja erinra om att det program av 1944, som jag nämnde i mitt anförande, antogs enhälligt av riksdagen. Såvitt jag vet var inte heller herr Thapper emot det. Det lades fram av finansministern och godkändes i de förberedande förhandlingarna av landsorganisationens ordförande.

Skulle det vara arbetarfientligt om man försöker fullfölja en linje, som på finansministerns förslag enhälligt godtagits i alla instanser? Det var uppenbarligen kommunisternas demagogi vid 1944 års valrörelse, som sprängde programmet.

Härpå yttrade:

Herr **Mattsson**: Herr talman! Den största och svåraste frågan för oss nu synes vara anskaffande av arbetskraft. Många, och särskilt de som ha råd, bjuda över varandra för att därmed söka säkerställa sitt behov av arbetskraft. Det är, enligt mitt förmenande, för litet omtanke och ansvar inför det helas bästa och för hela vår samhällsutveckling. Vi måste se till att inte så många människor som nu gå över till administration och improduktiva yrken. Jag för min del tror på det gamla uttalandet »vad man sår, det får man uppskåra», och detta gäller såväl samhället som den enskilda individen.

Är det sant, som en tidning skrev häromdagen, att statens ämbetsmän ha blivit 50 % fler nu än före kriget? Det stora antalet anställda i alla våra olika kommissioner hoppas vi väl alla snart skall få komma ut i för samhället mera produktiva och givande sysselsättningar. Det är nu allt för många personer, som hålla på att planlägga och kontrollera det andra utföra. Hur har icke exempelvis där ute i länen länsarbetsnämndsorganisationen utvecklats, så att där nu finns ett större antal anställda än i länsstyrelserna för några år sedan. På samma sätt är det på många andra områden. Vi ha snart kommit därhän, att två planlägga och kontrollera vad en tredje utför i praktiskt arbete. Stat och kommun ha, enligt min mening, gått före i denna olyckliga utveckling och utnyttja icke helt sina anställdas arbetsförmåga.

Jag har icke glömt den diskussion som fördes i bankoutskottet år 1934, då pensionsåldern sänktes för statens befattningshavare. Den mest avgörande faktorn var »bort med de gamla, så att de unga få anställning och arbete». Det var på den tiden, då vi hade arbetslöshet. Det är enligt mitt förmenande hög tid att vi återinföra den högre pensionsåldern för de statsanställda, och

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

då komma kommunerna och de enskilda att följa efter. Härigenom få vi en ingalunda föraktlig arbetsreserv, som måste utnyttjas i dessa tider.

Jag skall taga ett exempel från en kommun. Under de första åren som riksdagsman hade jag en god vän och ungdomsbekant ifrån min hembygd, som var kommunalanställd här i Stockholm. Han var pensionsmässig vid 50 år men fick sin pension vid något över 49 års ålder — på grund av ännu icke uttagen semester. Han var då fortfarande fullt arbetsför och synes, trots att han icke utträttat något sedan dess, vara fullt arbetsför nu vid sina 66 år. Jag frågar mig nu: varför utnyttjar kommunen Stockholm inte sådan arbetskraft? Nej, Stockholm är rikt och har råd att gå före i utvecklingen och ta arbetskraften från oss på landsbygden. Om sedan denna utveckling är lycklig, det tycker jag vi börja kunna skönja. Staten handlar många gånger på liknande sätt genom att överföra fullgod arbetskraft på övergångsstat i stället för att utnyttja densamma. Man har icke tagit på allvar det faktum, att det börjar taga slut med den arbetskraft, som vi där ute på landsbygden tidigare kunnat undvara till storstäderna.

Docent Hyrenius uttalade efter sin utredning i 27-mannakommittén i ett föredrag i frågan om arbetskraften, att om städerna fortsätta med sin expansion, så behöva vi importera 50 000 arbetare årligen till och med år 1960. Inte böra eller kunna våra grannländer eller andra folk, som av kriget fått sina länder förstörda, och där arbetskraften behöver hjälpa till att bygga upp, avstå sin arbetskraft till oss, därför att vi själva i många fall inte vilja arbeta. Vi ha glömt, att livet är som bäst då det är fullt av arbete.

Finansministern sade i går i sitt anförande, då han svarade herr Pehrsson-Bramstorp på dennes uttalande om att vi behövde åtgöra något för vägbyggandet, att vi få hålla oss inom ramen för vad som anvisats, och bilskatte-medlen få helt användas. På sjätte huvudtiteln kunna vi se hur mycket som använts och vilka belopp som där icke kunnat utnyttjas. Det är inte mycket, som kunnat utnyttjas. Finansministern säger att vi, för att klara oss över de svårigheter som alla förstå att vi ha framför oss, måste jämka på de belopp vi lade ut 1945. Men, herr talman, hur mycket lade vi ut på vägarna ute på landsbygden, vilka äro så eftersatta och ändå så nödvändiga att göra något vid? Jo, då jag tar nybyggnad av bygdevägar i mitt eget län, så lades det ut både 1944 och 1945 28 kronor och 75 öre! Är det, herr talman, av detta, vi skola börja att spara för att klara oss över svårigheterna? Nej, det är nog på andra områden, där verkligen beloppen gå ut i någon nämnvärd storlek.

I ett annat avsnitt i finansministerns anförande talar han om de överläggningar, som skulle äga rum för att vidmakthålla samhällsbalansen. Han säger, att fackföreningsrörelsen har en självbehärskning, som ej försvunnit 1947. Jag skall endast taga ett litet exempel. Jag har kännedom om ett tillfälle, då en stad förhandlade med sina anställda. Inte mindre än tolv ombudsmän voro närvarande samma dag. Tolv man sitta och förhandla för denna kommuns anställda! Alla ombudsmännen voro från Stockholm. Det talas om att rationalisera. Då tycker jag man kan tänka sig, att fyra skulle kunna klara av detta och att de övriga åtta skulle kunna komma ut i produktivt arbete.

Det är mot bakgrunden av denna arbetskraftsbrist och eftersläpningen på vägunderhållet ute på landsbygden, som jag, herr talman, närmast begärt ordet. Det är en fråga för oss där ute som är av så vital betydelse, att vi inte kunna vänta längre med utbyggandet av vägväsendet. Vid riksdagens beslut om statens övertagande av den allmänna väghållningen fingo vi riksdagens egen garanti på att väganläggningen och vägunderhållet icke skulle bli eftersatta på landsbygden, och detta när det gällde såväl medelsanskaffning som nybyggnad av bygdevägar.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Hur förhåller det sig nu i verkligheten? I riksdagens särskilda utskotts utlåtande nr 2 år 1942, när vi fattade principbeslut om att staten skulle övertaga vägunderhållet, gjordes följande uttalande: »... anser utskottet lämpligast, att statens ökade utgifter för vägväsendet under normala tider i första hand finansieras genom bensin- och fordonsskatter, och att därutöver eventuellt erforderliga behov täckas genom skattemedel i vanlig ordning».

Angående farhågorna för att de mindre vägarna och vägbyggena komme att bli eftersatta säger utskottet: »Såsom skäl mot ett förstatligande har även anförts, att detta kunde befaras leda till att de små vägarna bleve eftersatta. Ehuru fog för ett sådant antagande icke visats, är utskottet i detta sammanhang angeläget betona, att en sådan utveckling, om den skulle komma till stånd, skulle med hänsyn till bygdevägnätets stora betydelse för det ekonomiska livet i hela landet vara i hög grad olycklig. Utskottet förutsätter emellertid att bygdevägnätet efter ett förstatligande underhålles och utbygges i minst samma utsträckning som hittills. Då riksdagen, om ett förstatligande genomföres, helt visst kommer att vaka över att de allmänna vägarna underhållas på tillbörligt sätt, och då det är riksdagen, som har att bestämma huru mycket medel som skall nedläggas på utbyggandet av olika slags vägar, finnes icke någon anledning att befara, att de små vägarna skola försummas efter ett förstatligande. Vid riksdagens beviljande av anslag för vägväsendet läser, såsom utskottet framdeles kommer att erinra, möjligheter föreliggande att så fördela de olika anslagsposterna, att bygdevägnätets behov bli behörigen tillgodosedda.»

Genom inrättandet av vägnämnder och länsvägnämnder ansåg utredningsmännen, riksdagens andra särskilda utskott 1942 och sedan riksdagen, att de lokala väginträsenterna skulle få möjlighet och tillfälle att göra de lokala synpunkterna gällande i vägrådgörarna. I dessa nämnder är man emellertid mycket missbelåten med nuvarande förhållanden, och så gott som ingenting blir gjort där ute på landsbygden. På grund av tidsförhållandena äro visserligen de tre år, under vilka staten haft att ansvara för väghållning och vägbyggnad, för kort tid för att objektivt kunna besvara frågan, huruvida vägnämnds- och länsvägnämndsinstitutionerna kunna komma att fungera så som varit avsett med desamma. Här bör dock erinras om att i kommittébetänkandet, propositionen och särskilda utskottet föreslagits inrättandet av en särskild riksvägnämnd. Detta förslag föll som bekant i riksdagen.

I åtskilliga motioner till riksdagen åren 1945 och 1946 har begärts ny utredning och översyn av gällande bestämmelser angående vägnämndernas arbetsuppgifter och befogenhetsområde, inrättandet av vägombudsstämma m. m. i syfte att på ett bättre sätt kunna företräda de lokala väginträsenterna på landet och i de städer, där kronan är väghållare. I jordbruksutskottets utlåtande nr 65 år 1946, vilket behandlar dessa motioner samt de av utskottet infordrade yttrandena från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, Svenska landskommunernas förbund och Stadsförbundet, uttalas önskvärdheten av ett ökat samarbete mellan de lokala vägförvaltningarna samt vägnämnder och länsvägnämnder, och samtidigt säger jordbruksutskottet, att det ostridigt torde stå öppet för vägnämnderna och länsvägnämnderna att taga initiativ i vägrådgör. I motioner under åren 1945 och 1946 ha också framkommit yrkanden om höjning av de upptagna väganlagen, detta särskilt då det gällt nyanläggning av bygdevägar och ödebygdsvägar samt ombyggnad av bygdevägar och ödebygdsvägar. Dessa krav om förhöjda anslag till nyanläggning och ombyggnad av bygdevägar synas mig fullt befogade. Enligt statsliggaren är för budgetåret 1946/47 upptaget som bidrag till byggande av vägar och gator i städer och andra samhällen som själva äro väghållare 8 miljoner kronor, och för nyanläggning

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
av bygdevägar på hela landsbygden och i samhällen där kronan är väghållare endast 8,5 miljoner kronor. Men det är, som jag tidigare erinrat om, icke endast anslagsbeloppens fördelning och storlek som sådana, som påkalla vår uppmärksamhet, utan det är för närvarande kanske framför allt, att dessa beviljade penningar också kunna förbrukas där ute på den svenska landsbygden för vägbyggnader.

Under det att de till nybyggnad av vägar på landsbygden anvisade medlen i stor utsträckning icke fått förbrukas under ett löpande budgetår — jag använder med full avsikt uttrycket »fått» förbrukas, eftersom det fordras byggnadstillstånd för att få använda dessa anslagsmedel, även om de äro små — så ha däremot de till vägbyggnad i städerna anslagna medlen i mycket stor utsträckning fått förbrukas.

Särskilda behovsplaner för nyanläggningar och ombyggnad av bygdevägar ha uppgjorts upptagande sådana allmänna vägförslag och vägar, som ostridigt vore berättigade till att omedelbart utbyggas, därest medel och arbetskraft stode till förfogande.

I anslutning till dessa behovsplaner såg jag en tidningsuppgift, där det stod: »Vägbristen i Norrbotten svårt problem — 5 000 väglösa.» Som ett belysande exempel ber jag att få taga förhållandena i mitt eget län angående nyanläggning av bygdevägar, och jag vet att förhållandena säkerligen äro likartade inte bara i Norrland utan i många andra län. I behovsplanen för nyanläggning av bygdevägar där hemma i länet äro upptagna sexton vägar, kostnadsberäknade till cirka 6,5 miljoner kronor, och då är ändå att märka, att till ytterligare nio vägar föreligga uppgjorda vägförslag, som ej tagits med i denna första behovsplan. Vid dessa sexton vägförslag som upptagits i behovsplanen är det vägar om åtta till tio kilometers längd vardera, där över hundratalet fastigheter äro belägna utmed vägen, och där över hundratalet hushåll bo. Dessa sexton vägförslag upptaga en väglängd om cirka 128 kilometer med över tusen fastigheter och där över 1 100 hushåll ha sin hemvist. Dessa människor fråga sig: Hur snart kunna vi få dessa vägar utbyggda?

I den fastställda fyraårsplanen för Kronobergs län för nybyggnad av sådana bygdevägar är upptaget en medelstilleddelning för åren 1947, 1948 och 1949 av 175 000 kronor per år. Tidigare var det endast 100 000 kronor. Detta innebär, att om de årligen anvisade medlen finge förbrukas, så skulle det likväl åtgå 37 år till, innan den sista vägen i denna första behovsplan vore utbyggd. Då är ändå att märka, att flera av dessa vägförslag uppgjorts och bestämts att utbyggas såsom allmän väg för bortåt 37 år sedan. Är det förvånande, om sådana orter på vår svenska landsbygd avfolkas? Inte heller de små anlagen, som anvisats till byggande av bygdevägar, ha kunnat utnyttjas på grund av de nu införda ansökningarna om byggnadstillstånd. Så här ser det ut i mitt eget län för de tre åren 1944—1946 som kronan varit väghållare:

För 1944 och 1945 beviljades till huvudvägar 930 000 kronor, till ombyggnad av bygdevägar 125 000 kronor och till nyanläggning av bygdevägar 215 000 kronor. Det beviljades fem byggnadstillstånd för huvudvägar, ett för ombyggnad av bygdevägar men intet byggnadstillstånd beviljades för nyanläggning av bygdevägar. Nedlagda kostnader för huvudvägar belöpte sig till 678 022 kronor 71 öre, för ombyggnad av bygdevägar 13 795 kronor 34 öre och för nyanläggning av bygdevägar 28 kronor 75 öre, vilket jag förut nämnt om.

År 1946 beviljades till huvudvägar 162 000 kronor, till ombyggnad av bygdevägar 115 000 kronor och till nyanläggning av bygdevägar 100 000 kronor. Detta år förbrukades 198 516 kronor 51 öre på huvudvägar, 9 926 kronor 12 öre på ombyggnad av bygdevägar samt 60 667 kronor 75 öre på nyanläggning

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

av bygdevägar. Detta år hade vi intet byggnadstillstånd för ombyggnad av bygdevägar men tre för nyanläggning av bygdevägar, eftersom vi då lyckades få bygga färdigt några gamla vägar.

Man kan fråga sig om detta är den rättvisa, som statsmakterna utlovade vid statens övertagande av det allmänna vägväsendet, och när man tänker på de garantier och löften, som givits och om vilka jag erinrade i början av mitt anförande. Vad skola människorna ute på landsbygden säga och tänka, då de fått löfte om en allmän väg men aldrig få se detta löfte förverkligat, samtidigt som de se, hur pengarna rulla på andra håll och förslag framkomma om storvägar, autostradsystem och vägbeläggningsprogram på vardera omkring 500 miljoner? Är det rättvisa? Är det för hela landet lyckligt att låta dessa människor ute i bygderna gå och vänta?

I Dagens Nyheter för den ¹²/₁ 1947 skrevs på tal om årets statsverksproposition under rubriken »Ökat vägunderhåll möter fredstrafiken» följande: »Bland annat erfordras 200 miljoner enbart för tätorternas tillfarer.» Tidningen synes mig gärna, samtidigt som den upplyser om dessa 200 miljoner, ha kunnat meddela allmänheten och läsarna här i Stockholm hur det ligger till och vad som står i samma statsverksproposition, när den nämner att i behovsplanen för nyanläggningar av bygdevägar kostnaderna för sådana vägar, som borde komma till utförande omedelbart om medel och arbetskraft finnes tillgängliga, överstiga 200 miljoner. Detta erinrar inte denna stora tidning om, och då är det klart att många kunna få fel uppfattning om hur frågorna verkligen ligga till.

Det är en annan faktor som gör, att man i städerna har förmånen att få vägarna byggda. Enligt stadsplanelagen har kronan skyldighet att i viss utsträckning utbygga väg till gata inom område för fastställd stadsplan. Sådan skyldighet beräknar väg- och vattenbyggnadsstyrelsen komma att föreligga för åren 1947 och 1948 på över 10 miljoner kronor. Kronan är alltså skyldig bygga vägarna så fort anslagna medel och arbetskraft stå till förfogande. Vad innebär då detta? Jag tar det exempel jag förut nämnde med hundra hushåll på en väg av åtta till tio kilometers längd. Om 50 av dessa hushåll flytta från dessa bygder in till ett stadsplanlagt område, så få de vägen utbyggd till gata inom en något så när rimlig tid. Vad denna förflyttning eller inflyttning av människor till staden eller samhället innebär i förmåner för dessa personer eller till skada för hela samhället skall jag inte gå in på i detta sammanhang. Jag vill endast citera vad en tidning skriver vid årsskiftet i anledning av flykten från landsbygden, ty jag tycker att det är ganska belysande för hur en del nu börja se på dessa vitala frågor: »Flykten från landsbygden till städerna fortsätter — det är huvudintrycket av de vid årsskiftet ofentliggjorda befolkningssiffrorna. Medan våra 128 städer under fjolåret ökade med 117 759 personer, visar majoriteten landsbygdskommuner en mer eller mindre markant minskning. Att denna folkströmning inte är av godo för samhällets sunda utveckling och stabilitet torde man vara ense om, även om städerna av dunkla bevekelsegrunder tävla om att öka så snabbt som möjligt. Det blir nämligen allt klarare, att ett sunt ekonomiskt liv och en rimlig, välbalanserad avvägning av ett lands näringar i längden inte kan upprätthållas, om avtappningen av landsbygdens bästa blod år efter år ohämmat får fortgå. Erfarenheten visar, att en stat som är ett huvud utan kropp är föga livskraftig och stabil, och det är tyvärr just mot denna skröpliga statsbildning, som utvecklingen i vårt land pekar. Det finns alla skäl för våra ansvariga myndigheter att på allvar uppmärksamma detta och flytta det vackra talet om stödet åt landsbygden från frasernas till verklighetens värld.»

Herr talman! Vagnätets utbyggnad och goda underhåll är en förutsättning

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
för utvecklingen för oss där ute på landsbygden. Då nu fred inträtt, vilja och kunna vi där ute inte längre godkänna, att den tidigare eftersläpningen av vägbyggnaden får fortsätta. En större självständighet för vägförvaltningarna, där lokalintressena genom de olika vägnämnderna bättre kunna göra sig gällande, skulle säkerligen gagna vägväsendet och därmed hela landets intressen.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**: Herr talman! Först vill jag säga några ord i anledning av herr Mattssons anförande.

Klart är, att det, då det gäller fördelning av anslagen till vägmedel, ständigt kommer att föreligga en tävlan mellan de orter, som kunna betraktas som tätorter, och de orter, som kunna hänföras till rena landsbygden. Det kan mycket väl hända att herr Mattsson med ett visst fog kan göra gällande, att landsbygden skulle ha blivit sämre lottad i detta avseende än tätorterna. Detta är emellertid i och för sig inte så märkvärdigt med hänsyn till det faktum, att då man skall avväga trafikbehovet, måste ju befolkningstätheten och andra ting bli av avgörande betydelse.

Herr Mattsson gjorde gällande att städerna varit väsentligt bättre lottade än landsbygden, då det gällde meddelande av byggnadstillstånd. Herr Mattsson syftade då på tillfartsvägar till städerna. Jag vill emellertid göra herr Mattsson uppmärksam på att av de 13 miljoner kronor, som under budgetåret 1945/46 voro tillgängliga för ifrågavarande vägbyggande, förbrukades endast 1,2 miljoner kronor. Detta visar således, att det även i fråga om städernas vägbyggande finns en ganska stor disproportion mellan de medel, som finnas tillgängliga, och möjligheterna att använda dessa medel och omsätta dem i vägar.

I fråga om anslagen för innevarande budgetår vill jag vidare göra herr Mattsson uppmärksam på att det för närvarande, på grund av att de tidigare anslagen icke blivit använda, står till förfogande 17,8 miljoner för bygdevägar, 6,1 miljoner för ödebygdevägar, 24,5 miljoner för huvudvägar och 12,5 miljoner kronor för ombyggnad av bygde- och ödebygdevägar. Detta belopp motsvarar sammanlagt två gånger storleken av för innevarande budgetår anvisade medel. Medel finns sålunda förvisso till förfogande. Frågan gäller bara att anskaffa den arbetskraft, som behövs för att man skall kunna använda de anvisade medlen.

Jag vill även beröra en annan sak, som man inte får förbise i detta sammanhang. Jag nämnde i början av mitt anförande att man, då det gäller att fastställa angelägenhetsgraden för de olika vägbyggena, måste ta hänsyn till befolkningstätheten och andra moment. Jag vill här ytterligare påpeka att man, då man närmare skärskådar anslagen, lätt förvillas därav, att anslagen med nödvändighet måste bli förhållandevis högre, då det gäller de större huvudvägarna, eftersom varje vägmeter där kostar vida mer än vid byggande av bygde- och ödebygdevägar. Man uppnår med andra ord en betydligt större väglängd även med mindre anslag i fråga om dessa sistnämnda vägtyper än i fråga om huvudvägarna.

Man har här vidare riktat kritik mot vägväsendet efter förstatligandet och gjort gällande att det nu i statens regi skötes vida sämre än tidigare. Detta påstående innehåller en sanning, som måste tas med den allra största modifikation. Detta har framhållits gång efter annan. Vi få icke glömma bort att vägväsendet på grund av kända omständigheter har blivit eftersatt under de senaste åren. Nu försöker man på allt sätt hinna i kapp vad som förlorats. Bara det faktum, att nästa års väganslag med icke mindre än 76 miljoner kronor överstiger innevarande budgetårs anslag, borde kunna göra klart för envar, att det finns vissa möjligheter att vi inom icke alltför avlägsen framtid

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

skola komma fram till ett vägunderhåll, som är bättre än det vi haft under senare år.

I fråga om fördelningen av anslagsbeloppen har man tydligen fäst sig vid att 27 miljoner kronor anslagits till permanentbeläggningar. Jag vill göra vederbörande uppmärksamma på att dylika beläggningar i verkligheten innebära en viss besparing för framtiden i fråga om både arbetskraft och materiel. Sedan vi nu väl fått tillgång till viss vägbeläggningsmateriel — det gäller i första hand asfalt — komma dessutom kostnaderna för underhållet av sådana vägar att sjunka. Permanentbeläggning är en rationell åtgärd, som kommer att leda till framtida fördelar.

Jag vill även säga några ord till herr Staxäng i anledning av den kritik mot vägväsendet, som han anförde under gårdagens debatt. Herr Staxäng gjorde bl. a. gällande, att administrations- och andra omkostnader för löner och dylikt skulle ha stigit högst väsentligt sedan förstatligandet. Han angav, att dessa kostnader för 1939 beräknades till 600 000 å 700 000 kronor per år, och jämför detta med att i årets statsverksproposition beräknades dessa kostnader till 4,5 miljoner kronor. Jag vill emellertid understryka, att de sakkunniga, som utredde frågan om vägförstatligandet, beräknade de sammanlagda administrationskostnaderna för vägväsendet före kriget till 6,1 miljoner kronor. I detta belopp ingick icke väg- och vattenbyggnadsstyrelsens löne- och omkostnadsanslag. För detta sistnämnda ändamål anvisades för budgetåret 1939/40 sammanlagt omkring 0,8 miljoner kronor. De totala löne- och administrationskostnaderna för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt den lokala vägorganisationen uppgick således till sammanlagt 6,9 miljoner kronor under budgetåret 1939/40. I statsverkspropositionen för budgetåret 1947/48 beräknas motsvarande kostnader till 15,9 miljoner kronor, varav 4,5 miljoner belöpa sig på väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och 11,4 miljoner på vägförvaltningarna.

Jag vet inte, hur herr Staxäng räknat då han gjort gällande att man nu skulle ha uppnått en sjudubbling av ifrågavarande kostnader. Såvitt jag kan se föreligger det endast en fördubbling. Det är självfallet att även en fördubbling av dessa kostnader sedan förkrigstiden i och för sig måste betraktas som en mycket stor ökning. Denna ökning har emellertid i detta fall sina speciella orsaker. Jag vill här bara erinra om några av dem.

I väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har det således tillskapats en särskild förrådsbyrå, vilken bl. a. sköter upphandlingen av maskiner och andra förnödenheter för vägväsendet. Administrationskostnaderna för denna förrådsbyrå uppgå till 0,5 miljoner kronor. Jag kan vidare upplysa, att enligt ett uttalande av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens överrevisorer har denna byrå lyckats synnerligen väl i sin uppgift. På rörelsens sammanlagda omsättning på 10 miljoner kronor har man beräknat att denna byrå sparat in omkring 2 miljoner kronor. Under nästa år beräknas omsättningen till 50 miljoner kronor. Med ledning härav kan var och en göra sina beräkningar av det belopp, som denna byrå troligen kan inbespara under kommande tid.

Inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har vidare tillkommit en byrå med distriktsorganisation för handläggning av ärenden rörande statsbidrag för vatten- och avloppsledningar. Administrationskostnaderna för denna byrå uppgå till 0,7 miljoner kronor.

Vid en jämförelse mellan ifrågavarande anslags storlek nu och före förstatligandet av vägväsendet måste man dessutom ta hänsyn till att löner och omkostnader för stora delar av verkets personal tidigare belastat en mängd olika anslag, under det att de nu genomgående påföras avlönings- och omkostnadsanslag. Därtill kommer att löneförhöjningar numera i stor utsträckning måst vidtas till följd av dyrtiden, vilka förorsakat betydande öknningar av avlönings-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

anlagen. Orsakerna härtill borde jag inte behöva närmare beröra. Jag vill bara erinra om att förra årets riksdag beslöt en omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, vilken bl. a. innebar en uppflyttning av ett avsevärt antal tjänster i högre lönegrader. Denna uppflyttning föranleddes som bekant av nödvändigheten att i konkurrensen på arbetsmarknaden sörja för att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skulle erhålla tillräckligt kvalificerad personal.

Med vad jag nu anfört tror jag mig ha kunnat påvisa, att herr Staxäng tydligen gjort sig skyldig till en ganska stor överdrift, när han framförde sina förbluffande siffror. Jag är medveten om att kritik kan och bör riktas mot de eventuella missförhållanden, som råda inom de statliga verken. Men en förutsättning för att en kritik skall kunna framföras med kraft och tyngd är att den i varje fall vilar på sakligt underlag. Jag tror mig utan någon överdrift kunna påstå, att herr Staxäng icke kan göra anspråk på att hans kritik kan anses grundad på ett sådant underlag.

Herr Staxäng var i sitt gårdagsanförande även inne på frågan om järnvägs-elektrifieringen. Jag vill därvidlag särskilt understryka, att frågan om kapitalinvesteringar för den fortsatta järnvägs-elektrifieringen i nuvarande läge icke kan betraktas som en isolerad företeelse. Frågan härom måste tvärtom infogas i den allmänna investeringspolitiken. Detta framhölls för övrigt av finansministern i dennes anförande under gårdagen.

Huvudparten av de statliga kapitalinvesteringarna faller med undantag av investeringarna för bostadsbyggnandet inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, där de största posterna utgöras av investeringarna för statens affärsverksfonder. För budgetåret 1945/46 uppgick sålunda dessa anslag under riksstaten till 304 miljoner kronor, och året därpå höjdes anslaget till 348 miljoner kronor, vilket gör 14 procent. Ett studium av budgetredovisningarna visar emellertid, att medelsförbrukningen under budgetåret 1945/46 icke motsvarar medelsanvisningen under budgetåret, och troligt är att man under innevarande budgetår icke kan uppnå högre medelsförbrukning än man hade i fjol. Riksdagen har för övrigt vid mer än ett tillfälle påtalat att reservationer i betydande utsträckning stå till Kungl. Maj:ts förfogande.

Vid budgetbehandlingen inom kommunikationsdepartementet framgick, att de affärsdrivande verken för budgetåret 1947/48 åskade anslag på i runt tal 417 miljoner kronor. Detta innebär en ökning med omkring 37 % jämfört med budgetåret 1945/46. Var och en förstår, att vi i nuvarande knapphetsläge icke ha möjlighet att genomföra en investeringsverksamhet av denna storlek. Det är därför som jag har förordat, att investeringsanslaget i statens affärsverksfonder begränsas till 337 miljoner kronor, vilket innebär en minskning jämfört med år 1946/47 på endast 11 miljoner kronor. Jag är emellertid klart medveten om att inte heller dessa investeringar kunna genomföras, men jag har icke ansett det vara klokt att ytterligare beskära verksstyrelsernas åskanden, enär en viss rörelsefrihet är önskvärd för att utrymme skall finnas för val mellan olika investeringsändamål.

Det är emellertid inte alltid så lätt att ta ställning till var begränsningarna skola göras. Riktpunkten för handlandet måste ju vara, att man uppnår ett ur helhetens synpunkt så tillfredsställande resultat som möjligt. Men det är klart att denna påtvingna återhållsamhet kommer att drabba enstaka lokala intressen, samtidigt som den kommer att fördröja en önskvärd standardhöjning. Jag förstår herr Staxäng och de andra representanterna för Bohuslän, när de här komma och uttrycka sitt beklagande av att elektrifieringsarbetet på Uddevalla—Strömstadlinjen skulle avbrytas. Man känner sig kanske, som om man blivit lovad marmelad i går och i morgon men inte i dag, eftersom riksdagen en gång beslutat denna elektrifiering, som man nu efteråt säger inte skall

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

få äga rum. Jag vill emellertid understryka, att det finns faktiskt möjligheter att inom ramen av de medelstillgångar, som vi nu ha, företaga vissa förstärkningsarbeten på bandelarna norr om Uddevalla, och jag vill dessutom, eftersom herr Staxäng i går anhöll att få ett direkt besked på sin fråga, huruvida rangordningen, såsom han uttryckte det, mellan olika elektrifieringsarbeten skall rubbas, framhålla att det inte är meningen att linjen till Strömstad på något sätt skall bli eftersatt, utan att det endast är fråga om en minskning av arbetstakten på grund av kända omständigheter.

När det gäller elektrifieringen, vill jag vidare fästa kammarens uppmärksamhet på att statsbanenätet i slutet av år 1945 till 39 % var elektrifierat. På dessa linjer utfördes 84 % av trafiken medelst elektrisk drift, medan återstoden eller 16 % huvudsakligen ombesörjdes genom ång- och rälsbussdrift. Sedan nu pågående elektrifieringar slutförts, kommer elektrodriftens andel att ytterligare ökas.

Jag vill bara med detta ha sagt, att sett ur driftsekonomisk synpunkt äro redan de bandelar, som ha största betydelsen i detta sammanhang, elektrifierade. Detta utesluter emellertid inte att en elektrifiering av de mera trafikstarka återstående bandelarna skulle medföra vissa fördelar. I nuvarande läge har man emellertid sagt sig, att elektrifieringen får stå i efterhand i förhållande till exempelvis vattenfallsverkets äskanden. Utbyggandet av vattenkraften är ju en nyckelinvestering, som betyder oerhört mycket för hela vårt ekonomiska liv, och denna sak har alltså fått gå före elektrifieringen av järnvägarna, när man nu har tvingats att göra en avvägning av det ena mot det andra.

Jag skulle också vilja säga några ord om de praktiska svårigheter, som vi kunna stå inför när det gäller ett genomförande av elektrifieringen. Jag vill ta upp den saken därför att det var någon i gårdagens debatt, som gjorde gällande, att rysslandsavtalet måhända skulle ha direkt inverkat på vårt ställningstagande i denna fråga.

Jag vill erinra om att järnvägsstyrelsen har förutsatt ett medelsbehov av endast 10 miljoner kronor för vissa förberedande arbeten när det gäller elektrifieringen. Av detta belopp belöpa sig ungefär 6 miljoner kronor på banförstärkningsarbeten, vilka bestå i rälsbyten, banförstärkningar, kurvomläggningar m. m. En av de trångaste sektorerna för närvarande är emellertid rälsproduktionen — inte produktionen av elektrisk materiel, som man ju talat så mycket om i anslutning härtill. Enligt de upplysningar, som industrikommissionen lämnat, erfordras för statens järnvägars behov omkring 24 000 ton räls under år 1947. Domnarvets järnverk, som är ensam tillverkare av räls, kan emellertid icke leverera mer än omkring 19 200 ton räls till statens järnvägar. Denna kvantitet torde i sin helhet komma att gå åt till ordinarie rälsbyten. Något nämnvärt överskott kan därför icke påräknas för utläggande av räls vid dubbelspårsbyggnaderna. I detta läge kan det näppeligen vara tänkbart att kunna göra de rälsbyten, som erfordras i samband med nya elektrifieringar.

Allt tal om att rysslandsavtalet skulle ha påverkat vårt ställningstagande i detta fall, är alltså fullständigt grundlöst. Det är möjligt att det kan vara mer motiverat att resonera om något sådant om några år — det vet jag ingenting om — men då befinna vi oss kanske å andra sidan inte i samma knapphetsläge som för närvarande. Men att just nu göra gällande att rysslandsavtalet skulle ha påverkat bl. a. ställningstagandet till elektrifieringen av järnvägarna är alldeles oriktigt. Jag kan inom parentes nämna, att enligt upplysningar, som jag har fått, belöpa sig de beställningar, som man inom verkstadsindustrien har åtagit sig i samband med rysslandsavtalet, endast till en halv procent av hela produktionen. Vem som helst förstår, att dessa beställningar icke kunna ha den överskuggande betydelse, som man stundom gör gällande.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Jag har med dessa ord velat lämna några klarläggande upplysningar i anledning av de direkta frågor, som i olika sammanhang ställts till mig när det gäller statsverkspropositionen.

Herr **Staxäng**, som på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Det har under hand meddelats mig, att herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet här gjort gällande, att de siffror beträffande den stora kostnadsökningen inom vårt vägväsende, som jag anförde, inte skulle vara fullt korrekta. Jag vill därför, liksom jag gjorde i går, upplysa om att jag hämtat mina siffror dels ur vägförstatligandekommitténs prognos, vilken byggde på 1938/39 års kostnader, dels ur årets statsverksproposition. Och dessa siffror visa att, inte för vägväsendet i dess helhet men beträffande kostnaderna för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, årets statsverksproposition innebär en sjudubbling av de utgifter utredningen förutspådde. Jag tror att kommunikationsministern skall få en annan uppfattning om värdet av de siffror, som jag anförde, när han får tillfälle att läsa mitt föregående anförande.

Jag har tyvärr inte hört allt vad herr statsrådet här yttrat beträffande elektrifieringsarbetena. Jag vill emellertid i all korthet säga, att man kan väl inte komma ifrån att handelsavtalet med Ryssland måste få en ganska besvärande inverkan, när det gäller beställningar av material för de arbeten, som planeras. Det gäller ju nu att på ett mycket tidigt stadium tillförsäkra sig material.

Jag vet inte heller, om statsrådet gav mig något svar beträffande det, som jag allra mest önskade få besked om, nämligen huruvida det skall bli någon ny prövning av den tågordning, om jag så får säga, i vilken de arbeten, som nu äro beslutade, skola komma till utförande.

Vidare yttrade

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**: Herr talman! Om de siffror, som herr Staxäng här anförde, delvis bygga på en prognos, då kan man endast fastslå att denna prognos dessvärre icke hållit. Jag framhöll ju också i mitt anförande bland en rad olika orsaker till de kostnadsökningar, som uppkommit beträffande väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, även den, att organisationen betydligt utbyggts, något som vägförstatligandekommittén tydligen icke förutsett. Det är ju fakta, som icke äro oväsentliga i detta sammanhang.

Nu kan jag inte hålla mitt anförande en gång till för att herr Staxäng skall få vetskap om vad jag i detta med olika siffror sökte visa, men så mycket kan jag säga herr Staxäng, att det inte kommer att bli någon ändring i tågordningen beträffande linjen till Strömstad. Såsom jag framhöll i mitt förra anförande, ha vi med de anslag, som redan nu äro tillgängliga, möjlighet att påbörja vissa förstärknings- och tunnelarbeten på bandelarna norr om Uddevalla, vilket ju kan utgöra en garanti för att inte denna linje, såsom herr Staxäng i viss mån tycktes frukta, kommer att få stå tillbaka för andra linjer.

Herr **Staxäng** erhöll på begäran ånyo ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för denna sista upplysning. Att man på denna punkt har varit litet orolig, har berott på det skrivsätt, som herr statsrådet har använt, när han i statsverkspropositionen redovisat saken och i diskussionen rörande dessa bandelar t. o. m. blandat in förräntningsprocenten. I övrigt vill jag bara beträffande kostnaderna för väg-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

och vattenbyggnadsstyrelsen säga, att det är ganska snabbt marscherat, när kostnaderna för huvudorganisationen för en statlig verksamhet på sju å åtta år ha sjudubblats.

Härefter yttrade:

Herr **Olson** i Göteborg: Herr talman! Om man frånräknar jordbrukarna, finns det här i landet ett par tre hundra tusen enskilda företagare, vilkas antal visserligen röstningsmässigt inte väger så tungt men vilkas produktiva insats för vår folkförsörjning är av den allra största betydelse. Ser man på folkushållet från varusidan, skulle man kunna säga, att dessa människor tillsammans med jordbrukarna svara för en väsentlig del, för att inte säga för huvudparten av den materiella produktion, som skall ge hela folket dess försörjning. Dessa företagare representera alla tänkbara kategorier och storleksordningar. Till dem höra småhandlare och hantverkare lika väl som grosshandlare och storföretagare inom industri, samfärdsel, handel och bankväsen. De ha alla det gemensamt, att deras välfärd är beroende av deras företagsamhets framgång och av den avkastning deras verksamhet kan ge. Med denna avkastning skola de inte endast bestrida sitt eget uppehälle, utan de skola också amortera sina anläggningar. Den enklaste utrustning kostar pengar, som måste intjänas, och det förslitna måste ersättas med nytt. Härtill måste rörelsens avkastning räcka liksom till att ge täckning för de förluster, som stundom uppkomma, ty all rörelse lämnar ju inte alltid vinst.

Jag anför detta för att visa, vilken stor principiell skillnad, som råder mellan å ena sidan en löneinkomst och å andra sidan en företagsvinst, en skillnad som borde föranleda särskild varsamhet bl. a. vid beskattningen av den senare. Även om en löntagare kan få nöja sig med en begränsad inkomst och t. o. m. kan få se densamma gå ned till noll vid arbetslöshet eller på grund av andra olyckliga omständigheter, så kan han i alla fall aldrig komma under noll, under det att en företagare under ogynnsamma förhållanden kan se sin inkomst förbytas i förlust. Denna skillnad mellan lönens och vinstens begrepp borde väcka eftertanke och hindra, att de i skatteavseende skäras över en kam. Detta är enligt min uppfattning ett ämne, som hade varit förtjänt av något utrymme i det tjocka skattebetänkande, som under finansministerns ordförandeskap har kommit till. Och jag vill också, med anledning av vad herr Thapper här nyss yttrat, säga att det kunde vara nyttigt även för honom att något genomtänka dessa saker.

Denna stora kategori människor, som sålunda för sin utkomst äro hänvisade till utfallet av en med olika risker förbunden företagsverksamhet och som ständigt ha att räkna med ovisshet och bakslag men av vilkas skapande arbete samhällets framåtskridande i högsta grad beror, höra icke till de omhuldade medborgargrupperna i våra dagars Sverige. Hur skulle de också kunna göra det, när det ligger i sakens natur, att det är de, som måste ta de första stötarna, när det blir fråga om »att ge näringslivet en ny organisation för samhällets omdaning i socialistisk riktning», som det heter i arbetarrörelsens efterkrigsprogram? Vid förberedelserna för denna nya organisation ha dessa människor i gemen utmålats såsom presumerade profitörer, som inte tänka på annat än egen vinning och som därför förtjäna det öde, som väntar dem. Man får inte förväna sig, om hos dessa människor arbets- och initiativlusten stundom förkväves i känslan av att vara varg i veum och att figurligt sett vara hänvisade till att utöva sin gärning bakom taggtråd, när i alla fall den enskilda företagarnas väsen förutsätter rörelsefrihet.

Herr talman! Jag har ansett det berättigat att erinra härom i dagens remissdebatt, då enligt det omfattande skatteförslag, som är avsett att komma

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

på kammarens bord innevarande riksdag, skruven ytterligare drages åt för dessa medborgargrupper, som sannerligen haft all anledning räkna med att det skulle bli fråga om en skattelindring för alla. Detta är så mycket betänkligare som denna åtgärd — som så många andra — måste befaras i sin tur begränsa produktionen av reala nyttigheter och det just är på den tillräckliga tillgången av dessa, som det i dagens läge kommer an. Man lär nämligen inte kunna komma ifrån att tillgången på reala nyttigheter till sin huvuddel härör just från den enskilda företagsamheten. Man tar nog inte mycket fel om man går ut ifrån att vårt folkhushåll den dag i dag är, trots statsdrivna verk och alla statskontrollerade företag, till 70 eller 80 procent är hänvisat till den enskilda företagsamheten. Härav borde följa som logisk slutsats att det, vare sig man sympatiserar därmed eller inte, borde vara en samhällsuppgift att i folkets intresse bereda denna verksamhet så gynnsamma betingelser som möjligt och åtminstone inte lägga stenar i vägen för den.

Nu vet jag väl, att arbetarrörelsen i sitt efterkrigsprogram säger sig inte vilja »kväva enskilda människors lust och förmåga att göra insatser i det ekonomiska livet» och det socialdemokratiska partiprogrammet talar om att »stärka en anda av företagsamhet — — som är en förutsättning för utvecklingen av en livsviktig produktion». Men jag försäkrar: man måste vara mycket okunnig om företagsamhetens förutsättningar, om man tror att vare sig skattepolitiken, dirigeringslusten eller socialiseringshoten äro ägnade att stärka en anda av företagsamhet i landet.

Företagsamhetens betingelser kunna sammanfattas i fyra punkter. Den första är rörelsefrihet, som jag nyss har berört. Affärlivets egna lagar och begränsningar äro så pass besvärande för verksamheten och så hindrande, att ett nät av reglerande föreskrifter där ovanpå kan bli svårt hämmande. Den andra förutsättningen är trygghet för oväntade statsgrepp och lagändringar, kanske med för ett och annat företag stundom ödesdiger retroaktiv verkan. Den punkten kan också uttryckas i ordet »förtroende» från statsmakternas sida. Sedan komma de materiellt viktigaste förutsättningarna, nämligen vinstmöjlighet i förhållande till risktagande, en av det ekonomiska livets oundgängliga lagar. Ingen motsätter sig rimlig beskattning av vinsterna, men beskattningen bör inte dikteras av direkt avoghet mot vinsten som sådan. Slutligen hör till de materiella förutsättningarna tillgången på sparmedel och uppmuntande av de kapitalbildande krafterna.

Ja, om inte politiska teoretiker begripa, hur viktiga dessa förutsättningar äro, så förstå företagarna det så mycket bättre, som erfara det på sin egen kropp, och man tycker att företagarevärldens uppfattning därför borde skänkas mer gehör i dessa frågor än som sker. Man tycker att en borgfred skulle kunna slutas mellan staten och företagarevärlden kring de viktiga försörjningsuppgifter, som den senare har sig ålagt att fylla. Ingen skulle vara tacksammare än företagarna att komma ut ur det blåsväder, i vilket de oförskyllt råkat.

Om det enskilda företagareväsendet sålunda har till uppgift att svara för varuförsörjningen i landet, vilken är grundvalen för välfärd och levnadsstandard, så får man i nuvarande tider en extra allvarlig påminnelse om vikten av att denna varuförsörjning upprätthålles på en hög nivå. Det ökade inflationstrycket, som nu mer och mer framstår som en överhängande och allvarlig fara, och den rådvillhet, som karakteriserar redovisningen av de åtgärder, som stå till förfogande för mötandet av faran, erinra härom. »Den samhälls-ekonomiska balansen är störd. Varumängden är för liten i förhållande till nominella köpkraften», heter det i finansplanen. Målet för den ekonomiska politiken formuleras därför av finansministern på det sättet, att i rådande knapphetsläge den stigande nominella köpkraften måste begränsas eller efterfrågade

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

varor och tjänster ökas eller bådadera. En snabb överblick över tänkbara åtgärder visar snart hur bundna i själva verket samhällsmaktens händer äro.

På efterfrågesidan av balansen, där begränsning skulle ske, finna vi till att börja med att genom ett redan av riksdagen antaget omfattande utgiftsprogram, som jag inte här behöver närmare gå in på, har en aktuell efterfrågan skapats, som ställts utanför den samhällsekonomiska politik, som går ut på att begränsa efterfrågan. Lönepolitiken har med finansledningens välsignelse ävenledes tillåtits gå sina egna vägar, alldeles oberoende av alla strävanden att begränsa den nominella köpkraften. Den av regering och majoritet bedrivna skattepolitiken har — med stort socialt berättigande — haft till ögonmärke att skona den nominella köpkraften och representerar sålunda ytterligare ett stort område, som är oåtkomligt för köpkraftsbegränsande åtgärder. Vi ha så det frivilliga sparandet, som trots den flödande tillgången på penningar ingalunda har ökat utan i stället har minskats. Detta sparande skulle annars också vara en utväg att begränsa köpkraften. Kan man undra över den minskade sparviljan, när ständigt nya skatter, hotande förmögenhetskonfiskationer och låga räntor äro samhällets lön för sparandets offer! Det av inflationen betingade, alltför ringa budgetöverskottet kan jag förbigå, ehuru det hör in i sammanhanget. Jag skall sluta med att konstatera, att såvitt det gäller efterfrågesidan i den samhällsekonomiska balansen, så återstår det av den ekonomiska politikens alla möjligheter inte stort annat än krigstidens förhatliga kvarlevor: investeringskontroll, ransonering och priskontroll.

I detta läge måste ju balansens tillgångssida tilldra sig det allra största in-tresse. »I längden kan balans endast vinnas genom en ökning av tillgången, alltså genom ökad effektivitet i produktionen, vilket förutsätter nya investeringar», säger finansministern så riktigt. Men vad har han att bjuda? Inte ett ord om för produktionslivet främjande åtgärder, som i en dylik situation i alla tider plägat vara en finansministers första omsorg. Finansministern yttrade i det anförande, varmed han inledde debatten här i går, att det fanns en arsenal av vapen när det gällde att möta inflationsfaran. Jag vill fullfölja den bilden och säga, att några av dessa vapen har regeringen förbundit sig att inte använda, andra vill regeringen inte använda och ännu andra vågar regeringen inte använda. Men för att i alla fall markera rustningsberedskap skramlas det med de få vapen som återstå: skärpt investeringskontroll, skärpt priskontroll, ransonering o. d. När befrämjandet av produktionen genom en näringsvänlig ekonomisk politik såsom vapen mot inflationen kommit så i skymundan, kan man möjligen hänvisa till att det är brist på material och brist på arbetskraft, som vållat produktionssvårigheterna. Men har man rätt att slå sig till ro därmed? Den enskilda företagsamheten har gjort underverk förr och skulle måhända så göra även nu, om den beskärdes det gynnsamma klimat, som jag i det föregående åsyftat.

Med nu anförda utgångspunkter sammanfattar jag ännu en gång: vi ha, vad man än vill tycka om den saken, ett på enskild företagsamhet baserat ekonomiskt system, av vars rätta fungerande folkets försörjning och delvis vårt penningvärde är beroende. Kan man då inte betrakta som en hopplös *contradictio in adjecto*, att ett majoritetsparti och en regering, som framför andra vilja gälla för att ta sig an de fattigare och de små i samhället, genom sin näringspolitik i flera fall försvåra för näringslivet att tillhandahålla den kaka, varav alla skola leva?

Till sist, herr talman, nödgas jag ge uttryck åt det bekymmer, som råder i företagarleden, över att näringspolitiken i landet till stor del handhas av personer, som sakna ingående kännedom om företagandets invecklade och ömtåliga mekanik. Bland folket spridas även synnerligen förgrovade och van-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
ställande föreställningar om innebörden av företagandet berörande fundamentala data, såväl när det gäller det arbetande kapitalet som resultaträkningen. Man kan tala om att en penningssäksmentalitet är allmänt spridd och sannolikt blir bestämmande för högst skickensedigra politiska avgöranden. Att förlikna företagskapitalet med alla dess variabla värden och de uppgifter, dessa värden äro till för, vid en penningssäck måste ge en minst sagt vilseledande föreställning om företagandets väsen och innehåll, vilken ingalunda kan vara en lämplig utgångspunkt för förståelse från folkets breda massas sida för en näringsvänlig politik.

Jag ber om ursäkt om det skulle uppfattas som respektlöshet, men jag kan inte freda mig för känslan att finansministern själv liksom de flesta andra, som inte praktiskt sysslat med företagare- och förvaltarverksamhet, inte är alldeles opåverkad av penningssäksmentaliteten. Ett oroande indicium i detta stycke har jag funnit i en av herr Wigforss författad broschyr vid 1928 års val, vilken jag ännu har i min ägo som ett kuriosum, där han låtit sina tankar om kapitalet illustreras med bilden av en penningssäck och en därpå sittande välmående figur.

I det nu framlagda skatteförslaget träder denna penningssäksmentalitet särdeles ohöjd i dagen. Detta förslags tillskyndare räkna med säkerhet rätt, när de förutsätta, att det stora flertalet, som inte i första hand drabbas av de konfiskatoriska skatterna, skola reagera tämligen likgiltigt, just därför att de för det första inte ha någon medkänsla till övers för den som äger en penningssäck och för det andra inte finna det särskilt beklagligt eller anmärkningsvärt, om han skulle nödgas stoppa ner handen i säcken och ta upp en handfull mynt för att betala skatt. Dessa människor liksom kommittémajoriteten ha mycket litet sinne för det arbetande kapitalets förmåga och möjligheter att ta på sig bördor utan att knäcka ryggraden på själva företagandet, och de uppfatta till synes inte den destruktiva innebörden i skatter, som i vissa fall omöjliggöra sammanhållandet av företagsenheter, vilkas verksamhet dock ej är samhällsskadlig — säkerligen tvärtom.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Ståhl**: Herr talman! Det kanske först kan tillåtas mig att göra en kort men inte helt oväsentlig randanmärkning till den polemik, som förekom här i går kväll mellan hans excellens herr statsministern och herr Ohlin rörande gränsdragningen mellan socialdemokrater och kommunister. Statsministern förklarade där, att det fanns en hel del väljare här i landet, som äro så politiskt indifferent, att de inte ha den gränsen klar, utan när de vilja främja en radikal kurs så rösta de med kommunisterna i stället för med socialdemokraterna. Jag skulle vilja säga till herr statsministern, att det kanske inte är så konstigt att det förhåller sig så.

Eftersom fryksdalsvalet här upprepade gånger har varit på tal och jag själv kanske mer än de flesta andra hade tillfälle delta i den valstriden, måste jag intyga — och det kanske kan ha ett visst intresse för hans excellens herr statsministern — att i de många diskussioner, där jag deltog, absolut inte förekom något avståndstagande från socialdemokratiens sida gentemot kommunisterna. Jag kan gå ett steg längre och säga, att trots att vi på vårt håll upprepade gånger medvetet försökte provocera till en sådan gränsdragning förekom den inte. När det förhåller sig så ute i landet — och det stämmer ju ganska bra med vad herr Hagberg i Luleå omvittnade om det nära samarbetet bl. a. i det kommunala arbetet — då rimmar det litet egendomligt med det be-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

klagande, som statsministern här gjorde. Jag måste säga, att vi nog efter den förklaring, som han avgav i går, motse att han nu sätter in sin statsministeriella auktoritet på att få denna gränsdragning klar. För oss, som i första rummet känna oss som demokrater, borde det väl ändå stå klart, att tuschstreck — om jag får begagna ett ord med gammal hävd i svensk politik — skall gå mellan diktaturpartier och demokratiska partier. Där krävs det, och det intygas ju av vad statsministern sade, en verkligt allvarlig och djupgående folkupplysning, som kanske framför allt Sveriges statsminister borde ha intresse av att medverka till.

Jag begärde emellertid i första rummet ordet för att göra några reflexioner i anslutning till statsrådet Mossbergs förklaring här i går angående Kjellbergsutredningen. Man har ju inte någon annan möjlighet att i riksdagen få säga någonting om detta, och det är ändå en sak, som går så många svenska medborgare in på livet, att det är nödvändigt att göra en kommentar.

Jag vill då säga, att jag under inga förhållanden kan godtaga — och jag tror att jag därvidlag har många, inte minst pressmän, bakom mig — statsrådet Mossbergs förklaring, att eftersom — som han ungefär uttryckte det — det här gällde att klarlägga den tyska propagandan i landet, hade det inte funnits någon anledning att höra och ge uttryck åt svenska synpunkter. Excellensen Undén och jag ha tidigare här i kammaren rätt många gånger diskuterat metoderna för sådana utredningar. Vi ha inte kunnat bli ense, men på denna punkt borde man väl ändå kunna vänta, att även excellensen Undén skulle ställa sig betänksam till vad som har skett.

Enligt uttalanden från flera, som äro berörda och namngivna i denna utredning, har det gått till så, att man publicerat vad tyskarna ha uppgivit om de och de personerna och de och de tidningarna, men man har i en svensk officiell utredning inte brytt sig om att före tryckandet höra vederbörande svenskar och ta del av deras uppfattning. En sådan ensidighet måste på mig göra intryck av en viss rättslöshet. Man kan naturligtvis säga, att det inte leder till domstolsförfarande. Nej, men i det moderna samhället finns det andra former av fällande dom, som kunna vara allvarligare än ett domstolsförfarande, och detta måste under alla förhållanden sägas stå i bestämd motsättning mot svensk rättssäkerhet.

Jag vågar säga detta så mycket hellre som jag hela tiden i min tidning förfäktat en ståndpunkt, som är diametralt motsatt den som berörs i denna utredning. Det får emellertid inte förekomma att man, som nu har skett, kastar sig över dem som här ha angivits utan att de ha fått möjlighet att föra sin talan.

Jag skulle i det sammanhanget också vilja säga ett ord om ensidigheten i denna utredning. Det finns en massa detaljer som man där skulle kunna anmärka på. Den vittnar i många stycken om ett omdöme som förvånar en. Det skall jag emellertid lämna å sido, bl. a. därför att presidiet vill att debatten snart skall avslutas.

Jag vill bara säga, att det i högsta grad förvånar, att en rad tidningar, icke minst socialdemokratiska, som, enligt vad vi alla som på nära håll följde diskussionen under kriget veta, visade samma höga grad av förståelse och tillmötesgående gentemot tyskarna som de tidningar och personer som namngivits i denna utredning, helt och hållet ha utelämnats i utredningen. Detta har, mina damer och herrar, givit anledning till att vi nu fått bevitna att de tidningar, som stodo på samma sida i de avgörande ögonblicken, men som inte råka vara namngivna i denna utredning, som rättshaverister kasta sig över de tidningar och personer, som äro namngivna i utredningen. Man gör som en trollkarl, man säger simsalabim, rollerna vändas och man förvandlar vitt till

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

svart. Det är detta som man omöjligen kan undgå att reagera mot. Den praxis beträffande officiella utredningar i sådana grannliga saker som dessa som inletts i och med den s. k. Kjellbergsska utredningen kan omöjligen opåttalt få fortsätta, ty då leder den till en icke formell men väl faktisk rättslöshet.

I anslutning till utredningen vill jag påpeka, att man vid diskussionen i dessa saker icke bör glömma bort att det dock var så, herr talman, att dessa tidningar och dessa personer, varom nu är fråga, enligt vad vi då fingo veta handlade i överensstämmelse med den svenska statsledningens vilja. Men detta har ju utredningen icke haft anledning att komma in på. Observera att vi som drevo en helt motsatt åsikt, ungefär den, som nu står högst i kurs, fingo finna oss i att våra tidningar blevo konfiskerade och drogos in utan rättegång. Vi mottogo reprimander och bannbullor vid tillfälle efter tillfälle, medan de tidningar och personer som nu brännmärkas då voro lojala och i många fall utmålade som mönster för vad en svensk tidning och en svensk medborgare skulle visa för uppträdande. Därför måste jag säga, att det nu bör vara för en gång klarlagt, i ljuset av det historiska perspektiv vi ha efter dessa få år, att det icke var lydningen mot statsledningen utan den andliga försvarsviljan, den andliga motståndsviljan som tjänade landet även under dessa år. Det är väsentligt att detta klargöres så att ansvaret fördelas på ett riktigt och rimligt sätt, en värdering alltså som är helt motsatt den som kom till uttryck under kriget.

Då vi tala om utredningar skall jag i all korthet be att få taga upp den fråga som berördes i en interpellationsdebatt i kammaren den 19 juli i fjol. Jag interPELLERADE vid det tillfället den dåvarande statsministern om en informationsfråga. Statsminister Hansson dementerade då icke uppgiften att det sedan december 1945 föreligger en utredning verkställd, så vitt jag är rätt underrättad av dåvarande överbefälhavaren general Thörnell, rörande vår försvarsberedskap år 1940. Jag vill påminna excellensen Erlander härom, ty han torde knappast spontant kunna erinra sig detta tillfälle. Han hade ju icke anledning att aktivt deltaga i den debatten, vilket utrikesminister Undén däremot gjorde. Dåvarande statsministern ställde under den debatten i utsikt, att denna utredning skulle komma att publiceras före utgången av år 1946. Jag tillåter mig nu efterlysa anledningen till att denna utredning fortfarande hemlighålles. Jag kan inte förstå att ett sådant hemlighållande fyller någon som helst uppgift.

Jag skall ej här ta upp historien med vithöckerna, som visar en långrandighet i utgivningen som är obegriplig. Men jag måste begära besked, varför denna utredning ej publiceras. Vi ha diskuterat de schweiziska förhållandena i detta sammanhang. Jag kan då nämna, att man där i dagarna utgivit en ny officiell utredning rörande den schweiziska presspolitiken under kriget, vilken utredning, så vitt jag förstår, fyller alla de fordringar både beträffande snabbhet i utgivningen och i objektivitet som man kan ställa på en utredning rörande sådana förhållanden. Varför skall det vara så omöjligt att få till stånd något liknande här i landet? Man undrar om det är en slump eller ett led i ett slags politisk taktik av någon högre skola, som man inte begriper.

Jag skall också be att som en parentes få säga ett par ord till statsministern eftersom han just nu sitter här inne. Det rör en fråga, som jag tjatat om tidigare och som jag nu ytterligare vill påminna om. Det gäller remissförfarandet. Det är, herr statsminister, fortfarande oeffterrättligt när det gäller kommunernas och andra instansers möjligheter att avgiva genomtänkta och vederhäftiga remissutlåtanden. Nu vet excellensen Erlander, att remisstiden för det stora skatteförslaget blivit förlängd från den 15 januari till den 1 februari i år. Men jag frågar: kan det väntas att man ute i kommunerna, där tjänstemän

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

och förtroendemän ha sina löpande och stora arbeten att sköta, under en sådan här kort tidrymd kan få möjlighet att sätta sig in i ett ärende, som ändock är av så djupt ingripande natur som detta, icke minst, herr statsminister, för kommunerna, ty även de måste ju tänka på sitt skatteunderlag. Jag skall ej fortsätta kritiken av detta förslag utan sluta med en energisk hemställan till regeringschefen att behjätta denna sak så som han behjärtar tanken på avskaffandet av höstriksdagen.

Till sist ett ord om bedömningsnämnden. Jag har berört den tidigare, och jag har tillåtit mig karakterisera den som en utväxt på konstitutionen, en osund utväxt som så snart som möjligt bör bortopereras. Nu konstatera vi till vår glädje, att nämnden själv med en viss tvekan kommit till samma slutsats. Nämnden ifrågasätter åtminstone sin hädanfärd, men den gör det en smula halvhjärtat. Den tänker sig tre olika alternativ. Jag föreställer mig att statsrådet Mossberg gärna känner frestelsen att behålla bedömningsnämnden åtminstone så pass lång tid, att den hinner ta ställning till materialet i den Hasselrotska utredningen, vilket som känt är överlämnat till bedömningsnämnden. Det gäller de för nazism misstänkta poliserna och rör ett hundratal av de från början 700 fall som voro behandlade. Jag vill då fråga regeringen, om det icke vore riktigare, bättre och ur alla synpunkter värdigare att låta de polisbefäl vi ha — de äro ju ansvariga tjänste- och ämbetsmän — ta ställning till detta. De handla ju under ämbetsmannansvar. Det är ändå den enda svenska ordningen i den vägen som vi ha, och den är i överensstämmelse med svensk konstitutionell praxis. Om man resolut tar steget ut på sådant sätt, då kan man också tillmötesgå bedömningsnämndens framställning enligt alternativ I och låta den hädanfara när som helst.

Jag tror, herr talman, att om regeringen tillmötesgår nämnden enligt alternativ I skall den få vila i frid, och det är, tror jag, lyckligast både för den själv och för den svenska statsmakten.

Herr Sveningsson: Herr talman! Jag skall för min del icke gå in för att göra några reflexioner beträffande vad som i denna remissdebatt varit de stora och centrala frågorna, den ekonomiska utvecklingen, faran för fortsatt inflation eller de risker som det skatteförslag som nu föreligger i utredningen och som skall komma att föreläggas årets riksdag skulle, om det bifalles av riksdagen, kunna föra med sig. Jag vill endast med några ord beröra ett par frågor som för övrigt redan berörts i denna debatt — en av dessa helt nyligen — nämligen den nuvarande utvecklingen på vägväsendets område. Jag anser att även om denna fråga varit nyligen berörd är det en sak som ingiver oss så allvarliga bekymmer att det kan vara anledning att här säga något utöver vad som redan är sagt.

I årets statsverksproposition relateras under sjätte huvudtiteln de framställningar som gjorts från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen till Kungl. Maj:t beträffande utvecklingen av vägväsendet under 1930-talet. Man framhåller från väg- och vattenbyggnadsstyrelsens sida att trafiken på vägarna ökade mycket starkt i slutet av 1930-talet under åren före krisen. Men icke ens då blev det någon nämnvärd förbättring av de allmänna vägarna. Under dessa sista år på 1930-talet kom det in ganska betydande summor i bilskattemedel. Men dessa belopp användes i viss mån till ökat underhåll av vägarna men även till en del anslag vartill tidigare icke använts automobilskattemedel. Man konstaterar att takten i vägförbättringarna i förhållande till trafiken icke ens kunde hållas i slutet av 1930-talet. Sedan dess har eftersläpningen med förbättringen av de allmänna vägarna blivit allt större och större. Under krisåren kunde ingen återhämtning ske. Då hade man andra bekymmer och annat att tänka på. Men

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

nu veta vi — man har redan talat därom — i vilken situation vi befinna oss på detta område. Trafiken har efter kriget ökat i mycket hastig takt, och den är nu uppe vid ungefär samma nivå som 1939. Motorfordonen öka i storlek, då tillåtna hjultrycket höjdes vid förra årets riksdag från 2 000 kg till 2 500 kg. Nu är situationen den att även om på många vägar vägbanan åtminstone vissa tider på året håller för detta höga hjultryck äro dock icke broarna i ett sådant skick att man för den sakens skull kan släppa in denna tunga trafik. Ja, även statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet har nyligen framhållit för kammaren att också han med bekymmer ser på läget på detta område. Jag hälsar för min del med tillfredsställelse att han också har den uppfattningen. Men nu är det ändå många som fråga sig huru utvecklingen skall bli i fortsättningen, ty det kan ju icke få fortsätta så här. Vi äro klart medvetna om de stora svårigheter, som överallt göra sig gällande för närvarande — jag tänker närmast på bristen på arbetskraft. Men nog anser jag för min del att en förbättring och förstärkning av de allmänna vägarna i många fall är en så angelägen sak att arbetstillstånd i viss mån böra beviljas, så att en viss del av den tillgängliga arbetskraften kan avdelas för dessa uppgifter. Det förhåller sig ju också så att vid vägbyggnader ute på landsbygden kommer en del arbetskraft från den egna bygden fram, en arbetskraft som eljest ej kommer den allmänna arbetsmarknaden till godo. Då säger man att en större investering när det gäller vägarna ökar risken för fortsatt inflation. Är det så, ansluter jag mig till den uppfattning som herr Pehrsson-Bramstorp gav uttryck åt i gårdagens debatt att här bör det bli en annan fördelning mellan anslagen till vägar och till byggnadsverksamheten. Det kan inte få fortgå på ett sådant sätt, när det finns ett aktuellt behov av bygdevägar för 125 miljoner kronor i år efter verkställd undersökning. Det är endast upptaget ett anslag på 3,5 miljoner, och det blir kanske inte ens utfört arbete för det beloppet. Det är icke bara grundförbättringar och nybyggnader av allmänna vägar som blivit efter i utvecklingen, utan även underhållet skötes, så långt jag kan finna av den erfarenhet jag har från mitt eget län och även från andra län, på ett synnerligen bristfälligt sätt. Under den gångna hösten ha vägarna där i mitt län varit i ett alldeles uruselt skick, åtminstone de större vägarna. Överrevisorerna i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ha också den ena gången efter den andra framhållit att slitlagren ute på vägarna alltmer och mer hålla på att försvinna och att bärlagren på många ställen framträda, vilket förhållande överrevisorerna framhålla måste på allvar uppmärksammas. Man är nog ganska allmänt av den uppfattningen, som också här redan givits uttryck åt, att arbetet i de statliga vägförvaltningarna icke fungerar på ett tillfredsställande sätt. Statsdriften har på detta område såväl som på många andra områden icke slagit så väl ut. Jag vill stryka under den rekommendation som herr Staxäng gjorde här att när det gäller andra utredningar i syfte att utvidga statsdriften bör man studera resultatet av de statliga vägförvaltningarnas arbete.

Vi se i årets statsverksproposition hur administrationen och organisationen beträffande vägväsendet växer ut medan samtidigt arbetet och utvecklingen ute på det stora arbetsfältet står stilla. I den statliga vägförvaltningen har det, när det gäller samarbetet mellan de centrala organen — vägförvaltningarna i länen — och de lokala organen i bygderna blivit en mycket stelbent byråkratism, en pappersexercis utan like.

I anslutning till vad jag här har sagt och som ett gott stöd för detta vill jag icke underlåta citera och till kammarens protokoll föga ett uttalande och ett omdöme i dessa frågor — enligt ett referat för några dagar sedan i Göteborgsposten — av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län och av landshövdingen i detta län Malte Jacobsson. Jag förmodar att det efter detta icke är

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

så lätt som tidigare att säga att kritiken av vägväsendet vilar på osaklig grund. Det heter där: »Vi kommer genast att skriva till den centrala vägmyndigheten, till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, och begära att den omedelbart utan någon förhållning vidtar de åtgärder, som behövs för att broar och färjor i länet skall tillåta ett hjultryck av 2 500 kg. Det är en enligt min mening mycket olycklig politik, som nu förs, med strängt begränsade arbetstillstånd och anslag för vägar och broar, ty genom den blir trafiken i hög grad lidande, såvida lagar och förordningar skola följas. Vagnätets och trafikens betydelse får inte underskattas på det sätt, som nu sker.» I början av detta år har ett sammanträde hållits i Göteborgs och Bohus län, närmare bestämt i Stenungsund, där man tillsatte en kommitté av olika intressenter, som skulle uträtta någonting för att få en förbättring till stånd. Denna kommitté har gjort en uppvaktning på länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län och vid detta tillfälle har enligt samma tidningsreferat landshövding Jacobsson förklarat sig »förstå betydelsen av att trafiken kunde upprätthållas i full utsträckning på länets vägar, inklusive broar och färjor. Han hade därvid knappast ord starka nog för kritik av de anslagsbeviljande myndigheterna. Dessa utanordna miljonbelopp åt olika håll men har hittills trots enträgna framställningar lämnat alldeles för litet till vägbyggen och underhåll. Landshövdingen var överens med de kommitterade om att på detta område gjordes intet för att följa med utvecklingen.»

Kommitterade säga sig vidare av det ingående samtalet inte kunnat »få annan uppfattning än att även länsstyrelsen befarar att en skandal är nära på detta område. Vägarna har aldrig varit så uruselt skötta som sedan vägväsendet förstatligades.»

I ett annat referat i samma tidning dagen efter, den 9 januari 1947, säges det: »Länsstyrelsen i Göteborg lär i sin skrivelse till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen påpeka, att snabba åtgärder äro nödvändiga. Om icke de begärda åtgärderna vidtagas med den snabbhet, som krävs, avsäger sig länsstyrelsen allt ansvar för utvecklingen och för den skandal, som hotar att segla upp inom väg- och trafikväsendet.»

Jag tycker, att dessa uttalanden från länsstyrelsen och från landshövding Jacobsson äro klara uttryck för den uppfattning, som råder bland allmänheten ute i landet om just dessa frågor.

Den andra fråga, som jag med några ord skall beröra, är också en fråga som här tidigare har varit berörd, både i denna remissdebatt och vid andra tillfällen, nämligen frågan om jordbrukets rationalisering. Innan dess vill jag emellertid understryka kravet om att ekonomisk likställighet med andra yrkesgrupper på landsbygden så snart som möjligt åstadkommes för jordbruket och jordbrukarna. Vi kunna inte från jordbrukets sida godtaga att priserna på förnödenheter, som vi behöva köpa, stiga medan priserna på våra produkter inte följa med i denna utveckling.

När det nu gäller den proposition, som från regeringens sida har förebådats angående jordbrukets rationalisering, eller som det heter »riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitikerna», så är det rätt och riktigt att folket ute på landsbygden känner oro och bekymmer inför genomförandet av denna reform. Men den oro och det bekymmer, som man känner ute på landsbygden, blev inte mindre genom den propaganda, som fördes av ett par partier — jag tänker närmast på folkpartiet och bondeförbundet — i den senaste valrörelsen. Efter vad som där förekom var det med en viss förvåning jag i går lyssnade till herr von Heland i första kammaren, som uttalade det önskemålet att jordbruksministern, när han framlägger propositionen, måtte bygga på den majoritetsförslaget från tjugosjumannakommittén. I valrörelsen fingo vi höra att det var många, många fel och brister även med det förslaget. Ja, det var kanske inte

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

enbart lyckligt att tjugosjumannakommittén avlämnade detta betänkande vid en sådan tidpunkt, att det låg så nära till hands att ta upp det till debatt i valrörelsen. Det gav anledning till en felaktigt inriktad propaganda, som i mycket hög grad bidragit till att öka i stället för att minska missförstånden på jordbrukets framtidsväg.

När man nu studerar det förslag, som tjugosjumannakommittén har framlagt och på vilket väl förmodligen jordbruksministern kommer att bygga sin proposition, så har man anledning att på en hel del punkter vara tveksam och betänksam. När det talas om denna bortrationalisering av 100 000 småbrukare — det må vara detta antal eller en annan siffra, som man rör sig med, antalet är väl överhuvud taget inte på något sätt fastställt — när man talar om denna stora bortrationalisering bör man även ta hänsyn till den utveckling som är rådande och som har varit rådande under de senaste åren. Ute i skogsbygderna i småbrukarbygderna sker för närvarande en bortrationalisering av jordbrukare under fullständigt frivilliga former i mycket hastig takt. Den ene jordbrukaren efter den andre försvinner från jordbrukaryrket, redan innan staten har börjat medverka därtill. Samtidigt som man talar om denna framtida bortrationalisering borde man visa fram de medel, varmed dessa tusen jordbrukare, som nu frivilligt försvinna, skola hållas kvar vid jordbrukaryrket. Man måste också inse faran i en för långt gående frivillig och oordnad flykt från jordbrukaryrket. Något måste uträttas för att hejda denna flyktingström.

Ja, landsbygdens folk emotser med stor spänning och kanske en del oro de reformer om vilka det har kungjorts att de skola genomföras vid denna riksdag. För min del är jag litet betänksam, när det gäller den föreslagna organisationen som skall sköta detta rationaliseringsarbete. Utredningskommittén har, då den lagt upp en stor plan för rationaliseringen av landets jordbruk, även lyckats framlägga ett tilltalande förslag när det gäller denna rationaliseringsverksamhets topporganisation. Jag godtar för min del och tycker det är mycket tilltalande, att man där slår samman egnahemsstyrelsens verksamhet med detta nya arbete och lägger allt detta under den nuvarande lantbruksstyrelsen. Men denna möjlighet till rationalisering och centralisering har inte sträckt sig till de lokala organen ute i länen. Jag kan inte tänka mig att det kan bli ett gott och lyckligt resultat, om man vid sidan av de nuvarande hushållningssällskapen skapar nya statliga organ, dessa lantbruksnämnder, som skola sköta rationaliseringsarbetet.

När nu även hushållningssällskapens omorganisation efter en lång väntetid skall tas upp vid årets riksdag, tycker jag dessa båda frågor borde tas upp i ett sammanhang, och jag vill rikta en vädjan till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, som är närvarande i kammaren, att han om det är möjligt försöker komma fram till en sådan organisation av detta arbete, att det bara blir ett organ ute i länen.

För min del tycker jag, att om man bygger vidare på det principbeslut om hushållningssällskapens omorganisation, som fattades 1944, så bör här finnas vissa möjligheter att lägga även detta rationaliseringsarbete under hushållningssällskapen. Ja, det bör finnas möjligheter att här få ett organ, som kan sköta jordbrukets gemensamma framtida angelägenheter.

Det var, herr talman, bara dessa synpunkter jag ville framföra.

Herr Mårtensson: Herr talman! Då man lyssnat på denna debatt, har man fått det intrycket att det råder enighet om att prisstegringen måste bekämpas på ett så kraftigt sätt som möjligt. Men frågan är efter vilka linjer och med vilka medel som kampen mot prisstegringen skall föras. Hittills synes det i stort sett ha varit på det sättet, att alla åtgärder, som ha förordats av

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

regeringen i detta syfte, ha underkänts av de borgerliga kritikerna, och samtidigt har den borgerliga pressen i rafflande rubriker förklarat, att det finns överflöd av vissa varor här i landet och att det ransoneringssystem som fortfarande upprätthålles är fullkomligt överflödigt. Under de sista månaderna har den borgerliga pressen närmast dagligen förklarat att inflationsfaran är överhängande, men att regeringen ingenting gör för att hejda denna fara.

Det kan finnas anledning att i detta sammanhang ställa frågan om denna propaganda från de borgerliga bidrager till att begränsa efterfrågan på varor och härmed hejda inflationsfaran. För mig förefaller det som om denna propaganda skulle ha motsatt verkan och bidra till att öka efterfrågan på varor och därmed bidra till prisstegringen.

De borgerliga ha i stort sett endast förordat en åtgärd för att åstadkomma en stramare hållning emot prisstegringen, och detta förslag har syftat till gemensamma överläggningar vid en s. k. rundabordskonferens. Syftet med denna konferens skulle väl i första hand vara att söka få arbetarna att avstå från kraven på löneökningar. Jag är för min del fullt medveten om att långt gående lönestegringar kunna komma att verka oförmånligt på prisnivån, men å andra sidan finns det nog utrymme för måttliga löneförbättringar även för arbetarna utan att dessa löneförbättringar behöva medföra någon nämnvärd pressning av prisnivån. När det har talats om löneförbättringar för arbetarna, så kan det enligt min uppfattning inte bortses ifrån att det redan har beslutats omfattande löneförbättringar för stora tjänstemannagrupper såväl i allmän som enskild tjänst. Med hänsyn till dessa förhållanden kan jag inte underlåta att ställa frågan: finns det möjlighet att i detta läge och under dessa förhållanden motsätta sig en löneförbättring för de stora arbetargrupperna? Skulle inte ett sådant ställningstagande från arbetarna uppfattas som om statsmakterna ville försöka uppdelat löntagarna här i landet i två grupper, varav den ena gruppen skall gynnas och den andra gruppen skall missgynnas? Jag tror för min del att en sådan politik skulle vara skadlig.

Det lämpligaste medlet mot prisstegringen är enligt min uppfattning en kraftig priskontroll och en väl avvägd investeringsverksamhet, men en begränsning av investeringarna måste företagas på ett sådant sätt, att inte vissa landsdelar och vissa orter bli utsatta för alltför stora olägenheter. Det finns nämligen orter här i landet, som inte ha haft och inte ha någon nämnvärd känning av högkonjunktur, åtminstone inte på så sätt att de i någon större utsträckning erhållit några nya företag och några nya arbetsmöjligheter inom respektive orter. Vi ha fortfarande en hel del kommuner i norra och mellersta Bohuslän, som trots högkonjunkturen fortsätter den tillbakagång, som redan började på 30-talet. Dessa kommuner äro allt fortfarande i stort behov av hjälp i form av nya investeringar och i form av bättre kommunikationsleder. Jag har den övertygelsen, att om inte erforderliga åtgärder vidtagas kan det verkligen befaras, att en del av dessa kommuner komma att utsättas för ganska omfattande svårigheter, för att inte säga för katastrofer.

Jag skall inte uppehålla mig vid många siffror, men om man tar del av befolkningsutvecklingen inom de s. k. stenkommunerna i Bohuslän sedan 1930-talet, så verkar läget helt enkelt bekymmersamt. Den 1 januari 1930 uppgick folkmängden i Stängenäs, Sotenäs, Kville, Tanums och Vette härader till sammanlagt 51 355 personer. Den 1 januari 1946 utgjorde folkmängden inom samma områden 40 560 personer. Minskningen uppgår således till 10 795. Enligt befolkningsuppgifterna för 1946 har folkmängden för dessa områden minskat med ytterligare 756 personer. Här har sålunda under tiden 1930—1946 förekommit en folkminskning i dessa härader av sammanlagt 11 551 personer.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Och, herr talman, om man tar del av uppgifterna även på ett annat område, verkar denna bild ännu mera skrämmande. Inom samma kommuner utgjorde nämligen antalet understödstagare 1930 2 129 personer och den 1 januari 1946 2 264. Här har således, samtidigt som folkmängden har minskat med mellan 20 och 25 procent, antalet understödstagare ökat med 135 personer. Dessa förhållanden ge belägg för att det är befolkningen inom de livskraftiga åldrarna som har utflyttat, medan de äldre personerna ha blivit kvar. Det är knappast erforderligt med några djupsinnigare utredningar för att konstatera att denna utveckling inte kan få fortgå, om en katastrof för dessa kommuner skall kunna undvikas.

Vad som i första hand är erforderligt inom dessa områden är, som jag förut sade, nya företag, som ge ökade arbetsmöjligheter. Det behövs bättre kommunikationer. Det har sedan många år tillbaka varit ett önskemål att järnvägslinjerna i norra och mellersta Bohuslän skulle elektrifieras. Förra årets riksdag beslutade om elektrifiering av dessa järnvägslinjer. Detta beslut mottogs med entusiasm av befolkningen i dessa områden, som däri såg det första steget för att rycka upp orten och för att underlätta för näringslivet att förlägga en del nya företag inom dessa eftersatta kommuner.

Det bör därför, herr talman, inte förvåna någon att regeringens förslag om att stoppa elektrifieringen av dessa järnvägslinjer har förorsakat förstämning inom hela norra och mellersta Bohuslän. Jag kan inte underlåta att säga, att en sådan begränsning av investeringsverksamheten, som här har föreslagits, inte är till gagn utan snarare till skada, och jag vågar uttala den förhoppningen, att statsmakterna efter ytterligare prövning av dessa frågor skola fatta sådana beslut och intaga en sådan ståndpunkt, att det beslut som riksdagen tidigare fattat i denna fråga i största möjliga utsträckning kommer att fullföljas.

Jag vill med anledning av de uttalanden som statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet har gjort i denna fråga, såväl här i kammaren i dag som tidigare, uttala den förhoppningen att det skall finnas möjlighet att lösa denna fråga på ett för samtliga parter något så när tillfredsställande sätt.

Herr Svedman: Herr talman! En av antikens mest berömda tänkare lär ha sagt: Det är statsmännens plikt att se händelserna i deras första begynnelse, visa framsynthet och varsko folket. Just detta att kunna se händelserna i deras begynnelse och vidtaga sådana åtgärder, att händelserna i sina konsekvenser och sin utveckling icke innebära faror, ja kanske katastrofer för folken, det är statsmannaskarpsinne.

Tyvärr hade världen inga statsmän av de mått och den makt, som den grekiske filosofen tydligen avsåg, när han yttrade de citerade orden, under decenniet som närmast föregick det andra världskriget, ty sällan har väl en historisk händelse kastat en så stark skugga framför sig som det gjorde, och sällan har väl ett verkligt ingripande i tid kunnat förhindra så mycket av olyckor som då.

Det kan vara av intresse att se om och i vad mån i den föreliggande statsverkspropositionen och i trontalet vid riksdagens öppnande någon sådan där händelse i sin begynnelse, som jag nyss talade om, återfinnes, vilken kan vittna om statsmannaomdöme och statsmannaframsynthet. I trontalet heter det: »Inkomstökningen för statsverket har trots stigande utgifter medfört ett väsentligt överskott i budgeten. Detta vittnar om en stark ökning av nationalinkomsten i penningar räknat.» Detta uttryck »i penningar räknat» är rätta

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

ordet i detta sammanhang och av en viss uppseendeväckande innebörd. Vidare heter det: »Det kan befaras, att tillgången på varor icke ökats i samma grad. Risk föreligger sålunda för en prisstegring, vars avvärjande kräver gemensamma ansträngningar.» Ja, ingenting är att invända mot detta uttalande, men måhända är det tillåtet att ge uttryck åt en liten undran. I fortsättningen utlovas förslag, syftande till en förbättrad bostadsförsörjning. Men hur skall detta kunna ske, när man samtidigt vill begränsa bostadsbyggandet för att möta inflation och vi dessutom ha lovat att under de närmaste åren leverera till annan makt utrustning för husbyggnader och tillverkning av byggnadsmaterial för 90 miljoner kronor.

Det program, som framlagts i statsverkspropositionen för inflationens bekämpande, upptar, såsom tidigare i debatten påpekats, skärpt priskontroll, investeringskontroll, importregleringar, beskattning samt uppmaning till sparande. Ingenting är att säga om detta program annat än att det är ofullständigt och att den lucka, som finns däri, är av allra största betydelse. Man nämner icke inkomsterna, man talar icke om lönerna. Denna underlåtenhet skulle kunna jämföras med det förhållandet att en arkitekt, när han gör upp ritningarna till en vacker byggnad, glömmer tyngdlagen. Det blir nämligen icke en verklig kamp mot inflationen, om man icke även tar hänsyn till inkomsterna och till lönerna. Ty vad är inflation? Jo, det är spänningen mellan varor och pengar. Det hjälper icke att man har aldrig så mycket pengar, om inga varor finnas att köpa för dem. Vad hjälper det att jag har händerna fulla med sedlar, om det ingenting finns att köpa! Den tilltagande penningdyrkan kan komma att ta sig sådana uttryck, som innebära en verklig fara för vårt folk. Det svenska folket är numera organiserat till ungefär 90 procent. Dessa organisationers uppgift är i 99 fall av 100 att se till att medlemmarna få ökade inkomster och bättre ekonomisk ställning överhuvud taget. Ofta betyder den press, som dessa organisationer genom sin styrka utöva på staten och den enskilde arbetsgivaren och andra, mera än det rättfärdiga i de framställda anspråken. När man besinnar vilka framgångar dessa ekonomiska sammanslutningar haft och komma att få och samtidigt betänker, att penningen ingenting annat är än en anvisning på de varor, nyttigheter och tjänster, som finnas i den allmänna marknaden, förstår var och en vart det kan leda, därest icke produktionen hålles i jämn takt med inkomstökningen, för så vitt man nu på allvar vill bekämpa denna för vårt folk så oroande fara. Med den erfarenhet vi ha av inflationer i främmande länder efter förra världskrigets slut är det ingen orimlig tanke att vägen till ett folks utarmning och till statens bankrutt går över sedelbuntarnas mångfald. Detta förhållande har finansministern fått ögonen öppna för. Han skriver nämligen i statsverkspropositionen, att »välståndet består i de nyttiga tingen och tjänsterna. Bara genom att öka dem kan man höja välståndet. I intet ekonomiskt system kan ett folk höja sin levnadsstandard bara genom att bereda sig högre inkomst i pengar». Detta är en klar sanning uttryckt i koncentrerad form.

Det förhåller sig emellertid med en inflation som med en eldsvåda. Skall man med framgång kunna bekämpa elden, måste man ingripa i tid, innan den fått tillräcklig spridning och flammorna nått för högt. Annars är det fåfängt att tro på framgång med släckningsarbetet, och lika vanskligt är det att tro på framgång, när inflationen så att säga hunnit sätta sina klor i samhällets ekonomiska kött.

Den penningdyrkan, som jag nyss talade om, har en moralisk sida. Målet att nå ökat välstånd och höjd levnadsstandard vinkar man med i den politiska kampen, men tyvärr framkallar det försök till genvägar av moraliskt undermåliga individer, som genom dynamitbrott, rånmord och förskingringar

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

o. s. v. vilja snabbare än andra nå det maktens mål, som heter människors välbefinnande, och vad däri inbegripes, som kan fås för pengar.

Då vi resonera om landets ekonomi, måste vi givetvis hålla i minnet, att inkomster och utgifter måste balansera. Den som lever över sina inkomster och sina tillgångar undgår icke att en vacker dag bli försatt i konkurs. Detsamma gäller staten, låt vara att den genom vissa medel kan skjuta upp tidpunkten för sin bankrutt.

Intet annat land i världen har en i förhållande till sin befolknings storlek så omfattande och alltjämt ansvallande förvaltningsapparat som Sverige. Om man går igenom statsverkspropositionen skall man finna, att krav i huvudtitel efter huvudtitel framställas på nya tjänster och på nya ämbeten. Erfarenheten visar — även utanför vårt land — att under en radikal politik växer statsfunktionalismen och de statsanställdas antal i ökat tempo. Under den franska folkfrontsregeringen 1936—38 — alltså under Léon Blums konseljpresidenttid — tillkommo icke mindre än 300 000 nya statsfunktionärer samtidigt som statsfinanserna närmade sig kaos. När Léon Blum för några veckor sedan åter kom till makten, var en av hans första åtgärder att stryka ned antalet av Frankrikes statsanställda med 50 000. Det är emellertid ingalunda en lika lätt sak att stryka ned som att öka på. Demokratien är till sitt väsen dynamisk. Den hittar på nya uppgifter och fyller sina behov och krav med ständig självtillväxt. Man måste verkligen kunna se händelserna i deras begynnelse för att reformera på byråkratins stora fält. Enligt min mening har man kommit långt in på en farlig väg, då det gäller administrationsapparaten. Länsstyrelserna, vilkas arbetsbörda ökat synnerligen starkt under de senare åren och nu senast genom folkbokföringen och källskatten, bo över allt trångt och ha ont om folk. En rättegångsreform i vardande kommer att ta avsevärt större personal i anspråk än man från början tänkt sig. Sjukhusen ge icke tillräckliga utrymmen åt dem som söka inträde och hjälp; detta gäller framför allt sinnessjukhusen. Jag skulle kunna fortsätta undan för undan med exempel, men jag vill icke trötta kammaren; känd sak är emellertid så god som vittnad. En vacker dag eller om ett eller annat år kommer det att föreliggande en undervisningsreform, som kräver nya lokaler och ökad personal. De 223 kommittéer, som överlevde årsskiftet, komma säkerligen att avsätta spår i form av en ökning av vår redan så starkt ansvallda förvaltningsapparat. I dag meddelas i tidningarna, att vi ha att emotse ett nytt ämbetsverk, arbetsmarknadsstyrelsen, med en generaldirektör som chef och en överdirektör närmast honom samt sju byråchefer. Ur justitiekanslersämbetet skall utbrytas något, som betecknas RÅ, riksåklagare, och man talar om en SO, en socialvårdsombudsman, och en AO, en anstaltsombudsman, vid sidan av de redan existerande JO och MO. Jag har med dessa exempel velat belysa i vilken enligt min uppfattning avskräckande grad vår förvaltningsapparat de senare åren vuxit och till synes alltjämt kommer att växa. Jag skulle tro att om samtliga ämbetsverk här i landet tillfrågades, om de äro nöjda med utrymmet i sina lokaler och med den personal, som de ha till sitt förfogande, knappast något skulle svara ett oreserverat ja.

I de statliga kristidsinstitutionerna är antalet anställda för närvarande cirka 2 300. Den som tar de flesta människorna i anspråk är handelskommissionen med 116, medan priskontrollnämnden sysselsätter 197 personer, bränslekommissionen 247, industrikommissionen 232, livsmedelskommissionen 332 och arbetsmarknadskommissionen 450. Den klart ledande är utlänningskommissionen, vars personal uppgår till 514 personer. Vi må väl hoppas, att den tidpunkt icke kommer att inträda, när utlänningskommissionens personal är talrikare än de utläningar, som kommissionen har att ta hand om.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Vidare finnas inom kristidsstyrelserna omkring 1 100 personer så att totalsumman uppgår till cirka 3 400. Antalet rum, som de centrala institutionerna disponera i Stockholm, uppskattas till 1 500. Enligt en icke dementerad tidningsuppgift i höstas tog livsmedelskommissionen i anspråk 216 rum och 27 kök. — Med den ansvällning, som dessa institutioner förete, är det icke underligt att det blir ont om bostäder icke bara här i Stockholm utan jämväl ute i landet.

Efter den 1 december 1946 har priskontrollen över hela landet effektiviserats. I Stockholm har det blivit ett fast anställt prisombud i varje stadsdel, och varje ombud har fått ett underombud. Dessförinnan hade Stockholm endast ett prisombud.

Med vad jag nu anfört och sökt belysa sammanhänger en fråga, som för oss svenskar efter var jag tror är ganska karakteristisk. Vi ha alltför mycken tro på lagstiftningens betydelse. Paragrafernas mångfald får ersätta hänsynen till fostran av folkandan. Härom året antog riksdagen en hembiträdeslag, detta naturligtvis i förhoppning om och i syfte att avhjälpa bristen på hembiträden. I vad mån detta lyckats behöver jag icke närmare ingå på. Samma år, det vill säga 1944, antog riksdagen en ny lag om aktiebolag. Denna lag innehåller 228 paragrafer. Åtskilliga av dessa paragrafer äro av det innehåll och den form, att tränade jurister förklarar sig ha svårt att begripa dem. Redan i fjol höstas, alltså innan lagen trätt i kraft, var den föremål för vissa smärre ändringar. Och i dagarna har ett av våra större bokförlag annonserat, att aktiebolagslagen är under utsändning i bokhandeln; den innehåller 850 sidor. Kan man begära att var och en, som bär ansvaret för ett bolags skötsel, skall läsa igenom och känna till innehållet i dessa 850 sidor? Svensk författningssamling har växt till hela berg, och nya lagar och förordningar skrivas. Det krävs också tjänstemän och funktionärer för att fylla ut och ge liv åt dessa lagar och förordningar. Är det då underligt att det blir brist på folk i produktionen för de nödvändiga och nyttiga varorna och tjänsterna här i landet?

Skatterna skulle, anser man, kunna vara ett instrument med vilket man i viss mån behärskade inflationen. Ja, kanske det, men de kunna också vara ett instrument, som verkar i motsatt riktning. Den polske författaren Tadeusz Norwid berättar i sin bok »Europa skvallrar» att han känner till ett fall, där en av skatter pressad fabrikant i smyg betalade strejkagitatorer. Mannen förklarade, att han av lättförståeliga skäl icke ville slå igen sin fabrik, men att han var tacksam för strejk, ty hans rörelse gick med förlust.

Det gäller som sagt att se händelserna i deras begynnelse och att icke med bestörtning hoppa upp som gubben i lådan, när man ser konsekvenserna av sina handlingar och följden av att man icke i tid vidtagit de åtgärder, som varit ägnade att hindra en farlig utveckling. Vidare är sparandet ett medel mot inflation, säger man. Ja, men skall man uppmuntra sparandet måste man väl ändå garantera ett någorlunda bevarat penningvärde. Tendensen har under de senaste 50 åren gått mot ett försämrat penningvärde detta särskilt under de senaste decennierna. Om en man i sin ungdom satt in 1 000 kronor på sin sparbanksbok och i dag vill öka sin förmögenhet med samma realkapital, som de tusen kronorna motsvarade för 50 år sedan, skulle jag tror att han skulle behöva sätta in 3 500 kronor. Om några år kanske denna summa blir dubbelt så stor, vad veta vi i dag om de ovissa tider, som ligga framför oss?

Penningar i statens hand äro alltid odryga. Samtidigt med att staten sänder ut expeditioner till främmande länder för att undersöka möjligheterna till import av arbetskraft till ett näringsliv, som jag skulle tro kan taga emot inemot 100 000 arbetare i den dag som är, utbetalas ganska avsevärda belopp i arbets-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

löshetsunderstöd. Departementschefen har höjt anslaget till bidrag till erkända arbetslöshetskassor från den summa av 6 miljoner kronor, som utgår för innevarande budgetår, till 8 miljoner kronor för nästa budgetår.

Den 5 december yttrade handelsministern på ett möte med Nationalekonomiska föreningen, att svensk industri måste kunna konkurrera ute i världen. Ja, detta är lika sant som det är sagt. Men framtidsperspektivet för konkurrensen skulle möjligen kunna belysas av den statsman som hade förmågan att se även denna sak, d. v. s. vår konkurrensförmåga på världsmarknaden, i sin begynnelse.

När kriget var slut, tillsattes en stor efterkrigsplaneringskommitté med uppgift att vidtaga åtgärder för att möta den befarade arbetslösheten. Motsatsen inträffade: i stället för arbetslöshet blev det brist på arbetskraft. Det är icke min mening att säga något ont om misstaget och felbedömningen. Och säkert är, att den tid kommer, då den nuvarande bristen på arbetskraft, d. v. s. den nuvarande högkonjunkturen, kommer att efterföljas och avlösas av en tid med arbetslöshet d. v. s. lågkonjunktur. Mycket beror givetvis på hur den fred, som vi alla hoppas på, kommer att utformas, särskilt hur tillståndet i Centraleuropa kommer att gestalta sig. Kommer Centraleuropa någorlunda på fötter igen, kommer ju detta att utveckla en industriell verksamhet, som kommer att sätta klara spår efter sig på världsmarknaden och lätta bristen på världsmarknadens varor och nyttigheter.

Men så kommer en annan faktor: Sovjetryssland med sina obegränsade råvarutillgångar, sin efter kriget förvärvade tekniska expertis och icke minst sin disciplinerade arbetskraft. Det kommer som en ny faktor i den konkurrens på världsmarknaden, som handelsministern sade, att vi måste vara med om. Vi ha själva i någon mån hjälpt till att påskynda den tidpunkt, då Ryssland är färdigt att konkurrera med oss på världsmarknaden. Här kanske den allvarligaste händelsen i sin begynnelse möter oss.

Det är att hoppas, herr talman, att våra ledare inse och bedöma vårt läge rätt och visa den framsynthet, varom den gamle grekiske filosofen talade. Sedan kunna de också fullfölja hans tankegång och varsko folket icke minst om det faktum, att vägen till välstånd går icke genom pretentioner utan genom prestationer.

Herr Nilsson i Kristinehamn: Herr talman! Jag begärde ordet för trettio timmar sedan. Det skulle vara ganska meningslöst, sedan så många ord fallit i denna debatt, att i dess helhet hålla det anförande som jag tänkt hålla. Jag nöjer mig därför — vilket jag tror bereder kammaren enbart tillfredsställelse — med några kommentarer till ett par saker, som särskilt varit föremål för behandling i denna debatt.

Jag har sedan ganska länge varit intresserad av skattefrågor. Sedan jag placerades i bevillningsutskottet har jag också haft anledning att ganska ingående syssla med dessa spörsmål. I flera år under kriget var frågan om hur vi skulle kunna rättvist fördela skattebördorna ett tema, som ofta återkom i debatterna här i kamrarna. Själv hade jag tillfälle att 1943 väcka en motion, där jag visade på, hur skattebördan hade växt för en viss grupp av skattedragare, nämligen ensamstående inkomsttagare med mycket små inkomster. Jag visade, att en ungarl, som hade en inkomst på 3 000 kronor, hade fått sin skattebördan ökad från 299 kronor i runt tal 1939 till 523 kronor år 1942. Jag hemställde i motionen, att riksdagen borde undersöka, vilka vägar som funnes att lätta denna börda, som ju måste förefalla envar ganska orimlig. Riksdagen fann, att det finge bli de sittande skatteutredningarnas angelägenhet att så småningom försöka komma med ett förslag till en förbättring.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Jag har ansett mig böra erinra om detta, när vi nu diskutera skattefrågorna. Det är nämligen så att skatteberedningen liksom de andra skatteutredningarna, som vi ha i arbete, familjebeskattningsakkunniga, kommunalskattesakkunniga o. s. v., haft som utgångspunkt att göra en omfördelning av skattebördorna, som skulle åstadkomma en skatteskärpning, som stode i korrespondens till bärkraften på olika håll. Nu ha vi fått ett förslag från skatteberedningen. Vad inträffar då? Jo, i månader har ute i landet i pressen och ifrån talarstolarna pågått en intensiv skattedebatt. Men denna debatt har ej rört sig om spörsmålet huruvida det har lyckats skatteberedningen att åstadkomma en rättvisare fördelning av skattebördorna, utan debatten har uteslutande rört sig om det oerhört svåra läge, som de allra bäst situerade komme att försättas i, om den nya ordningen för statsbeskattningen genomföres. Det har varit en klagan i det oändliga, en klagan som borde ha kunnat röra många till medlidande med de mycket förmögna och de mycket stora inkomsttagarna. Och denna klagan har fortsatt här i riksdagen under denna remissdebatt.

Mina damer och herrar! Jag har i min hand ett dokument, som i dessa dagar bör vara av ganska stort intresse. Det är en skattetabell för beräkning av preliminär A-skatt för 1947. Herrarna och damerna komma att få denna tabell tillsammans med skattsedeln. Enligt vederbörande författning skall den delas ut i dag; den kommer i morgon eller någon annan dag, föreställer jag mig. Här gives för en gångs skull en klar sammanfattning av hur skattebördan på inkomsttagare ligger till i detta land för ögonblicket.

Den tabell som jag har i min hand avser ortsgrupp III och är alltså icke aktuell för alla. Den är beräknad efter en kommunal utdebitering, alltså sammanlagd utdebitering av kommunal- och landstingsskatt, på tretton kronor. Det är kanske för mycket i en del komuner, men det är så många samhällen där den är tillämplig.

Vad visar tabellen? Jo, att redan vid en inkomst av 60 kronor per månad skall en ogift skattebetalare erlägga två kronor i skatt. Om vederbörande är gift, slipper han undan med en krona. Jag kan gå längre ned och gör ett ganska stort hopp. Den som är lycklig nog att ha 200 kronor i månaden i inkomst och tar sig fram på detta, skall betala en skatt på 32 kronor per månad, om han är ungkarl. Har han två barn att försörja, skall han betala en skatt på 12 kronor. Om jag går till ett inkomstläge som är något så när normalt, låt oss säga 400 kronor i månaden, så skall den ogifte betala 84 kronor i skatt, under det den som har två barn slipper undan med 51 kronor.

Nu vet jag mycket väl, att det finnes föreskrifter om existensminimum, enligt vilka föreskrifter de som ha mycket små inkomster kunna, om de lägga in ansökan, noggrant specificerad med uppgift om levnadsvanor o. s. v., befrias från att erlägga källskatt. Men, ärade kammarledamöter, är det i själva verket icke något ganska märkligt, att vi i skattedebatterna i våra dagars Sverige glömma av, att det finnes inkomsttagare, som skola försörja en familj på 200 kronor i månaden och vara skyldiga att i minutiöst dokumenterade och av myndigheterna godkända framställningar visa sitt nödläge innan de kunna bli befriade från skatt? Detta förhållande menar jag bör ses i samband med gnisslet och klagomålen från de bättre situerade.

Vi kunna titta i slutet av skattetabellen. Den sträcker sig mycket långt, men jag kan stanna vid en inkomst av 1 240 kronor per månad. Där betalar ungkarlen 358 kronor i skatt, och har man två barn slipper man undan med 285 kronor i skatt. Jag föreställer mig, att envar bör kunna utan nämnvärd svårighet bilda sig en uppfattning om var bördan är tyngst, där uppe eller där nere i denna skattetabell.

Nu vet jag mycket väl, att det icke huvudsakligen är inkomstskatten som är

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
föremål för behandling i denna skattedebatt. Men jag har velat anföra dessa siffror för att ställa i belysning vad finansministern i går erinrade om, nämligen att om det förhåller sig så som herr Ohlin försäkrat, att statsinkomsterna för närvarande flöda så rikligt, att det icke är erforderligt med skattehöjning enligt skatteberedningens förslag på de stora inkomsterna, de stora förmögenheterna och bolagsinkomsterna, så behövas dessa pengar så oändligt väl för att bereda en ytterligare lättnad för de skattebetalare, som icke ha något annat än mycket små inkomster att leva av och som på dessa inkomster måste betala skatt som togs ut till sista öret.

Det talas ju om sparviljan som skulle komma att drabbas så oerhört av vad vi komma att besluta i skattefrågorna. Tro icke kammarens ledamöter, att önskan att spara kan vara till finnandes i alla inkomstlägen, fastän möjligheterna att realisera denna önskan för ögonblicket äro begränsade till de högre inkomstskikten? Sparande är egentligen ett ord som borde ha en annan innebörd än det i själva verket har. Jag ser gärna, när jag använder ordet spara, att däri ligger ett element även av uppoffring. Jag finner det icke vara sparande, om en människa får pengar över, därför att vederbörande icke trots de mest ivriga försök lyckats göra av med sina inkomster. Sparandet är för mig ett mödosamt och uppoffrande försök att genom att avstå från utgifter för dagen småningom samla sig en slant att falla tillbaka på. Denna sparvilja stimuleras i oerhört hög grad av en skatteordning, som gör det möjligt även för de små inkomsttågarna att påbörja en sådan sparverksamhet.

När nu denna skatteberednings kritiker i sin vända och sin nöd tillgripa det gamla argumentet, att det icke är de egna ekonomiska intressena man bråkar om, utan det är samhällets intresse, att vederbörande få ha sina inkomster och förmögenheter i fred, tycker jag att det är på sin plats med en erinran om att det också måste vara samhällets intresse i allra högsta grad att främja den sparsamhet i botten som jag nyss talat om.

Det sades av herr Ohlin och har vid flera tillfällen sagts i pressen, att vi i varje fall böra iakttaga vanlig demokratisk hyfs och ordning, när vi genomföra vår skattereform. Han menade med detta, att eftersom denna fråga icke tillräckligt beaktats vid valrörelsen 1946 så hade vi icke rätt att genomföra dessa planer, innan vi hade hört folket ånyo i val. Jag skulle önska fråga herr Ohlin: vad tror man att man kan vinna med en skattedebatt i en valrörelse av den typ som vi haft de två sista månaderna? Menar man, att det skall lyckas herr Ohlin som ledande representant för de högsta skattebetalarnas och de stora förmögenhetsägarnas politiska intressen att övertyga de små skattebetalarna, som ha att betala skatt enligt den skattetablell jag citerat, att de böra taga på sig en del av de rikets bördor? Menar man detta? Jag tror icke, att man är så optimistisk att man gör det. Däremot tror jag, att man menar, att det skall vara möjligt att genom utnyttjandet av den väldiga makt, som den borgerliga pressen besitter, och genom utnyttjande av de resurser som givas i den politiska propagandan förleda betydande folkgrupper i detta land att rösta mot sina egna solklara intressen.

Detta sista alternativ är väl det man spekulerar i. Men jag får verkligen därtill säga, att jag finner det icke vara en första rangens angelägenhet för demokratien att öppna sådana möjligheter för den vilseledande politiska propagandan.

I det sammanhanget skall jag taga mig friheten att säga ett par ord med anledning av ett intermezzo, som inträffade här i natt. Det gäller det där flygbladet och de beskyllningar herr Skoglund gjorde på direkt uppdrag av herr Ohlin, såvitt jag fattade det blixtnabba händelseförloppet. Han gjorde gällande, att i det propagandamaterial, som från socialdemokratiskt håll sänts till

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

valmännen, hade icke talats om kvarlätenskapsskatten. På sista sidan i detta flygblad står ordagrant följande: »När större förmögenheter gå i arv, uttages en skatt på kvarlätenskapen, vilken skatt beräknas öka statens inkomst med 40 miljoner kronor». Och med fet stil avslutas flygbladet med följande: »Socialdemokraterna vilja lägga större bördor på de kapitalstarka för att kunna vara så mycket säkrare i stånd att verkligen genomföra sänkta skatter för de många.» Det bör icke råda någon oklarhet om vad socialdemokraterna mena i detta avseende. Att herr Skoglund icke observerade detta i går sammanhänger förmodligen med att han i hastigheten såg sig nödsakad att redogöra för innehållet i ett flygblad som han icke hade läst. Med detta skall jag lämna kapitlet om skatterna. Jag tillåter mig emellertid att med några få ord beröra ett annat spörsmål.

Här talades under gårdagen hårda ord om arbetarpressens framfart i sin propaganda, och herr Ohlin gjorde gällande att arbetarpressen och socialdemokraterna hade försimplat den politiska debatten här i landet på sistone. Herr Skoglund drog ett exempel på hur regeringen har farit oaktsamt fram med en chefredaktör i Göteborg, som är behandlad i den s. k. Kjellbergska utredningen. Det hade nämligen antytts uti denna utredning, att tyska legationen skulle ha varit i förbindelse med denne borgerlige chefredaktör och gjort honom vissa erbjudanden, men det framgick inte klart att erbjudandena hade avböjts. Herr Skoglund var, såvitt jag fattade honom rätt, mycket indignerad över det ogrannliga sätt, varpå man här gått till väga. Men i går stod i den borgerliga pressen i det här landet uppslagen på flera spalter en artikel om att herr Wigforss skulle komma att ställas under åtal! I Dagens Nyheter löd den korta rubriken över två spalter ungefär på följande sätt: herr Wigforss åtalas. Vi förstodo allesammans att det gällde frågorna om hans mantalsskrivning, hans bösättningsort och hans taxeringar m. m. Andra tidningar ha emellertid senare undersökt vad som verkligen har förekommit, och det har därvid meddelats från taxeringsintendenten i Göteborg, att det hela beror på ett missförstånd. Taxeringsintendenten säger, att i alla skatteärenden har det hittills varit vanligt att inga namn blottas eller offentlighet ges åt någonting förrän målen äro avgjorda. Vad är det som har föranlett den folkpartistiska pressen i det här landet — ty meddelandena emanera ursprungligen ifrån en folkpartitidning i Eskilstuna — att ställa herr Wigforss utanför en journalistisk kutym som har gällt här i landet? Är inte det ett led i den systematiska nedsvärtning av finansministern och regeringen som har pågått här ganska länge? Om emot denna trafik så småningom arbetarrörelsens folk reagerar och t. o. m. tar sig ton i reaktionen, så finner jag det inte vara särskilt anmärkningsvärt. Herr Ohlin kan ju draga sig tillbaka till sin kammare och grubbla över den psykologiska gåta, som möjligen kan möta vid utredandet av frågan, huruvida det kan finnas något samband mellan den borgerliga pressens uppträdande på sistone och den hårdare ton i agitationen och i den offentliga verksamheten som man ifrån socialdemokratiskt håll har nödgats använda sig av. Jag tror att ett sådant sammanhang ligger i öppen dag för alla, som i detta avseende vilja göra sig mödan att försöka förstå andra.

Jag har i övrigt, herr talman, ingenting annat att tillägga än en stilla reflexion till vad herr Ohlin yttrade i går på förmiddagen om socialiseringen. Herr Ohlin sade, att den hade kommit av sig. De starka socialiseringsattacker, som gjordes i riksdagen för ett par år sedan, ha nu kommit av sig, försäkrade herr Ohlin, och socialdemokraterna ha själva kommit underfund med att socialisering i praktiken inte är så rasande lätt att ge sig in på. Det är mycket förklarligt att herr Ohlin undrar, vad det har blivit av den våldsamma socialiseringsdiskussion, som pågick här för något år sedan, men jag ber att

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

få fästa uppmärksamheten vid att det var herr Ohlin själv och PHM-terna omkring honom som gjorde socialiseringsfrågan till den stora fråga som den var i den offentliga debatten för något år sedan. På vårt håll hade vi all möda i världen att försöka lugna herrarna och göra klart att det för oss gällde begränsade åtgärder i noggrant avgränsade fall och icke var fråga om den stora socialiseringsaktion, som man ifrån det borgerliga hållet gjorde gällande att avsikten var. Men jag vill påpeka, att även om socialiseringen i dag i den offentliga debatten icke har den aktualitet som den hade för något år sedan, så verkar på företagsamheten hotet av en eventuell socialisering eller ett statsingripande mycket förmånligt för det svenska folket. Inom skoindustrien ha pågått, som vi veta, rationaliseringsåtgärder av mycket stor omfattning, där företagen själva medgivit, att det är fråga om åtgärder, som ha vidtagits inför hotet av en socialisering av skoindustrien. Jag känner till ett kraftaktiebolag i det här landet, som distribuerar elektrisk energi till ett flertal mellansvenska städer, som nyligen skickade en skrivelse till åtminstone en av dessa städer och meddelade, att bolaget komme att lämna staden rabatt på de strömpriser, som den i kontrakt förbundit sig att betala till bolaget, rabatter som för den stadens vidkommande uppgå till omkring 70 000 kronor om året. Kraftaktiebolaget i fråga är hyggligt nog att tala om, att detta gör man därför att man önskar anpassa sina taxor till statens vattenfallsverks taxor. Sammanhanget mellan denna åtgärd och den statliga verksamheten på kraftförsörjningens område ligger ganska klart för var och en som kan läsa mellan raderna i en sådan skrivelse.

Herr Skoglund i Doverstorp: Herr talman! Jag skall söka tillmötesgå vad jag tror är herr talmannens önskan, nämligen att inte taga upp någon längre debatt. Flera talare här i dag, kanske även i går, gjorde emellertid vissa uttalanden, som jag anser icke böra få stå helt oemotsagda. Det var herr Fast, herr Thapper och herr Mårtensson, m. fl.

Dessa talare sökte göra troligt, att det väsentliga syftet på borgerligt håll, när man ville förordna en rundabordskonferens, var att hindra lönestegringar, och när man ville hindra dessa lönestegringar, vore det en direkt attack emot arbetarnas strävan att höja sin levnadsstandard. Det sades vidare, att när statstjänstemännen hade fått sin löneförhöjning fastställd av riksdagen, gick det ju inte att vägra även den öppna marknadens lönearbetare att komma i motsvarande läge. Det skulle ju vara, som herr Mårtensson sade, att direkt gynna en viss grupp, under det att en annan skulle missgynnas. Tillåt mig säga, att det är en förenkling av dagens situation och en feltolkning, som inte bör få stå kvar.

Vad är det som har skett i fråga om statstjänstemännen? Jo, det var ju så, att arbetsmarknadens lönearbetare hade uppnått vad man kallade återställd reallön, kanske i en del fall något mera. Jag håller mig i det hänseendet till fackföreningsrörelsens tidskrift, som jag tycker har en mycket klagande tabell, där det lämnas en redogörelse för detta. Det huvudsakliga syftet med 1946 års stora löneförbättringar på den öppna marknaden var väl, att man ville försöka återställa reallönen från 1938 och i vissa fall också komma något över denna. Sedan har det under 1946 skett löneökningar med inte så få procent — jag skall inte försöka precisera dem. Därtill kommer ju nu den ändring i ramavtalet, som är överenskommen. Inte annat än jag kan erinra mig var det väl så, när riksdagen fattade beslut om statstjänarnas löner, att man ville söka lyfta upp statstjänarna, som då, efter vad man ansåg, lågo efter, så att de skulle komma ungefär i jämbredd med de andra löntagarna. Det blev väl också på det sättet, att de lägre lönegrupperna inom statstjänarna fingo

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

något mera än reallönen återställd, under det att de högre statstjänstemännen inte fingo det. Om vi i det läget skulle säga, att nu skall en miljon eller kanske mera av lönearbetarna ha sin avlöning rätt väsentligt höjd, med den motive- ringen att riksdagen har godkänt löneförhöjning för statstjänarna, då är det enligt min uppfattning att sätta karusellen i gång igen och alltså i det fallet åstadkomma alldeles motsatsen till vad jag har fattat att regeringen strävar efter, nämligen att hindra att dessa lönerörelser taga ny fart.

Med detta vill jag ingalunda säga, att det inte är önskvärt att de stora arbetargrupperna här i landet icke skulle få en så god levnadsstandard som möjligt. Det måste ju vara en fördel för hela nationen att människorna, om nationalinkomsten tillåter det och om vi ha tillräckliga produktionsökningar, komma upp till så goda levnadsförhållanden som möjligt. Jag skulle vilja till- lägga, att dummare är jag inte som jordbrukare än jag inser fördelen av att det finns en väl avlönad industriarbetarbefolkning, som har råd att köpa och ordentligt betala jordbrukets produkter. Men om det här bara är fråga om att öka inkomsten i pengar och vi inte ha tillräckligt med varor och nyttigheter att erbjuda för de pengarna, då kan jag inte förstå annat än att då kunna vi råka in i en ännu mera ohållbar situation. Det var detta jag framhöll och som jag fortfarande understryker. Skall man nu gå till en överläggning, måste inte bara representanter för de politiska partierna och representanter för det ekonomiska livet deltaga utan också de stora parterna på arbetsmarknaden. Vi måste, som mycket riktigt finansministern yttrade här i går kväll, se till att alla grup- per få vara med och bära sin del av de uppoffringar, som det här kan bli frå- ga om. Jag skall, herr talman, nöja mig med detta tillrättaläggande.

Herr Nilsson i Kristinehamn framförde åtskilligt som kunde vara värt att vid ett annat tillfälle ägna tid åt men som det kanske inte är riktigt att taga upp just nu. Han var ledsn på vissa tidningar, som han ansåg hade burit sig illa åt. Han talade alldeles särskilt om de elakheter, vilka begåtts emot finansministern genom att en folkpartistisk tidning i går skulle ha slagit upp en olämplig rubrik. Det kanske inte tillkommer mig att svara för tidningarna. Jag hör inte till dem som på något sätt ha sökt utnyttja vad som har fram- kommit angående herr Wigforss' skatteförhållanden eller tillvitat honom att han skulle vara en person som inte vore hederlig — detta vare mig alldeles främmande. Men verkliga förhållandet, herr Nilsson, är väl att den uppmärk- samhet, som har ägnats finansministerns kontroverser med skattemyndigheter- na, delvis beror på vad jag måste kalla en beklaglig och förhastad handling från finansministerns egen sida, när han använde sig av radion för sin förklaring. Det bleve väl lite trångt i etern om alla, vilka ha något att göra upp med skattemyndigheterna, skulle anhålla hos Radiotjänst att få framföra det den vägen. Det hade varit riktigare och klokare om det aldrig skett. Jag är sä- ker på att finansministern själv numera också har samma uppfattning.

Jag har med detta, herr talman, sagt vad jag velat andraga.

Herr Pehrsson-Bramstorp: Herr talman! Det kan inte falla mig in att hålla något längre anförande, när debatten pågått så länge, men jag skulle till herr Nilsson i Kristinehamn vilja säga, att mot de jämförelser som han gjorde rö- rande beskattningssystemet och de förändringar, som föreligga i det nya för- slaget, har från det parti jag representerar ingen erinran gjorts. Jag vill rätta till detta, eftersom man här så gärna talar om oppositionen. Jag vill inte stå för en opposition som inte kan försvaras ur sakliga synpunkter.

Då man vidare har sagt, att oppositionen i viss mån går emot förbättrade löner för industriarbetarna, så är det inte heller riktigt ifrån våra synpunkter. Vi ha bara sagt, att man skall försöka balansera hela systemet på det sättet, att

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

det inte skall vara möjligt att inom vissa områden driva upp vad jag skulle vilja kalla för oskäligen löner. Med oskäligen löner menar jag, att om vissa grupper skola ha oerhört mycket högre betalt för det arbete de utföra än andra, så är det ju dessa andra grupper som bli belastade på grund av att de skola betala för denna produktion, som blir dyr i sin helhet. Jag pekade därvid särskilt på byggnadsverksamheten. Det kan ju ingen förneka att arbetskraften där är mycket bra betald, kanske orimligt betald ur vissa gruppers synpunkter. Deras produktion blir dyr, inte minst för dem som skola betala hyra för sina lägenheter, vilka åtminstone vad Stockholm beträffar äro relativt smått tilltagna. När den ekonomiska utvecklingen är på det sättet, då menar jag, att skall man försöka få balans i det hela, får man avväga de olika gruppernas anspråk och intressen emot varandra.

Sedan skall jag inte alls lägga mig i debatten om kommunismen och socialdemokratien. Jag skulle bara till hans excellens statsministern vilja säga, att när statsministern säger att socialdemokraterna representera arbetarklassen, så är det en felaktig definition, ty till arbetarklassen höra vi ju allihop, inte minst den grupp jag företräder. Det finns väl inte många som utföra ett intensivare arbete än jordbrukarna. Jag förstår att statsministern menar lönearbetare och räknar endast dem till arbetarklassen, men det gör inte jag, ty äro vi arbetare äro vi det allihop, antingen vi arbeta för lön eller inte. Vi ha många jordbrukare, som arbeta för lön, men även de som ha egna jordbruk äro på sitt sätt lönearbetare i förhållande till samhället i dess helhet, ty de prestera och ha inte minst under krigsåren presterat någonting. Därför menar jag, att arbetarklassen representera vi allihop, och jag tycker inte vi skola göra någon skillnad därvidlag. Men vi skola försöka göra den skillnaden mot vad som nu sker, då vi skola dirigera olika saker, att vi skola försöka övertyga dem, som ha oskäligen ersättning för vad de utföra, att de böra taga ett något billigare pris än vad de göra, ifall de äro oskäligen betalda. Inte minst om staten skall investera pengar på sådana områden skall man enligt min mening bromsa investeringarna, om det inte på annat sätt går att bromsa begäret efter mycket pengar.

Jag skall inte vidare förlänga debatten.

Herr Pettersson i Dahl: Herr talman! När man går upp i debatten efter att i två dagar ha suttit och hört på de olika talarna, måste man begränsa sig till att göra vissa reflexioner i anledning av de anföranden som hållits.

De frågor, som ha dominerat i debatten, äro givetvis skatterna och den ekonomiska politiken. Jag skall inte gå in på skattefrågan i annan mån än att jag inte kan underlåta att göra en reflexion med anledning av finansministerns redogörelse för dessa frågor under gårdagen. Han hade ett mycket långt anförande, där han rätt ingående redogjorde för frågan, och påvisade att skatterna inte skulle trycka på de mindre inkomsttagarna och de mindre förmögenhetsägarna så mycket. Han nämnde som exempel på detta, att för landsbygdens del skulle det inte inverka något nämnvärt, ty där hade vi inga stora förmögenheter, något som vi kanske hade reda på förut. Han säger, att av de stora förmögenheterna på 100 000 kronor och mera ha vi bara 12 000 stycken på landsbygden, och herr Wigforss menar, att då kan ju landsbygden inte vara så värst intresserad för om detta ökade skattetryck blir litet mer eller mindre. Det är möjligt, att herr Wigforss i detta fall har gjort en riktig reflexion. Jag kommer kanske litet senare fram till inkomsternas fördelning på landsbygden mellan jordbrukare och andra näringar. Med anledning av denna deklaration av statsrådet Wigforss vill jag endast säga, att med den konstruktion skatterna nu ha medför det att skatteavdragen bli olika på olika orter — vi känna ju till

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

den gamla debatten om dyrortssystemet — och vi få mindre skatteavdrag på landsbygden än i städerna. Enligt den tabell, som majoriteten inom skatteutredningen gjort upp, får en ensam skattedragare på billigaste ort dra av 1 600 kronor mot 2 000 kronor på dyraste ort. För en familj på billigaste ort är skatteavdraget 1 250 och stiger sedan till 3 000 kronor på högsta dyrort. Detta innebär, att ehuru vi som bo på landsbygden ha mindre skatteunderlag, få vi betala procentuellt högre skatt, därför att vi inte få lika stora avdrag som de, vilka bo på s. k. dyrort. Rubbestad har i kommittén reserverat sig för lika avdrag, vilket också måste anses vara riktigt.

Vidare skulle jag vilja uppehålla mig vid några påståenden, som gjorts av herr Hagberg i Luleå och av herr Sveningsson, vilka i dag varit inne på samma tema. Bondeförbundet skulle ha fört en demagogisk propaganda under valrörelsen 1946, vilken skulle ha tillfört partiet en mängd röster, som det annars inte skulle ha fått. Om jag fattade herr Sveningsson riktigt menade han, att det var oriktigt att ta upp 27-mannakommitténs betänkande till debatt i valrörelsen. Han menade, att det var synnerligen värdefullt att man gjort denna utredning, som kan ligga till grund för en framtida planering av jordbruket och för en framtida sammanläggning av brukningsdelar. Men det skulle väl ha varit en egendomlig valrörelse, herr Sveningsson, om vi inte diskuterat ett så genomgripande förslag, som signalerats skola komma före under innevarande riksdag.

Herr Hagberg sade, att vi ha skrämt valmännen genom att tala om de hundra tusen jordbrukare, som skulle tvingas lämna jordbruket. De orden känna vi igen från tidigare debatter, och jag skall därför inte nu upprepa, varifrån de kommit, utan hänvisar till den ekonomiska debatt vi förde förra våren under behandlingen av den dåvarande finansplanen, där det stod talat om hur arbetskraften effektivast skulle utnyttjas och enligt vilken riksdagen skulle ta ställning till på vilka vägar detta skulle ske. I den debatten voro vi bondeförbundare i viss mån reservanter, ty vi voro inte riktigt överens med statsrådets uttalanden i propositionen. Jag skall emellertid lämna denna fråga.

Jag tror däremot inte det är orätt att uppehålla sig vid ett uttalande, som kommer från ett så vederhäftigt håll som från LO-tidningen Aftontidningen. Artikeln är skriven av signaturen F. S., alltså Frans Severin i denna kammare. Jag vet inte hurvida han har sitt parti bakom sig, men det kan såvitt jag förstår inte vara oriktigt att vid bedömandet av möjligheterna att hålla folk kvar vid jordbruket ta upp en diskussion med anledning av denna artikel. Artikeln, som är rubricerad »Hyckleri», anknyter till valrörelsen i Fryksdalen och citerar tidningen Industria om jordbrukets framtida organisation och uppgifter. Industria säges anse, att jordbruket bör dras från mindre produktiva marker, därför att dessa aldrig kunna ge brukaren mer än ett existensminimum. Även i övrigt anser Industria, att de ofullständiga jordbruken böra avvecklas så långt ske kan genom nedläggning. De utgöra en fri företagsamhet på undantag, som inte kan hållas vid liv utan orätt mot både dem som utöva den och dem som får betala det underskott den går med. Det är hyckleri att tala om självständighetens sociala värde för att motivera en stödpolitik, som i själva verket upprätthåller osjälvständigheten. Artikelförfattaren tillägger, att han finner detta vara adresserat direkt till folkpartiet och bondeförbundet, som varit mest ivriga att försvara de ofullständiga jordbrukens bestånd. Bondeförbundets idéer ha aldrig höjt sig över mjölkprisets nivå. Herr Severin säger sig inte ha någonting att invända mot Industrias uttalande så långt detta citerats i artikeln. Han fortsätter: »Vi måste i vår osäkra värld upprätthålla ett jordbruk av viss omfattning, som vi nödortföttigt kunna leva på i händelse av avspärning. Kanske även detta är en chimär, säger han, därför att vi sanno-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

likt icke kan hålla oss utanför nästa krig om ett sådant kommer. Men de som skall upprätthålla detta jordbruk skall inte leva vid existensminimum. De har rätt till en skäligen standard. Men därav följer, att det icke skall vara större än nödigt för att upprätthålla beredskapen. *Bördan för övriga medborgare blir eljest för tung.*» — Detta uttryck tycker jag är hårt, att om man upprätthåller ett jordbruk, som inte är det minsta möjliga, kan det medföra att bördan för övriga medborgare blir för tung. — »Arbetskraft kommer att saknas för bättre lönande näringar och hela befolkningens standard kommer att dragas ned», säges vidare.

Om man jämför detta med andra uttryck som fällts, tycker jag man har anledning att dra öronen åt sig. I den inkomstberäkning, som gjorts upp av riksräkenskapsverket och som är intagen i statsverkspropositionen, finns en tabell, som visar medelinkomsten per inkomsttagare för åren 1943 och 1945, och i denna beräkning har man konstaterat, att siffrorna för de olika åren stämma tämligen väl överens. Jag skall endast uppehålla mig vid 1945 års siffror. Inom jordbruk med binärningar var då medelinkomsten 3 570 kronor, inom industri och hantverk 5 625 kronor, samfärdsel 5 768 kronor, handel 7 667 kronor, fria yrken 12 375 kronor och övriga yrken 3 768 kronor. Här står alltså jordbruket lägst på inkomstskalan. Om vi gå över till de anställda, finna vi samma tendens. De inom jordbruket anställda hade en medelinkomst av 2 150 kronor, industri och hantverk 4 180 kronor, samfärdsel 4 545 kronor, handel 4 477 kronor, allmän förvaltningstjänst 5 608 kronor, fria yrken 5 473 kronor, husligt arbete 1 483 kronor och övriga yrkesgrupper 3 539 kronor. Med undantag för de med husligt arbete sysselsatta kommo de jordbruksanställda sist, och som helhet har alltså jordbruket det sämsta inkomstläget. Den börda, som de övriga medborgarna få bära, blir alltså inte så tung.

Det har tidigare sagts, fastän vi gudskelov sluppit höra det i denna debatt, att jordbrukarna ha fått kompensation, ja, t. o. m. överkompensation för dyrtiden. Av de av mig här citerade siffrorna framgår ju att det är ingen överkompensation. Om inkomstutvecklingen fortsätter på samma sätt som intill utgången av oktober månad, är utgiftsstegringen något större än inkomstökningen, men de ha praktiskt taget hållit jämna steg. Dessa beräkningar utgöra jämförelser mellan å ena sidan 1939/40 och å andra sidan 1946/47, alltså omspännande en tidrymd av 7 år, och enligt dessa har inkomststegringen utgjort 62 och utgiftsökningen 63,5 procent. Var man än gör en jämförelse ur detta intressanta dokument, finner man samma tendens.

Vi veta, att utflyttningen från landsbygden till städerna aldrig varit större än under de senaste åren, och vi veta också, att alla meningsriktningar försöka komma till rätta med detta problem. Enligt tidningsreferaten har t. o. m. statsministern under valrörelsen i Fryksdalen varit inne på frågan hur man skall förhindra denna flykt från landsbygden. Vi ha nyligen i samband med förslaget om kommunsammanläggning här i riksdagen talat om städernas benägenhet att gripa omkring sig och inkorporera hela landskommuner. Vi kanske också erinra oss en debatt här strax före jul, då talare från olika partier gjorde gällande, att denna tendens inte är lycklig.

Man kan då fråga sig: varpå beror denna utflyttning från landsbygden till städerna? En av orsakerna är givetvis, att man anser sig ha bättre utkomst-möjligheter i städer och tätorter, men det råder inte något tvivel om att den även har andra orsaker. Hur stämmer herr Severins uttryck, att bördan för övriga medborgare inte får bli för tung på dem som flytta in till städer och tätorter? Vi vänta ju ett regeringsförslag om åtgärder i syfte att skaffa bostäder åt alla dessa inflyttade människor. Samtidigt skall man emellertid enligt Kungl. Maj:ts förslag bringa ned bostadsvolymen på landsbygden unge-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

får till hälften; anslaget till lån för byggande av bostäder på landsbygden har i årets statsverksproposition upptagits med endast halva beloppet. Man hjälper alltså de människor till rätta, som flytta till städer och tätorter, genom att ge dem större skatteavdrag, hyresrabatter, bostadssubventioner etc. Om man kunde göra en jämförelse — någon sådan har såvitt jag vet aldrig gjorts — mellan de förmåner, som statsmakterna bereda landsbygdens befolkning, inklusive jordbrukarna, med de förmåner, som beredas dem som bo i städer och tätorter, tror jag ingen i fortsättningen skulle vilja säga, att bördan för icke-jordbrukare blir för tung, utan man skulle då säkert komma till en helt annan uppfattning.

Jag vill även med några ord beröra en annan fråga. Herr Pehrsson-Bramstorp har tidigare sagt, att vi med tillfredsställelse hälsa förslaget om allmänna barnbidrag. Vi fingo ju mycket påskrivit, när vi en gång motionerade i denna fråga, och det ansågs, att vårt förslag inte kunde godtagas. Vi vilja inte nu triumfera över att denna fråga ändå kommer att lösas. Jag vill dock anmärka, att när motionen väcktes 200 kronor ansågs vara lagom bidrag för varje barn, måste man med hänsyn till penningvärdesförsämringen anse denna summa för liten i nuvarande läge. Om man vill lämna de barnrika familjerna denna hjälp, är det därför berättigat att man diskuterar möjligheterna att öka detta bidrag. Man kan ju diskutera, huruvida själva bidragsbeloppen böra höjas eller om livsmedelsrabatterna skola bibehållas. Det har ju varit meningen att dessa rabatter skulle slopas, när de allmänna barnbidragen införas.

Till sist vill jag beröra ytterligare en fråga. Herr Svensson i Ljungskile anföll, såsom han gjort tidigare, RLF, och vi känna ju här i riksdagen mycket väl till hans avoghet mot detta förbund, vilken kommit till synes vid flera tillfällen. Han läste här upp ett brev, som såvitt jag kunde förstå innehöll en hemställan till vissa personer att gå in som medlemmar i RLF; om de inte gjorde det, skulle de inte få bli medlemmar i en tjurförening etc. Vi behöva inte uppehålla oss vid frågan huruvida detta är riktigt, ty jag tror vi alla vid detta lag känna till herr Svenssons i Ljungskile avoghet mot RLF. Jag tror att denna metod för en fackförening att försöka samla medlemmar för att bereda dem bättre utkomstmöjligheter har praktiserats på många andra håll, innan RLF började med den. Det är nog inte så mycket mer att tillägga om detta, och herr Svensson i Ljungskile vinner nog inte så värst mycket med dessa ständiga attacker mot RLF.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Sveningsson** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Herr Pettersson i Dahl yttrade här, att jag skulle sagt i mitt anförande, att bondeförbundet under valrörelsen använt demagogiska metoder och därigenom fått ett stort antal röster. Nu kommer alldeles säkert protokollet att visa, att uttrycket demagogiska metoder använde jag icke, även om det kanske kunde ha varit berättigat. Jag vill icke på något sätt förmäna något parti att ta upp vilken fråga som helst till politisk debatt i bygderna i en valrörelse, men vad jag ville framhålla var, att man gagnade icke jordbrukets sak genom att på detta sätt bara försöka misstänkliggöra de förslag, som 27-mannakommittén har framlagt, ty det allmänna resonemanget var ju ifrån det partis sida, som herr Pettersson i Dahl representerar, att här ha högern och socialdemokraterna enats om att rationalisera bort 100 000 småbrukare för att skaffa arbetskraft till industrien. Jag kan icke finna, att förslaget säger detta på något sätt, och det var ett sådant resonemang, som jag

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

vände mig emot. Det var icke jordbrukets intressen, som för oss båda borde vara ett gemensamt intresse, som man här tillvaratog, utan det var rena partiintressen som i stället från bondeförbundets sida skymtade fram i valrörelsen. Jag tycker för min del, att det är stor skillnad mellan det resonemang, som i denna fråga förts från herr Petterssons i Dahl och hans partikamraters sida här i riksdagen, och det resonemang som föres ut i bygderna.

Herr **Pettersson** i Dahl erhöll likaledes på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag antecknade vad herr Sveningsson yttrade. Han sade, att bondeförbundet förde en oriktig propaganda och att det var oriktigt att taga upp denna sak i valrörelsen, då man därmed ökade missförståndet. På tal om detta citerade jag ett yttrande, som fälldes av herr Hagberg i Luleå om att vi förde demagogisk propaganda. Jag reagerade, herr Sveningsson, mot påståendet att det skulle vara oriktigt att i valrörelsen taga upp saken därför att det skulle öka missförståndet. Jag tror icke, att vi ha ökat något missförstånd. Vi ha sakligt behandlat frågan i valrörelsen. Jag kan glädja herr Sveningsson med att herr Liedberg var inbjudare till en stor diskussion om förslaget, som vi hade i vårt län, där jag var en av deltagarna. Där var det alltså herr Liedberg och högern, som togo upp förslaget till skärskådande. Det kan icke hjälpas, att man i en valrörelse måste behandla en så stor fråga som denna, som är en av jordbrukets livsfrågor.

Herr **Svensson** i Ljungskile, som jämväl på begäran erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Jag vill bara med anledning av vad herr Pettersson i Dahl sade, när han apostroferade mitt yttrande, säga, att man kan väl icke uppfatta herr Petterssons kommentar på något annat sätt än att herr Pettersson gillar de metoder, som jag lämnade prov på. Det kan vara värdefullt att också ha det fastslaget i riksdagens protokoll.

Vidare anförde

Herr **Ohlin**: Herr talman! Jag förmodar att statsrådet Ericsson är närmast ansvarig för investeringspolitiken, och jag måste därför säga ett par ord med anledning av hans svar på min fråga hur avvägningen skett vid investeringsbudgetens fastläggande och hur man i regeringen kunnat komma till klarhet om att den föreslagna beskringen med 300 miljoner kronor var vad som behövdes. På detta svarade statsrådet Ericsson, att jag tydligen icke läst investeringsbudgeten etc. Jag satt onekligen med spänd nyfikenhet och väntade att nu få höra det besked, som jag påstods icke ha läst. Vad var detta besked? Jo, att regeringen med hänsyn till det allmänna konjunkturläget funnit det vara lämpligt etc., d. v. s. ingen motivering alls.

Sedan företog statsrådet Ericsson en diversionsmanöver, i det att han i stället frågade mig på vilka punkter jag ville skära ned investeringarna. På den frågan kan jag svara, att först måste man naturligtvis någorlunda avgöra, *hur stor* totalinvestering som är möjlig, hur vid ramen är, innan man kan göra denna avvägning på de enskilda punkterna. Jag har för min del försökt att motivera varför jag tror, att en beskrining med 300 miljoner kronor är otillräcklig. Jag hänvisar till att vi redan nu ha en bristande balans i det samhällsekonomiska systemet, att det föreligger risk för stora inkomsthöjningar, kanske inom alla folkgrupper. Jag vill därför fråga regeringen vilken grund regeringen har för att tro att en beskrining på 300 miljoner kronor räcker. Jag konstaterar, att jag hittills icke fått det minsta försök till svar på den frågan. Enligt mitt sätt att se behöves här icke bara en investe-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

ringsbudget utan — kalla det hur ni vilja — en samhällsekonomisk budget av den art man haft utarbetad en första form till i Norge och Holland. Jag skulle vilja råda regeringen att också gå i författning om ett liknande angivande av vilka ökningar i efterfrågan som kunna antagas vara möjligen förenliga med en stabil prisnivå. Finansminister Wigforss sade, att principiellt sett är det mycket svårt att beräkna hur stort sparandet är och därför har mycket man kan investera. Det är klart, att det är alldeles omöjligt, och jag har icke heller begärt det. Denna avvägning måste naturligtvis ske på indirekt väg, d. v. s. på grundval av en bedömning av läget på arbetsmarknaden, inkomstbildningen och andra faktorer. Jag tror emellertid, att det är lätt att säga att 300 miljoners beskränning är otillräcklig. Det är alldeles klart, att man icke kan tänka sig in i problemet utan att ta hänsyn till den största källan till efterfrågan, nämligen efterfrågan för konsumtion. På den punkten svarade finansministern, att han icke vågade ha någon som helst aning om hur det kommer att gå med den totala efterfrågan för konsumtionsändamål. Med anledning därav vill jag säga, att han *måste* ha en ungefärlig uppfattning om hur stor ökning som är förenlig med prisstabilitet. Antag, att konsumtionsefterfrågan skulle växa med 20 % från alla grupper, jordbrukare, tjänstemän och arbetare m. fl. Det är alldeles uppenbart, att detta icke går att förena med prisstabilitet. Man kan fråga, hur det skulle gå, om ökningen inskränkte sig till 15 %, 10 % etc. Det är klart, att konjunkturinstitutet har rätt i att då varutillgången växer med 1 %, kan man icke heller öka den totala efterfrågan med 15 %, särskilt icke när man har ett utgångsläge, där redan förut efterfrågan är för stor. Man kan gilla eller beklaga detta faktum, men man kan icke komma ifrån att om man vill nå målet, nämligen stabil prisnivå, måste man också vilja medlet, som är begränsning av den totala efterfrågan för alla olika ändamål, en begränsning i varje fall av ökningen av efterfrågan. Om man icke har någon som helst uppfattning om den saken, och det har nu finansministern deklarerat, att regeringen icke har, måste jag konstatera, att då har regeringen heller icke någon plan för bekämpande av inflationen. Det kan ju hända, att det blir en efterfrågeökning av 15 %. I så fall blir det en mycket snabb uttömning av varulagren och sedan eller samtidigt därmed en prisstegring.

Jag frågade finansministern, om han ansåg, att konjunkturinstitutets antagande om en ökning av inkomsterna med 2 000 miljoner kronor var överdrivet. Observera, att jag använde ordet *antagande*. Finansministern svarade mig, att konjunkturinstitutet har icke gjort någon profetia, vilket jag borde veta. Det var endast ett av de tre ställen, där finansministern felrefererade mig. Jag har icke sagt, att institutet gjort någon profetia. Jag har sagt, att det ställde upp detta exempel, tydligen i avsikt att visa, att det går i varje fall icke att förena med prisstabilitet. Med anledning av detta frågade jag finansministern, om han hade samma inställning och klart ville deklarerat, att i varje fall en sådan inkomstökning är oförenlig med prisstabilitet. Men finansministern svarade bara, att han icke har någon uppfattning i fråga om inkomst- och konsumtionsökningens möjliga storlek, om man vill stabilisera prisnivån. Jag vill därför bara, herr talman, konstatera, att för att kunna säga, att här föreligger ett handlingsprogram, *måste* regeringen komma fram till en uppfattning av vad slags storleksordning för investerings- och konsumtionsökning som är möjlig, och sedan måste man försöka ordna det så — utan att därför behöva tillgripa något tvång på sådana områden, där det nu är organiserade grupper som avgöra — att den samlade efterfrågan icke blir större. Jag skulle därför vilja uppmana regeringen att ställa följande fråga till konjunkturinstitutet: Hur stor total efterfrågeökning för konsumtionsändamål,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

kombinerad med viss investeringsvolym, anser institutet vara maximalt förenlig med en någorlunda stabil prisnivå? Jag är övertygad om att inom visserligen rätt vida gränser, men dock snäva nog för att vara belysande för det praktiska handlandet, skulle regeringen få besked, som skulle vara mycket upplysande för vårt folk. När finansministern bara vill lämna detta problem å sido, så förbiser han också en annan omständighet, nämligen att om olika grupper i samhället vid olika tidpunkter ha att ta ställning till detta, måste varje grupp, som icke vill riskera att bli efter de andra grupperna, ta till kraftigare för att skydda sina intressen. Det vore för mycket begärt, att en grupp, som händelsevis först kommit till att förhandla, skulle vara mycket återhållsam; men om alla grupper samtidigt kunna ställas inför problemet, ha de möjlighet att visa en sådan återhållsamhet, därför att de veta, att alla grupper göra det, och därför att de kunna säga sig, att i grund och botten kunna vi icke konsumera mer varor än som äro tillgängliga. Då är det bättre, att vi skaffa oss konsumtionsmöjlighet med begränsade inkomstökningar utan inflation än att skaffa oss samma konsumtionsmöjlighet med inflation. Det är alltså egentligen icke något offer som begäres. Det är endast den grupp som är övertygad om att, ifall det blir en kapplöpning om inkomstökningarna, skulle den gruppen komma först och alltså få ökad andel av kakan, som möjligen kan tycka, att den icke vill vara med om en sådan uppgörelse. Men jag undrar om det finns någon stor grupp, som kan vara så övertygad om att den skulle kunna springa fortast, att man av det skälet skulle vägra att vara med.

Finansministern påstod också, i en ganska effektiv replik, efter vad det föreföll kammaren, att jag sagt, att regeringen icke vågade upplysa folket om att situationen är allvarlig. Det har jag med förlov sagt aldrig påstått. Regeringen har många gånger upprepat, att situationen är allvarlig. Det är just dessa serier av allmänna talesätt, som jag icke tror ha någon verkan. Vad vi efterlyst både tidigare och nu är just, att regeringen skulle vända sig med ett så pass bestämt uttalande, kvantitativt sett någorlunda bestämt, att det kan anses som *vägledning* rörande förutsättningarna för prisstabilitet.

När sedan finansministern kom in på skattepolitiken, så förbigick han det som i diskussionen om förmögenhets- och kvarlåtenskapsskatten är det väsentliga i dagens läge, nämligen att en höjning av dessa skatter icke kan nämnvärt begränsa konsumtionen. Finansministern säger, att om vi ta ut 70 miljoner kronor på de punkterna, kunna vi sänka den vanliga inkomstskatten med 70 miljoner kronor mer. Han negligerar med detta uttalande fullständigt, att om man tar ut 70 miljoner kronor i förmögenhets- och kvarlåtenskapsskatt, sänker man förmodligen konsumtionen mycket litet om ens något. Jag skulle t. o. m. vilja ifrågasätta, om man icke ökar konsumtionen, skapar lust att konsumera kapital. De allmänna inkomstskattesänkningar, som vi alla äro överens om, öka naturligtvis konsumtionen. Jag tycker, att det i nuvarande läge är obegripligt — eftersom det ju gäller att hindra inflation — att man i skattediskussionen kan undgå att ta hänsyn till dessa omständigheter.

Därefter talade finansministern om att förslaget om kvarlåtenskapsskatten var framlagt för folket redan före valet. Han hänvisade först till några trycksaker, som voro spridda i miljonupplagor, och till filmen. Herr Skoglund i Doverstorp visade upp den ena trycksaken. Där stodo endast följande två rader: »När större förmögenheter går i arv uttages en skatt på kvarlåtenskapen, vilken skatt beräknas öka statsinkomsterna med 40 miljoner.» Är det någon som vill påstå, att detta är en tillfredsställande redovisning för vad detta förslag innebär. Inga procentsatser för de olika skalorna etc. Finansministern hänvisade sedan till en trycksak »Våg väg», som också gått ut i stora upplagor. Det finns mycket där om inkomstbeskattningen, men om kvarlåtenskapsskat-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

ten står ingenting annat än att man tar ut 40 miljoner kronor. Hur en vanlig svensk medborgare skall kunna veta vad det för honom innebär, att man tar ut 40 miljoner kronor i kvarlåtenskapsskatt, vet jag icke. Sedan hänvisade finansministern till tidningspressen. Vad skall man göra om icke gå till den socialdemokratiska tidningspressen? Jag har i min hand ett urklipp av Morgon-Tidningen, det socialdemokratiska huvudorganet. Där stå tio rader om denna kvarlåtenskapsskatt, nämligen följande: »Vid kvarlåtenskapsskatten skulle en bouppteckning på 50 000 kronor, där efterlevande make med giftorätt finnes, vara helt fri från skatt. Vid 100 000 kronor med hälften i giftorätt och hälften till arvingar blev skatten 1 250 kronor. Vid 200 000 under samma förhållanden 7 250 kronor och vid en miljon 112 000 kronor. Denna skatt på kvarlåtenskapen dras av från det som skall skiftas i arvslotter. Den nuvarande arvslottsbeskattningen skulle kvarstå oförändrad.» I den ledare i Morgon-Tidningen, som följde dagen därefter, förekomma endast allmänna talesätt och inga nya upplysningar alls och icke ens dessa upplysningar om kvarlåtenskapsskatten. Jag måste konstatera, att detta såsom redovisning för ett ganska revolutionerande skatteförslag är så knapphändigt, att det icke kan anses vara någon redogörelse alls. Jag förbigår, som jag redan påpekat, att man förutsätter, att den andra familjemedlemmen, änkan eller änkingen, har ett evigt liv, vilket man annars kunde ha angivit icke vara fallet genom att påpeka att vid bådas frånfälle skatten blir dubbelt så stor.

Finansministern hänvisade även till filmen och tycktes märkvärdigt nog mena, att i den socialdemokratiska valfilmen skulle ha förekommit en redovisning av saken. Jag måste ju säga, att efter hans upprepade oriktiga påståenden om de upplysningar, som skulle ha getts i trycksaker och tidningar, har man en stilla misstanke, att det förhåller sig på samma sätt i fråga om filmen. Men jag vågar därvidlag icke påstå något bestämt. Jag har frågat en del socialdemokrater och en del icke socialdemokrater, och ingen av dem — och åtskilliga ha sett filmen flera gånger — har kunnat erinra sig, att den innehållit en närmare redogörelse i fråga om kvarlåtenskapsskatten. Jag föreslår, att filmen visas här i riksdagen vid lämpligt tillfälle, så att vi kunna få konstatera, hur utförlig redogörelsen är, och samtidigt få tillfälle att beundra finansministerns omskrivna förmåga som filmartist. Ingen vill väl emellertid på allvar hävda, att om finansministern möjligen där har några anmärkningar om kvarlåtenskapsskatten, detta är en sådan redovisning av ett förslag, som kan väntas från regeringens sida, att folket på grundval därav kunnat bilda sig en egen mening och taga ställning till saken.

Finansministern frågade mig, vad anledningen var till att oppositionen icke före valet tog upp denna sak till utförlig diskussion. Jag svarar, som alla förstå, att det var därför att vi icke hade något underlag för en sådan diskussion, vilket vi däremot hade beträffande inkomstskatten. Det är väl ändå för mycket begärt, att medan regeringen, som planerade denna mycket genomgripande reform, icke talade om innebörden av denna utan kom med några i allmänna ordalag hållna exempel, oppositionen skulle från en kommitté ha tvingat fram detta förslag, som till på köpet icke alls var färdigt utan endast rent tentativt framlagts som ett möjligt förslag.

Man måste nog ändå finna det naturligare, att regeringen klart och tydligt framlägger sina förslag för folket innan den begär ett ställningstagande. Det enda rimliga är, tycker jag, att en regering som icke är färdig med sina förslag i så god tid, att de kunna läggas fram för folket på detta sätt, väntar med att genomföra dem till efter nästa val och kommer med dem i så god tid, att det blir tillfälle att offentligt diskutera dem före valet.

För övrigt skall jag icke nämnvärt fortsätta denna långa debatt. Jag skall

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

icke heller, såsom annars hade varit frestande, ingå på det under gårdagen och i dag illustrerade socialdemokratiska förföljelsekomplexet utan begränsa mig till att säga en enda sak. Om man jämför vad t. ex. de socialdemokratiska ledamöterna i denna kammare eller i första kammaren yttrat här i riksdagen eller utanför och vad som presenterats av motparten, kan man icke underlåta att konstatera, att vi i oppositionspartierna erkänt det socialdemokratiska partiets tro på sina principer och sina ståndpunkter, dess goda vilja att försöka förbättra samhället, medan på den socialdemokratiska sidan många sedan ett år tillbaka gång efter annan predikat, att oppositionen kämpar för storfinansens intressen o. s. v. Den som vill göra en dylik jämförelse måste nog komma till denna slutsats. Det är denna uppläggning av debatten som jag velat för en gångs skull påtala. Jag tror, att detta påtalande möjligen kan vara en liten medicin mot förföljelsekomplexet.

Jag övergår till sist, herr talman, till att säga några ord med anledning av statsministerns uttalanden. Han gjorde bl. a. ett, som jag är mycket glad över. Statsministern sade, att han ser som sin uppgift att förena medborgare av samma uppfattning i det socialdemokratiska partiet. Det var ett annat tonfall än det statsministern använde i höstas, då han talade om att det var naturligt, att man skulle ena *arbetarklassen* i ett enda parti, arbetarpartiet. Det finns ju ingen anledning till att t. ex. alla industriarbetare skulle ha samma uppfattning om hur samhället bör se ut. Kanske finns det många arbetare som tro, att de få mer utrymme för medborgarfriheten i ett samhälle av annan typ än det socialistiska. Med statsministerns egen utgångspunkt är det naturligt, att sådana arbetare tillhöra något av oppositionspartierna. Statsministerns uppgift är alltså icke att ena någon viss klass utan att ena alla, som ha en socialistisk åskådning, och jag finner det helt naturligt, att han försöker göra det. Vi äro också överens om att detta enande icke bör ske genom intim samverkan med kommunisterna. Jag konstaterar att han i går gjorde tydliga deklARATIONER om den saken. Men när han söker göra gällande, att socialdemokratien redan förut tydligt tagit ställning mot kampanjen: ut med borgarpressen ur arbetarhemmen! och illustrerade detta med uttalanden i Arbetarbladet i Gävle och Arbetet i Malmö, måste jag säga, att jag trodde icke precis att den förra tidningen var speciellt språkrör för regeringen. Jag måste emellertid konstatera, att de socialdemokratiska tidningar, som utges på platser där denna kampanj verkligen bedrives, icke gjort sådana avståndstagande deklARATIONER. Det skall bli mycket intressant att läsa t. ex. Ny Tid för i dag för att se, hur pass stort den slagit upp statsministerns uttalande om det bestämda avståndstagandet från kampanjen. Det är också så viktigt, att det förtjänar understrykas, att tusentalet fackföreningar *enhälligt* antagit resolutioner, som gå emot den ståndpunkt statsministern deklarerade som partiledningens. Det bör konstateras, att icke en enda medlem av dessa fackföreningar gjort sig till talesman för statsministerns uppfattning! När jag i går uttalade, att dessa resolutioner bl. a. inneburo en rekommendation av socialdemokratiska och kommunistiska tidningar, var det någon från bankarna här, som ropade att detta icke var riktigt. Jag skall därför be att få referera en resolution, som Sveriges hotell- och restaurantpersonals förbund, avdelning 1, antagit. Det heter bl. a. där: »Fram för prenumeration av arbetarnas egna tidningar Ny Tid och Arbetar-Tidningen.» Detta är alltså en av socialdemokrater — jag förmodar av en socialdemokratisk majoritet — underskriven rekommendation att prenumerera på en kommunistisk tidning. Efter statsministerns glädjande deklARATION i går får man säga, att en aktion från partiets ledning för att få slut på samröret med kommunisterna i en av ledningen ogillad aktion är en natur-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

lig konsekvens. Det verkar i varje fall som om Ny Dags tecknare bestämt sig för sin speciella kommentar till gårdagsdebatten, innan statsministern gjorde sin kvällsdeklaration. I den teckning, som förekommer i Ny Dag i dag, stå nämligen i regeringsskutan eller slottet — det är svårt att se vilket det skall vara — Wigforss och Erlander med Linderot bakom sig, medan oppositionen illustreras av Domö, Bramstorp och mig, varvid dock Bramstorp är litet illa behandlad: han skakar av rädsla och befinner sig under den kanon, som icke ger resultat därför att det saknas krut till den.

Statsministern försökte i går kväll att framställa kommunisterna och folkpartisterna som någon sorts allierade, då vi båda kritiserat socialdemokratien. Nog vet statsministern, att två saker kunna vara olika ett och detsamma utan att sinsemellan ha någon likhet. Någon skarpare motsättning än mellan det kommunistiska samhället och det liberala frihetsamhället är svårt att tänka sig. Socialdemokraterna stå väl kommunisterna åtskilligt närmare än vad vi göra.

Men jag önskar statsministern all framgång i arbetet på att försvaga kommunismen. Jag tror att jag vågar säga — även om statsministern anser det onödigt att jag uttalar mig om den saken — att det kommer att krävas kraftigare tag än de som utvecklets under de senaste månaderna. Ty nog har herr Hagberg i Luleå rätt i ett avseende, dess värre, nämligen att utvecklingen ute i landet den senaste tiden snarast gått i den riktningen, att det skett ett närmande mellan socialdemokraterna och kommunisterna. Det verkar som om kommunisterna blivit på något sätt mera accepterade som en likvärdig part, och denna psykologiska process bör icke underskattas. Den kan möjligen utgöra anledning för regeringen att sätta i gång en politisk aktivitet, som icke ensidigt vänder sig mot oppositionen, något som varit utmärkande för de senaste månadernas socialdemokratiska verksamhet ute i landet.

Herr talman! Det pågår i vårt samhälle — det veta vi alla — en social omvandling, som grundar sig på att produktionen stiger, inkomsterna ökas och samhället med sina åtgärder skapar förutsättningar för ökad social trygghet. Vi i folkpartiet ha många gånger deklarerat, att vi äro helhjärtat med om att befrämja en sådan utveckling. Jag vill ännu en gång understryka, att vi se fram mot ett samhälle med större jämnhet i inkomstfördelningen än det nuvarande. Men vi äro motståndare till en socialiseringspolitik och till en skattepolitik, som utformas så, att den icke bara lägger de största bördorna på de starkaste axlarna — detta ha vi hela tiden ansett riktigt — utan försvagar det enskilda näringslivet och åstadkommer en långsammare välståndsökning än som eljest vore möjlig. Vi tro nämligen, att levnadsstandarden kan höjas fortare, om man bibehåller ett relativt fritt ekonomiskt system. Vi tro — för att anknyta till herr Wigforss' uttalande i går — att man mycket fortare får flertalet av landets medborgare att bli småkapitalister med 20 000 kronor i förmögenhet, om man går vår väg, än om man går den socialistiska vägen — samtidigt som man kan bereda medborgarna social trygghet på det fria näringslivets grund. Vi önska verkligen en dylik utveckling så snabbt som möjligt, men vi konstatera, att många socialdemokrater, och bland dem troligen finansministern, hysa mycken sympati för kollektiva former av äganderätt och näringsorganisation. Det är klart, att denna åsiktsskillnad mellan dem som ha sympatier för de kollektivistiska formerna och dem som hålla mera på de liberala är så väsentlig, att även om vi sträva efter samma mål — vårt folks höjande ekonomiskt och kulturellt — komma vi i alla fall att bli tvungna att föra en politisk strid. Jag tror att det icke kan undvikas, att den striden kommer att bli ganska hård. Men kanske skulle vi dock i någon mån

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
 kunna stryka ett streck över det som varit och icke älta det alltför mycket. Kanske skulle vi kunna inom regeringspartiet och oppositionspartierna enas om att som gentlemän erkänna varandras goda vilja.

Herr **Lundberg** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Sedan Ohlin nu talat, skulle jag bara vilja erinra om att han glömde bort att svara på en direkt fråga av mig i går. Det var nämligen så att herr Ohlin gjorde en bestämd gränsdragning mellan vad han säger här i kammaren och i sina föredrag och vad han säger utanför. Jag ställde i går följande fråga till herr Ohlin: ta herr Ohlin och folkpartiet avstånd från de två kända tidningar, som ägas av två enskilda penningintressen, som gå under namn att vara folkpartistiska? Jag skulle önska ett svar, ja eller nej, på den frågan.

Sedan har herr Ohlin talat om den information vi ha gett i skattefrågorna. Han hade verkligen i dag uppmärksammat de där två, tre raderna i det socialdemokratiska flygbladet. I går såg han dem visst icke, men jag kan erinra om att utöver den skriftliga propagandan ha vi åtminstone från socialdemokratiska partiets sida givit upplysning i skattefrågorna, och vi ha lämnat en ganska fyllig information i dessa frågor.

Sedan måste jag säga, att herr Ohlins anspråk äro alltför stora. Han kräver nämligen, att vi skola visa vår valfilm speciellt för honom i riksdagen, och han kräver informationer i olika avseenden här och där. Jag har det intrycket, att oavsett hur mycket information som ges herr Ohlin, går han mycket hastigt förbi vissa saker som förekommit både i skrifter och annorstädes och som äro av central betydelse — jag vet icke om han icke ser dem eller vad det beror på. Det är hopplöst att försöka undervisa herr Ohlin med skrifter som utkomma från socialdemokratiskt håll.

Sedan är det då detta tal om socialdemokratiska förföljelsekomplex m. m. Jag tror, herr Ohlin, att vi varit med om strider förr och ha fått lära oss hur det går till, och vi äro verkligen icke sådana, att vi icke tåla ärlig strid. Men jag som arbetarrepresentant protesterar mot nålstingen åt demokratien. Ty demokratien har varit arbetarrörelsens befrielsemedel, och när de borgerliga här handskas med demokratien på det sätt de gjort under senare tider, opponera vi oss ute från bygderna. Och det må vara förklarligt att jag som arbetarpojke gör det speciellt kraftigt.

Vad beträffar kommunisternas ställning till socialdemokraterna får jag säga, att herr Ohlin kanhända bör i det sammanhanget yttra sig litet försiktigare.

Härpå anförde

Herr **Senander**: Herr talman! Den s. k. oppositionen uppträder i årets remissdebatt som om den redan vore herre på täppan. Fryksdalsvalet var visserligen ett obehagligt avbrott i de sköna drömmarna om majoritetsställning efter 1948 års val, men detta stickprov på folkviljan tillmätas nu icke på långt när det värde, som däråt gavs innan resultatet blev känt. I varje fall måste oppositionen nu söka bagatellisera resultatet för att icke segerillusionerna beträffande 1948 års val skola få en alltför hård törn. Det är därför som oppositionens talesmän i denna renessdebatt uppträda med later och anspråk, som om bara kröningen återstod för dessa nya ledare av landets öden. Intrycket av oppositionens vapendragare är närmast tragikomiskt. Det kan icke hjälpas, men jämförelsen med Quijote och Sancho Panza ligger snubblande nära till hands. När t. ex. herr Skoglund i egenskap av representant för ett parti, som både i fråga om sin politik och sitt inflytande bland väljarna helt går i kräftans tecken, uppträder som om han och hans parti hade förstfödsrätt att

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

bestämma i svensk politik, kan man utan överdrift påstå, att anspråken icke stå i någon som helst rimlig proportion till högerens och herr Skoglund's färdighet och förmåga, och när herr Ohlin, rusig av de i och för sig ganska blygsamma framgångarna för folkpartiet vid förra höstens val, som en skolmästare i sin kateder undervisar sina motståndare i politisk umgängeskonst, förvånar det icke, att detta utlöser skratt i kammaren, särskilt som man då måste tänka på folkpartitidningarna Dagens Nyheter och Göteborgspostens och Handels-tidningens förtjusande sätt att behandla politiska motståndare.

Herr Skoglund startade sitt anförande med den gamla slitna skivan om riksdagens arbetsformer. Det är ju ett kärt tema för herr Skoglund och hans partivänner, men hur skulle det vara om herr Skoglund gav en godtagbar anvisning om *hur* man skall rationalisera arbetsformerna. Herr Skoglund har ju många riksdagsår bakom sig. Frågan om en revidering av riksdagens arbetsformer har varit aktuell sedan trettio år tillbaka, men varken herr Skoglund eller de andra klankarna ha kunnat ange någon godtagbar metod för att tillrättalägga missförhållandena. Inför denna dokumenterade oförmåga kan man verkligen fråga sig, om det icke vore bättre, att herr Skoglund stannade hemma i Dovers-torp och luktade på korna än att gå omkring och vantrivas med riksdagen och Stockholm.

Herr Skoglund råkade i sammanhang med sitt resonemang om riksdagens arbetsformer orda om riksdagens anseende hos folket. Jag vet vad jag talar om när jag säger, att det icke är någon fara med riksdagens anseende hos de breda folklagren. Om riksdagen — det har jag sagt tidigare — bedriver en politik som står i överensstämmelse med folkmajoritetens vilja och icke låter herr Skoglund och andra företrädare för de rikas intressen påverka den, kommer riksdagen att framstå som ett uppskattat uttryck för folkviljan. Ännu mera skulle detta bli fallet, om riksdagen bestämt tillbakavisade PHM:arnas försök att diskreditera riksdagen och riksdagsmännen genom att ständigt både i riksdagen och utanför densamma tjata om riksdagens bristfälligheter. Jag vill i detta sammanhang erinra om vad jag sade i den senaste debatten i riksdagen om dess arbetsformer, nämligen att de tyska nazisterna startade sin kampanj för att störta den tyska demokratien just med att diskreditera de parlamentariska diskussionerna. Det råder intet tvivel om att den svenska reaktionen ligger bakom de ständiga försöken att framställa riksdagen som en hart när arbets-oduglig institution. Särskilt anse sig självfallet PHM:arna ha anledning att, då man nu står inför statsingripande i fråga om näringslivet, påvisa statsmakternas oförmåga i olika avseenden.

Herr Skoglund uttalade vidare sin förtjusning över den sorgligt beryktade »berömningsnämndens» beslut att hemställa om sin avveckling. Han hade t. o. m. den djärvheten, för att icke använda ett ännu starkare ord, att tolka »berömningsnämndens» herostratiskt ryktbara självmord som en tribut åt rättssäkerheten. I herr Skoglund's ögon är det följaktligen högst berömvärt och föredömligt att man för framtiden lämnar Hitlers och Quislings gamla vänner i fred. Det är kanske »rättssäkerhet» att låta de personer gå oantastade, som under en svår tid visat sin beredvillighet att offra Sveriges frihet och oavhängighet till nazismens Tyskland?

För resten måste jag säga, att jag blev nästan röd, när herr Skoglund talade om rättssäkerhet. Han verkar liksom nyfrälst i detta avseende. Under krigsåren tycktes hans intresse för rättssäkerheten vara tämligen obefintligt, åtminstone när det gällde oss kommunister. Då hade han och hans parti inga sådana förnämna hämningar som demokrati och rättssäkerhet. De krävde transportförbud för den kommunistiska pressen men vägrade bestämt att vidtaga åtgärder mot den nazistiska pressen. De yrkade att det kommunistiska partiet skulle upplösas.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

De ville beröva de kommunistiska riksdagsmännen deras mandat. De drogo sig inte ens för att här i riksdagen öppet kalla de kommunistiska riksdagsmännen för landsförrädare. Herr Skoglund och hans parti påyrkade att regeringen inte skulle lägga fingrarna emellan, då det gällde tillämpning av tvångsmedelslagen mot kommunisterna. De lyckades åstadkomma att en hel härskara av polis utan saklig grund hetsades mot det kommunistiska partiet och dess medlemmar. Sådant var herr Skoglunds intresse för rättssäkerheten under krigsåren. Nu tar det sig uttryck i kravet att gamla nazister och quislinganhängare skola sitta i orubbat bo såväl inom den civila som den militära statsförvaltningen.

Beträffande herr Ohlin gäller i tillämpliga delar vad jag nu sagt om herr Skoglund. Jag skall emellertid yttra ytterligare några ord med anledning av vad han anfört i denna remissdebatt. Herr Ohlin tror sig tydligen vara historiskt kallad att uppträda såsom något slags S:t Göran mot den kommunistiska draken. De tyska nazisternas fiasko i det hånseendet tycks inte oroa honom. Vi kommunister ämna inte beklaga oss över att herr Ohlin påtagit sig en dylik hopplös uppgift. Men då han framställer sig såsom den borne demokraten och oss kommunister såsom demokratiskt opålitliga, kan jag inte underlåta att göra några erinringar. Herr Ohlin var som bekant medskyldig till alla de ingripanden mot friheten och demokratin som gjordes under krigsåren i vårt land. Herr Ohlins förbindelser med Stockholms-Tidningen behöva kanske ytterligare uppklaras, innan han kan anses kompetent att uppträda såsom domare i mål om demokratin. Läger man därtill herr Ohlins förbindelser med storfinanserna och hans kamp för dess »fria företagsamhet», har man anledning att fråga sig av vilken anledning herr Ohlin hoverar sig i rollen som en demokratiens S:t Göran.

Herr Ohlin uppträdde också som den goda tonens riddare och påyrkade respekt för andras åskådning och goda vilja. Dessa små näpna fraser hade han smaken att servera omedelbart efter det han i en allt annat än god ton demonstrerat raka motsatsen gentemot oss kommunister. Sådana småsaker fästa vi oss emellertid inte vid. En man som under krigsåren var beredd att förbjuda det kommunistiska partiet är väl knappast ens i dag fri från tanken på kriminalisering av vårt parti. Jag skulle emellertid vilja erinra herr Ohlin om ett ordstäv, som han säkert känner till, eftersom det härstammar från England: välgörenheten bör begynna hemma. Jag har varit med om åtskilligt under min politiska verksamhet, men de perfiditeter som folkpartipressen under senare tid serverat mot politiska motståndare tillhör faktiskt det värsta jag bevittnat. Om något dragit ned den politiska debatten i landet så är det folkpartipressens lömska och på heder och ära gående angrepp mot vissa statsråd. Herr Ohlin har visserligen vid årets remissdebatt tagit avstånd från angreppen på statsrådet Wigforss, men så länge han inte i egenskap av folkpartiets chef vidtagit några positiva åtgärder för att stoppa denna gemena trafik måste man betrakta hans avståndstagande såsom en av taktiska skäl betingad tom deklaration. Det är ju ändå ett faktum att tidningarna i fråga äro att betrakta såsom organ för folkpartiet och uttrycka dess politik.

Jag anser mig även — jag höll på att säga tyvärr — böra säga några ord om statsministerns deklaration angående oss kommunister. Det är enbart att beklaga att statsministern gång på gång går i den fälla som herr Ohlin utlägger. PHM-arna ha stort intresse av att socialdemokratien engageras i kampen mot kommunisterna. De frukta ett samgående mellan socialdemokrater och kommunister, därför att det måste betyda hårdare tag för genomförandet av efterkrigsprogrammet. Ju bestämdare socialdemokratien tar avstånd från kommunisterna, desto större äro utsikterna för att efterkrigsprogrammet i stort sett stannar på papperet. Det är nämligen ett faktum att socialdemokra-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

tien icke ensam och icke mot kommunisterna förmår genomföra detta program. För varje gång statsministern deklarerar sitt avståndstagande från oss kommunister har också kammaren svällt på den s. k. oppositionen. I årets remissdebatt uppträder den djärvare och fräckare än någonsin tidigare. Detta är det enda resultatet av statsministerns ängsliga försök att övertyga oppositionen om uppriktigheten i socialdemokraternas vilja att bekämpa kommunisterna.

Statsministerns ohållbara inställning tvingar honom till en argumentation, som — jag kan inte underlåta att säga det — ofta verkar naiv. Å ena sidan förklarar han att orsaken till kommunisternas framgångar är att de bedriva en socialdemokratisk politik, vilket naturligtvis genast tvingar fram frågan, hur han då skall kunna förklara att de verkliga socialdemokraterna gå bakåt bland väljarna. Å andra sidan ifrågasätter han, huruvida de av honom nyupptäckta socialdemokraterna verkligen ha en demokratisk åskådning. I nästa andedrag förklarar han som svar på frågan, hur han kan medverka till att kommunisterna placeras i förtroendeuppdrag, att han tror på kommunisternas demokratiska sinnelag. Han dekreterar ena gången att det kommunistiska partiet saknar existensberättigande, men nästa gång säger han — nu citerar jag ordagrant — att »väljarna stödja kommunisterna för att sätta råg i ryggen på socialdemokraterna vid genomförande av efterkrigsprogrammet» och att »ett starkt kommunistiskt parti kommer att uppfattas av väljarna som en garant för ökad slagkraft hos arbetarrörelsen». Att vara eller icke vara, det är frågan!

Det är svårt att hitta rätt i den labyrint av motsägelser som präglar statsministerns deklARATIONER angående oss kommunister. Jag vill dock hoppas att dessa inkonsekvenser få skrivas på oerfarenhetens konto. Det är emellertid olyckligt för arbetarrörelsen, ja, för hela folket, att statsministern intar en sådan attityd mot oss kommunister. Det måste också medföra fortsatt tillbakagång för socialdemokratien. Statsministern roade i går kammaren med förklaringen att man inte kan rösta på mer än ett parti i taget. Det är så sant som det är sagt. Nu rösta väljarna på kommunisterna ett tag, och blir inte statsministerns argumentation starkare, blir fortsättningen likadan.

Efter statsministern och herr Ohlin har herr Thapper ryckt in på den anti-kommunistiska fronten. Han sökte belysa socialdemokratiens inställning till oss kommunister med sentensen: Gud bevara oss för våra vänner, våra fiender klara vi alltid. Kanske herr Thapper ändå inte är så långt från sanningen med dessa ord, nota bene om man hänför dem till tankegången hos vissa kretsar inom socialdemokratien. Jag har själv träffat socialdemokrater, som inlägga följande andemening i den nyss citerade sentesen: Gud bevara oss för våra vänner, som hindra oss att komma överens med våra fiender. Herr Thapper tillhör tydligen dessa kretsar inom socialdemokratien.

Strängt taget är det emellertid onödigt att syssla med denna sak. Faktiska förhållandet är nämligen, att medan statsministern och herr Ohlin här i riksdagen gräla om oss kommunister, pågår ett alltmer omfattande samarbete mellan socialdemokrater, kommunister och partilösa arbetare över hela landet i fackföreningar, kommunalförsamlingar, hyresgästföreningar och andra organisationer. Detta faktum bör statsministern notera, och herr Ohlin bör delgiva det sina uppdragsgivare, så att de icke draga alltför stora växlar på statsministerns uttalanden om oss kommunister.

Till sist vill jag framhålla att den borgerliga oppositionen, trots de stora orden och den karska tonen, i verkligheten inte har så värst stora utsikter att vinna gehör hos majoriteten av det svenska folket. Om arbetarpartierna hålla ihop, komma de borgerligas strävanden att på nytt få hegemoni i svensk politik att fullständigt misslyckas. Det är emellertid beklämmande att se att so-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
cialdemokratien, till och med när det gäller försvaret av ett statsråd, som ut-
satts för en formlig kaskad av smutskastning, alltid fäktar i försvarsställ-
ning. Oppositionens offensiv måste mötas med en motoffensiv av hela den sam-
lade arbetarrörelsen. Ett enhetligt uppträdande från arbetarrörelsens sida och
en djärv politik i efterkrigsprogrammets anda skulle definitivt krossa de bor-
gerliga partiernas drömmar att erövra majoriteten i riksdagen.

Herr **Skoglund** i Doverstorp, som på begäran erhöll ordet för kort genmäle,
yttrade: Herr talman! Vad beträffar riksdagens arbetsförhållanden har stats-
ministern avgivit ett svar, som visar att han tror att det kan bli bättre förhål-
landen. Det förefaller mig som om herr Senander är rädd för att under ett par
höstmånader få göra bekantskap med tullverket. Jag tror inte att det skulle
vara så farligt.

Herr Senander säger att jag vill skydda nazisterna. Det vill jag ingalunda.
Jag har ingenting emot att man försöker klarlägga vad som förekommit från
nazisternas sida. Men det får inte ske på sådant sätt att oförvitliga männi-
skor bli oskyldigt misstänkta. Jag vill i det sammanhanget säga herr Senan-
der, att när statsrådet Mossberg finner anledning att publicera säkerhetspoli-
sens aktsamlingar beträffande kommunismen, bör även då, enligt min mening,
publiceringen ske på sådant sätt att inte oskyldiga människor bli misstänkta.

Herr **Senander** erhöll likaledes på begäran ordet för kort genmäle och an-
förde: Herr talman! Med anledning av herr Skoglunds yttrande vill jag med-
dela, att jag sitter med i den kommitté som arbetar på en rationalisering av
riksdagens arbetsformer. Jag tror både att herr Skoglund skall få vara hemma
hos sina kor litet längre och jag kunna tjänstgöra i tullverket en smula mer, om
bara herr Skoglund och hans partivänner vilja acceptera vad jag där kommer
att föreslå.

Vad beträffar ställningen till nazisterna har jag ingen anledning att be-
strida vad herr Skoglund säger, men det är ganska egendomligt att herr Skog-
lund och hans partivänner beteckna det såsom ett berömvärt beslut av den
s. k. bedömningsnämnden att den upplöser sig själv och därmed minskar möj-
ligheterna att komma åt de element som gå under benämningen nazister och
quislingar.

Jämväl herr **Ohlin** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade:
Herr talman! Det är synd att komma emellan herr Skoglund och herr Sen-
ander i denna intressanta debatt. Jag vill bara förklara att herr Senanders
uttalande, att jag vid något tillfälle skulle ha varit för att förbjuda det kom-
munistiska partiet, icke är med verkliga förhållandet överensstämmande.

Herr **Skoglund** i Doverstorp erhöll på begäran ånyo ordet för kort genmäle
och anförde: Herr talman! Tillåt mig säga herr Senander att om han i kom-
mittén för rationalisering av riksdagens arbetsformer kommer att föreslå vad
som ofta skymtar fram i den kommunistiska propagandan, nämligen enhets-
parti, är jag utan vidare motståndare till ett sådant förslag.

Herr **Senander**, som likaledes på begäran ånyo erhöll ordet för kort gen-
mäle, yttrade: Ja, herr talman, det är till herr Ohlin jag nu vänder mig med
en replik. Herr Ohlin har aldrig med ett ord, vare sig vid den tidpunkt då
frågan om förbud mot kommunistpartiet var aktuell eller senare, tagit avstånd
från den inställning som folkpartiets riksdagsgrupp hade i denna fråga och
som gick ut på att kommunistiska partiet skulle förbjudas.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Härpå anförde

Herr **Hedlund** i Rådomb: Herr talman! Under detta sena skede av remissdebatten skall jag inte länge uppehålla kammaren. Det är dock ett par frågor, som jag anser mig böra ägna litet uppmärksamhet. Den ena frågan är glesbygdernas kommunikationsproblem, den andra är rundvirkespriserna, en fråga som även herr Jonsson i Skutskär berörde i sitt anförande.

I fråga om glesbygdernas samfärdsfrågor har jag den meningen, att det är hög tid att statsmakterna söka tillägna sig en helt annan uppfattning än de för dagen tyckas ha. Det är nödvändigt med någonting som man skulle kunna kalla en ny giv i dessa frågor. Vi veta att det finns folk ute i skogsbyar, rätt stora byar för resten, som helt sakna vägförbindelser. Vi veta att det finns folk i kustbandet med utomordentligt dåliga kommunikationsförhållanden. Samtidigt ha vi också klart för oss, att vi behöva ha kvar dessa människor där de nu finnas. Om vi nu anse att det är nödvändigt att de stanna på dessa platser, är det oundvikligt att vi försöka ordna någorlunda drägliga förhållanden för dem. Och dit hör i främsta rummet att de få sina möjligheter till samfärdsel med andra människor ordnade på ett rimligt sätt.

Om man tar del av de äskanden, som i statsverkspropositionen göras till ödebygdsvägarna, så får man emellertid närmast ett beklämmande intryck. Man konstaterar, att det omedelbara behovet av medel till ödebygdsvägar beräknas till 125 miljoner kronor — märk väl att jag nämnde det omedelbara vägbehovet. Den årliga anslagssumman rör sig om $3\frac{1}{2}$ miljoner kronor. Med denna anslagsgivning skulle folket ute i obygden få vänta 30 till 40 år innan de få vägar. Ser man sedan på de siffror, som ange den verkliga byggnadstakten, alltså de pengar som ha förbrukats för dylika vägbyggnader, finner man att det har gått åt ungefär 1 miljon kronor om året. Med denna takt skulle dessa arbeten för 125 miljoner kronor bli färdiga först inom loppet av något sekel. Här gäller det att se till att man skyndar på. Medan gräset gror dör kon, heter det, och denna sats är tillämplig i mycket hög grad i det här fallet. Visst veta vi att man bör se med en viss försiktighet på varje investeringsprojekt. Men det gäller väl här som annars att avväga angelägenhetsgraden mellan olika slag av arbeten som kunna komma i fråga. Och tar man reda på vilka arbeten, som staten har för avsikt att utföra, och vilka offentliga arbeten, som äro i gång eller planeras, kan man inte undgå att få det intrycket, att man bör reservera en betydligt större del av arbetskraften för det ändamål, som jag här fäst uppmärksamheten på. Det är både ett rättfärdighetskrav och ett näringspolitiskt krav.

I detta sammanhang vill jag peka på att det lär förhålla sig på det sättet, att man särskilt under det sista kriget har använt vägbyggnadsmaskiner, som ha visat sig i mycket hög grad arbetsbesparande. Ifrån fackmannahåll har det uppgivits, att man med sådana maskiner kan bygga vägar med användande av endast en femtondel eller en tjugondel av den manuella arbetskraft man annars skulle ha behövt. Det förefaller som om dessa maskiner inte äro utom räckhåll. Jag känner för min del till att det finns privata företag här i landet, som på kontinenten ha köpt in dylika vägbyggnadsmaskiner och redan fått dem levererade. Under gårdagen hörde jag mig för hos en av dessa företagare, och han meddelade att han själv varit nere i Frankrike och köpt in sådana maskiner. Efter vad han visste vore det alltjämt möjligt att anskaffa sådana. Jag skulle vilja ge kommunikationsministern det rådet att omedelbart undersöka huruvida det är möjligt för den svenska statsförvaltningen att inköpa sådana vägmaskiner och sätta in dem ute i obygden för att på det sättet forcera det vägbyggnadsprogram, som ter sig oundgängligt.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Den andra fråga jag ville beröra gällde som jag nämnde rundvirkespriserna. Herr Jonsson i Skutskär sade i går, att rundvirkespriserna nu äro orimligt höga. Han sade vidare — om jag är riktigt underrättad; jag var inte inne i kammaren vid det tillfälle då han yttrade sig i detta ämne — att skogsägarföreningarna, i varje fall skogsägarna, hade pressat industrien till att betala dessa priser. Han drog sedan den slutsatsen, som i nuvarande situation förefaller mig vara minst sagt halsbrytande, att man skall gå in för ett förstatligande av böndernas skogar. Ja, visst äro virkespriserna goda, de äro till och med mycket goda i år men kanske ändå inte så höga som man på många håll tror. Men den relativt stora prishöjning, som inträtt sedan i fjol, är delvis beroende därpå, att virkespriserna under fjolåret voro abnormt låga i förhållande till priset på den förädlade varan. Det har nämligen enligt skogsägarnas mening varit på det sättet, att ända sedan priserna på rundvirke blevo reglerade ha dessa priser varit för låga i förhållande till priset på den färdiga varan. Det har på det sättet ackumulerats en viss köpkraft, som kommit till uttryck nu.

De nuvarande goda priserna bero naturligtvis också på att det betalas bra för den förädlade varan. Skogsägarna äro ju vana vid att priset på deras vara följer priset på den förädlade produkten, och detta så pass nära att det under en depression, när den färdiga varan betalas mycket lågt, knappast blir något rotvärde alls. Sådana voro t. ex. förhållandena i början av 1930-talet. Nu säges det att det är skogsägarföreningarna som ha pressat industrien att betala dessa höga priser. Jag vet inte vad man har för grund för sådana påståenden. Det är ett förhållande, som är helt främmande för mig. Det är tydligen industrien, som har funnit sig i stånd att betala dessa priser och även bjudit dem. Det är vidare att märka, att staten såvitt jag vet får samma priser för sitt virke. Domänstyrelsen skulle alltså pressa sig till samma betalning som skogsägarföreningarna och de enskilda skogsägarna göra — om vi nu skola tro att det går till på det viset.

Det är många som fått glädje och nytta av denna prishöjning. Det är inte bara skogsägarna — även skogsarbetarna ha fått del av den. Visserligen ha de avtalsenliga lönerna icke höjts i takt med priset på virket. Men den som känner till förhållandena vet, att den verkliga betalningen ute i skogen ligger åtskilligt öyer den avtalsenliga lönen. Att skogsarbetarna på det sättet lyckats få en bättre betalning är jag för min del endast glad över. Det är ett arbete som är mycket hårt och som jag tycker varit underbetalt tidigare.

Sedan är det väl en annan fråga vad rotvärdespriserna egentligen kunna ha för betydelse för hyrorna. Det är ju hyrorna man skjuter i förgrunden, när man diskuterar rundvirkespriserna. Jag skall be att få lämna några sifferuppgifter om den saken. En villa med en byggnadskostnad av 20 000 kronor drar ungefär så mycket virke, att rotvärdet — märk väl rotvärdet — av detta virke representerar ett pris till dagens nivå av cirka 800 kronor! F. ö. bör man komma ihåg att inte ens dessa 800 kronor obeskurna stanna i skogsägarnas fickor. I första hand skall det ju erläggas vanliga skatter och därjämte skogsaccis och skogsvårdsavgift, och slutligen skall en del av beloppet användas för att efter avverkningen sätta marken i skogbärande skick.

Nu menade herr Jonsson i Skutskär, att prisförhållandena på virkesmarknaden voro så pass olidliga, att man bör överväga, om man inte skall ta ifrån bönderna deras skogar och överföra dem i statens ägo. Jag har nyss omnämnt att domänverket har fått samma priser för råvaran från statens skogar som de enskilda skogsägarna ha fått för sin vara. Vidare förhåller det sig väl ändå på det sättet, att de siffror som utvisa domänverkets driftsresultat inte äro uppmantrande för en fortsatt socialisering av skogarna. Det är nämligen inte mer

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

än 20 miljoner kronor per år som inflyter till domänverket ifrån domänskogarna. Och ändå lyder i det närmaste en fjärdedel av landets skogar under domänstyrelsen. De enskilda skogsägarna, bönderna, äga ungefär 50 procent av landets skogar. Jag skulle tro att skatterna på dessa 50 procent uppgå till ungefär dubbelt så mycket som domänverket inlevererar till kronan. Det är siffror som tala ett ganska tydligt språk i motsatt riktning mot vad herr Jonsson i Skutskär tänkt sig. Jag hoppas att herr Jonsson i Skutskär var en rospandes röst i öknen. Det vore alltför oroväckande, om det skulle råka vara på det sättet, att han gav uttryck åt en mera allmänt utbredd uppfattning inom det socialdemokratiska partiet, när han gjorde gällande, att böndernas skogar borde förstatligas.

Herr förste vice talmannen övertog nu ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr **Molander**: Herr talman! På detta sena stadium av debatten skall jag försöka fatta mig kort. Jag skall börja mitt anförande med att deklarerar att jag hör till dem som anse, att den pris- och penningvårdande politik, som förts av samlingsregeringen och som senare även under delvis ändrade förhållanden med kraft fullföljts av den nuvarande regeringen, väl tål en jämförelse med de penningpolitiska åtgärderna i vilket land som helst, med vilket en sådan jämförelse är möjlig. Den kritik, som oppositionen i olika sammanhang presenterar, har enligt min mening varit för starkt partipolitiskt färgad för att svenska folket mera allmänt skulle taga djupare intryck av densamma.

I en situation, där många redan tycka sig känna trycket av en överhängande våldsamt inflation, är det ganska förklarligt att löntagarköpkraften, d. v. s. penninglönerna, intager en framskjuten plats i diskussionen. Av skäl som jag skall tillåta mig att anföra tror jag att man ofta överdriver just denna löntagarköpkrafts betydelse i sammanhanget. Efter min mening skulle det väl löna mödan att mer än som skett gå till grunden med detta problem. Det skulle då kunna hända, att vi lättare kunna ena oss om vad som är de verkliga inflationsanledningarna och vidare också om medlen för inflationens neutralisering. Ifrån den gamla aktningstvårda uppfattningen, att det under alla förhållanden är riktigt att se till att lönerna hållas nere, eftersom lönerna äro lika med utgifter, kommer man helt oförmedlat över till den uppfattningen, att det är ökningen i löntagarköpkraften, som väsentligen trycker priserna i höjden. Man kan inte öppna en tidning eller höra en diskussion utan att möta dessa påståenden. Om det vore den fulla sanningen, att ett lönestopp skulle hjälpa oss ur svårigheterna, vore det enligt mitt sätt att se vår skyldighet att samlas omkring en sådan åtgärd. Men ännu har ingen, inte ens herr Ohlin, kunnat leda i bevis, att löntagarköpkraften skulle vara den mest inflationsdrivande faktorn.

Med utgångspunkt från förhållandet att vi aldrig tidigare haft en så modern och effektiv produktionsapparat som nu och under konstaterande av att för närvarande all tillgänglig arbetskraft är tagen i bruk — ja, man har till och med utrymme för ytterligare arbetskraft — så drar jag den naturliga slutsatsen, att vår produktionsapparat temporärt är utbyggd i tillräcklig omfattning. Detta i sin tur måste ju innebära — och det är detta som jag särskilt skulle vilja framhäva i detta sammanhang — att de anställdas penninglöner i varje fall hittills inte inkräktat på den nödvändiga kapitalbildningen, d. v. s. produktionsapparatens nödvändiga utbyggnad. Lönerna kunna således i dagens läge inte sägas vara för höga.

Den samlade köpkraften härflyter som bekant ur vår produktion. Sedan fördelas den på visst sätt mellan företagen och de anställda. Det är därför i

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

grund felaktigt att påstå, att de anställdas andel i vinsten skulle öka den totala köpkraften var gång det är fråga om en lönehöjning. En löneökning för de anställda innebär ingenting annat än att möjligen helt andra varor komma att efterfrågas än om slantarna stanna kvar hos företagen. Även den uppfattningen, att om de lönehöjningen motsvarande pengarna finge stanna kvar hos företaget, så skulle de ur inflationssynpunkt hålla sig inaktiva, är felaktig. Efter min mening är den andel av köpkraften, som stannar hos företagen — vi kunna kalla den investeringsköpkraft — den mest aktiva och därför även den betydelsefullaste faktorn när det gäller att motverka inflationsfaran.

Men man kanske ur det rådande läget kan utläsa ännu intressantare förhållanden. Vår import jämte summan av vår egen produktion med undantag för vad vi exportera kan ju täckas av den samlade köpkraften. Vi konstatera emellertid med en viss oro att efterfrågan är större än varutillgångarna. Jag har tidigare sökt påvisa, att löntagarköpkraften icke kan vara för stor, eftersom produktionsapparaten är så omfattande, att den kan sysselsätta flera armar än som äro tillgängliga. Då synes det som om de verkliga möjligheterna att bemästra en påträngande inflation skulle ligga just på investeringspolitikens område. Det är också en inkonsekvens som förefaller otrolig, när man å ena sidan har starka krav på att löntagarköpkraften skall hållas tillbaka, men å andra sidan kräver full investeringsfrihet eller i varje fall, som skedde på National-ekonomiska föreningen härom kvällen, starkt fördömer kontroll av investeringar. Om vi nu på grund av vissa knapphetsförhållanden, som härflyta inte minst ur det förhållandet, att det nuvarande systemet leder till att man allt oftare övergår till produktion av mera vinstgivande artiklar till förfång för mera nödvändiga, uppställa den frågan, om vi måste spalta upp produktionen efter angelägenhetsgrad, är det, menar jag, svårt att se hur det skulle kunna ske utan en ganska ingående och besvärlig men icke desto mindre nödvändig investeringskontroll parallellt med en effektivare prisövervakning. Äro vi parata att skapa enighet kring de åtgärder regeringen föreslagit och ha ögonen öppna för de olägenheter och besvär detta kan komma att medföra, är jag viss om att vi skola komma till ett gott resultat.

Med dessa ord, herr talman, har jag endast velat rikta uppmärksamheten på att man inte bör bedöma problemen alltför ensidigt, då med särskild utblick just på löntagarköpkraften, utan att man bör låta de verkliga inflationsskapande faktorerna komma fram i ljuset vilka de än äro. Detta bör ske även om man därvid skulle råka i strid med en alltför traditionsbunden uppfattning.

Fru Linderot: Herr talman! Det är ett par ord som använts mycket flitigt i denna debatt: demokrati och frihet. Herr Ohlin slår vakt om arbetarnas frihet — de bli utsatta för en agitation, som går ut på att de skola gynna den press, som för deras egen talan, och kasta ut den press, som äges av deras motståndare i ekonomiska och politiska ting. Herr Ohlin vill att arbetarna skola vara nöjda med den definition av friheten, som föres fram i Stockholm-Tidningen och Dagens Nyheter, friheten för de rika att än mera berika sig på andras arbete.

Herr Skoglund vill ha frihet att spara till sina efterkommande. Den lusten tar finansministern ifrån honom och hans partivänner genom arvsbeskattningen. Jag kan hålla med herr Skoglund om att det kan vara psykologiskt riskabelt att genom en för hårt driven arvsbeskattning frantaga arbetande, sparsamma människor vad de avsatt till sina efterkommande. Jag tror att det i vårt nuvarande samhälle är nödvändigt att låta dem som arbeta och spara känna en viss trygghet att vad de sparar kan komma deras barn till godo. Men det är ju inte regeringens avsikt att genomföra en lagstiftning om arvsskatt av den art herr Skoglund fruktar.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Herr Skoglund och med honom jämställda, bönder och andra samhällsnyttiga människor, avser väl ingen att brandskatta. Men den arbetsfria inkomst, som hopas hos ett fåtal genom användande av andras arbetskraft ha vi ingen anledning att skydda, detta så mycket mindre som erfarenheten visar, att de lätt förvärvade pengar pojken får när pappa dör ofta lätt gå all världens väg. Här är det återigen friheten för ett litet fåtal att även i fortsättningen få behålla alla maktmedel för fortsatt utnyttjande av andras arbetskraft som försvaras.

Herr statsministern har gjort sig stor möda att förklara varför han inte vill ha samarbete med oss kommunister. Nu äro vi demokrater i svensk bemärkelse, menade han, men hur länge komma vi att vara det? Jag tycker att det är större skäl att fråga: hur länge skall svenska folket behöva vänta, innan demokratien faktiskt genomföres i levande livet i Sverige? Minst halva befolkningen består av kvinnor. Vi ha samma och större bördor än männen att bära, men på arbetsmarknaden värderas vi inte efter prestationer utan efter kön. Demokratien tillämpas inte på oss. Vi ha nyligen fått ett nytt förslag till föräldrabalk, men än i dag vidhålla de manliga lagstiftarna, att fadern fortfarande ensam skall förvalta barnens tillgångar. Modern har ingen rätt härtill, även om tillgångarna kommit från modern eller hennes släkt. Är det demokrati?

Nyligen har beslut fattats att ge vederbörande instanser besked om att det är förbjudet att aga blinda och dövstumma barn — ja, det är ett tuppfjät mot demokratiens tillämpning på barnen. Nu äro realskolans barn samt blinda och döva barn skyddade av våra demokratiska lagar i det hänseendet — kanske man snart vågar hoppas att demokratien kommer att sträcka sig även till folkskolans barn. Då tvingas de uppfostrare i staden, som tro att man kan *stå* in förnuft i barnen, till att använda andra metoder, som mera passa ett demokratiskt samhälle.

Jag skulle kunna draga fram en rad fakta som bestyrka att det främsta beviset på demokrati inte är hur många partier vi ha i landet. Det är inte formerna utan innehållet det beror på. Så länge vi ha medborgare som — trots de beslutade och förebådade reformerna — måste anlita fattigvården vid sjukdom, ålderdom, invaliditet eller arbetslöshet, så länge ha vi icke rätt att tala om varken en social mönsterstat eller ett demokratiskt samhälle.

Så vill jag beröra en annan fråga, som var den egentliga anledningen till att jag begärde ordet. Det är första gången vi ha remissdebatt sedan vårt land vunnit inträde i Förenta Nationerna. Jag skulle därför vilja vidga horisonten så att vi förutom att syssla med våra inhemska inflationsbekymmer även uppmärksamma den fråga, som är viktigare än alla andra vi här diskuterat, nämligen vad vi göra för att skapa en varaktig fred i världen. Vad kan ett litet land som Sverige göra i det avseendet? Först och främst kunna vi understödja alla demokratiska krafter i Förenta Nationerna. Först en verklig folkstyrelse i alla länder kan säkra freden. Vi måste delta i kampen för att likvidera Francoregimen i Spanien. Vi måste understödja de koloniala folkens frihetskamp. Vi måste göra vad på oss ankommer för att åstadkomma samförstånd och vänskap mellan nationerna.

Framförallt måste kvinnorna i högre grad än hittills göra sig gällande i de mellanfolkliga rådslagen. Kvinnorna ha efter kriget skapat sig en internationell organisation benämnd »Demokratiska kvinnors världsförbund». Det är glädjande att detta förbund i varje fall fått sända en observatör till Förenta Nationernas generalförsamling och även lyckats få en kommission tillsatt som skall ha hand om de särskilda kvinnofrågor, som ännu existera. Sveriges kvinnor kunna genom att stödja detta förbund göra en aktiv insats för freden. Det är ju dock så, att alla våra strävanden till framsteg och lycka för vårt folk äro fåfänga om ett tredje världskrig skall dränka det i hela oceaner av blod. Jag

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
vill därför, herr talman, uttala den förhoppningen, att regeringen i sina omsorger om våra inre angelägenheter inte försummar att främja de strävanden, på vilkas angelägenhet jag här velat rikta uppmärksamheten.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Ifrågavarande propositioner hänvisades till statsutskottet, varjämte de i nedan angivna delar remitterades till följande utskott,
nämligen

propositionen nr 1:

i vad propositionen rörde pensionsväsendet (tolfte huvudtiteln, dock med undantag av anslagen under avdelningen C. Allmänna indragningsstaten) samt riksdags- och revisionskostnader ävensom kostnader för riksdagens hus och riksdagens verk, till bankoutskottet;

såvitt propositionen angick det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften för år 1947 skulle utgå, till bevillningsutskottet; och

i vad propositionen avsåg jordbruksärenden, till jordbruksutskottet; samt

propositionen nr 2, såvitt den angick jordbruksärenden, till jordbruksutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionerna inom kammaren avgivna yttrandena.

§ 3.

Föredrogs var för sig följande på kammarens bord liggande motioner; och remitterades därvid

till konstitutionsutskottet motionerna:

nr 27 av herr *Fast*;

nr 28 av herr *Rylander m. fl.*; samt

nr 29 av herrar *Hæggbloom* och *Nolin*;

till statsutskottet motionerna:

nr 30 av herr *Sefve m. fl.*;

nr 31 av herr *Sefve*;

nr 32 av herr *Utbult m. fl.*;

nr 33 av herr *Akerström m. fl.*;

nr 34 av herr *Allard m. fl.*;

nr 35 av herr *Pettersson* i Ersbacken *m. fl.*;

nr 36 av herr *Larsson* i Östersund *m. fl.*; och

nr 37 av herr *Ward*;

till bankoutskottet motionerna:

nr 38—40 av herr *Lundqvist*; samt

nr 41 av herrar *Birke* och *Thorell*;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 42 av herr *Jonsson* i Skutskär;

nr 43 av fru *Nordgren* och herr *Hedlund* i Östersund; samt

nr 44 av herrar *Nilsson* i Landskrona och *Olofsson* i Höganäs;

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 45 av herrar *Thorell* och *Lindmark*;

nr 46 av herrar *Hæggbloom* och *Lindmark*;

nr 47 av herr *Pettersson* i Rosta *m. fl.*;

nr 48 av herr *Gustafson* i Dädesjö *m. fl.*;

nr 49 av herr *Pettersson* i Rosta *m. fl.*;

nr 50 av fru *Boman m. fl.*;

till tillfälligt utskott motionen nr 51 av herrar *Lundqvist* och *Forsberg*;

till konstitutionsutskottet motionen nr 52 av herrar *Pettersson* i Ersbacken och *Sundström* i Vikmanshyttan; samt

till tillfälligt utskott motionen nr 53 av herr *Adolfsson m. fl.*

§ 4.

Föredrogs den av herr *Holmberg* vid kammarens sammanträde den 16 innevarande januari gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, angående utredningen av frågan om anläggande av en väg mellan Sädvaluspen och Graddis.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition, nr 14, angående anslag till åtgärder för hästavelns främjande *m. m.*

§ 6.

Föredrogs var för sig följande å bordet liggande motioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott motionen nr 54 av herr *Adolfsson m. fl.*;

till statsutskottet motionerna:

nr 55 av herr *Kristensson m. fl.*;

nr 56 av herr *von Friesen*;

nr 57 av herr *Lindqvist m. fl.*;

nr 58 av herr *Mäler m. fl.*;

nr 59 av herr *Nordström* i Kramfors *m. fl.*;

nr 60 av herr andre vice talmannen *Carlström m. fl.*;

nr 61 av herr *Skantze m. fl.*;

nr 62 av herrar *Berg* och *Osterman*;

nr 63 av herrar *Persson* i Landafors och *Kempe*;

nr 64 av herr *Lindberg*; och

nr 65 av herr *Gustafson* i Dädesjö *m. fl.*;

till bankoutskottet motionerna:

nr 66 av herr *Lindahl*;

nr 67 av herr *Andersson* i Alfredshem;

nr 68 av herr *Hedlund* i Östersund;

nr 69 av herr *Mäler*; och

nr 70 av herr *Lindberg*;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 71 av herr *Vigelsbo m. fl.*;

nr 72 av herr *von Friesen*;

nr 73 av herr *Johanson* i Norrköping *m. fl.*;

nr 74 av herr *Hedlund* i Östersund;

nr 75 av herr *Osterman m. fl.*;

nr 76 av fru *Ekendahl* och fru *Johansson*; samt

nr 77 av herr *Henriksson*;

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 78 av herr *Nilsson* i Göingegården *m. fl.*; och
nr 79 av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.*;

till tillfälligt utskott motionerna:

nr 80 av fru *Nordgren*;
nr 81 av herr *Hedqvist*; och
nr 82 av herr *Lindahl m. fl.*;

till behandling av lagutskott motionen nr 83 av herr *von Friesen*;

till statsutskottet motionen nr 84 av herrar *Berg* och *Osterman*;

till tillfälligt utskott motionerna:

nr 85 av herr *Lindberg*; och
nr 86 av herr *Hedlund* i Östersund;

till statsutskottet motionen nr 87 av herr *Ståhl*;

till bankoutskottet motionen nr 88 av herr förste vice talmannen *Magnusson*;
samt

till jordbruksutskottet motionen nr 89 av herr *Hansson* i Skediga *m. fl.*;

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

bankoutskottets memorial:

nr 1, med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken till bankoutskottet av-
givna berättelse; och

nr 2, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret till inneva-
rande riksdag avgivna, till bankoutskottet avlämnade berättelse; samt

riksdagens kanslideputerades memorial, nr 1, angående antagande av tjänste-
män i riksdagens kansli.

§ 8.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*, nr 90, angående anordnande av tillfällig post-
anstalt för poströstning vid sjukhus och andra vårdanstalter, m. m.;

herr *Lindahl m. fl.*, nr 91 om utökning av antalet järnvägsfullmäktige;

herr *Ericsson* i Sörsjön *m. fl.*, nr 92, angående anläggnings- och bidrags-
verksamheten i fråga om vattenförsörjning och avlopp;

herr *Dahlgren m. fl.*, nr 93, om provisorisk höjning av dagavlöningen för
värnpliktig;

herr *Ward m. fl.*, nr 94, om anslag till bestridande av kostnaderna för riks-
dagens interparlamentariska grupps deltagande i konferens i Kairo;

herr *Sandberg m. fl.*, nr 95, om ökat anslag till bidrag till underhåll och
byggande av enskilda vägar m. m.;

herr *Gavelin m. fl.*, nr 96, om ökat anslag till bidrag till anläggningar för
vattenförsörjning och avlopp;

herr *Nilsson* i Varuträsk *m. fl.*, nr 97, angående statens övertagande av vin-
tervägunderhållet på vissa enskilda vägar;

herr *Mosesson*, nr 98, om ökat anslag till konstnärlig utsmyckning av stat-
liga byggnader;

herr *Senander*, nr 99, om pension åt förre arbetsförmannen P. E. Pettersson;

herr *Sundberg*, nr 100, om pension åt förre lokmästaren vid Varberg—
Ätrans järnväg A. Larsson;

herrar *Werner* och *Hedlund* i Rådomb, nr 101, om översyn av bestämmelserna i lagen om expropriation i syfte att förebygga rättsförluster vid handläggningen och avgörandet av expropriationsmål;

herr *Dahlgren m. fl.*, nr 102, angående ökad semesterersättning för arbetstagare;

herr *Pehrsson-Bramstorp m. fl.*, nr 103, om utfärdande av vissa föreskrifter att av länsstyrelserna beaktas vid fastställande av brandordningar;

herrar *Nilsson* i Varuträsk och *Johansson* i Torp, nr 104, om ökat anslag till bidrag till ladugårdsförbättringar;

herr *Jacobson* i Vilhelmina, nr 105, om utredning rörande skyldigheten för arrendatorerna att erlägga brandförsäkringsavgifterna å kronan tillhöriga byggnader å de norrländska kronoparkerna;

herr *Mäler m. fl.*, nr 106, om inrättande av en tredje distriktsjägmästarbefattning vid skogsvårdsstyrelsen i Västernorrlands län;

herr *Ericsson* i Sörsjön *m. fl.*, nr 107, om ökat anslag till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård;

herr *Johnsson* i Kastanjegården *m. fl.*, nr 108, om en utredning angående järnvägsnämnder; och

herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.*, nr 109, angående åtgärder för utveckling av det svenska musiklivet.

Dessa motioner bordlades.

§ 9.

Herr förste vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Interpellation.

Herr *Kristensson*, som anförde: Herr talman! Enligt uppgifter i pressen ha statens järnvägars överrevisorer förordat, att när förhållandena det medgiva person- och stycke godstrafiken å bandelen Tomelilla—S:t Olof måtte nedläggas och ersättas med trafik av landsvägsbussar och lastbilar.

Det är ett allmänt önskemål i den bygd, som beröres, att järnvägstrafiken där skall fortgå och även omfatta person- och stycke godsbefordran. Överrevisorernas framställning har därför väckt oro i bygden. Många skäl tala för järnvägstrafikens bibehållande på denna bandel i minst nuvarande omfattning.

Med anledning härav anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande fråga:

Har herr statsrådet uppmärksammat behovet och önskvärldheten av att järnvägstrafiken å bandelen Tomelilla—S:t Olof alltjämt upprätthålles även för person- och stycke godsbefordran, och har herr statsrådet för avsikt att låta denna drift fortsätta?

Denna anhållan bordlades.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.55 em.

In fidem
Gunnar Britth.